

FĂPTE

ȘI

VORBE ROMÂNESCI

195

CARTE DE CETIRE PENTRU TOȚI ROMÂNII,

BCU Cluj / Central University Library Cluj
ALCĂTUITĂ DE

GEORGE COȘBUC

BUCUREȘTI

Stabilimentul grafic I. V. SOCECŪ, Strada Berzei, No. 59.

1899.

~~de Goldstein Moritz,~~

1907

România, gura Raiului

Deniți cu mine, să cercetăm adevărul la isvo-
rul său, și sunt încredințat că în sfârșit veți
dice: Bună țară, bun popor!

Și mai întâiu să trecem Carpații, pentru ca să
eșim în văi. Acești munți, adevărate țării în pri-
virea strategică, sunt acoperiți cu păduri frumoase,
în cari se găsesc copaci de catarguri cât de
înalte. Ei coprind în sînul lor băi de fer, de pu-
ciósă, de aramă, de argint și de aur, încă ne-
descoperite, și isvóre minerale pentru vindecarea
bólelor.

Văile sunt formate de un pământ producător,
care ar putea hrăni o poporație de trei ori mai
mare de cît acea care le locuesce. Ochiul se rătă-
cesce în depărtare pe orizonturi albastre, care vè-
desc o climă sănătósă și fericită. El pătrunde în
lunci pline de vînaturi de tot soiul; întâlnește riuri,
iazuri, pírae pline de pesci, livezi frumoase încărcate

cu pomet ; colnicele cu podgorii, care produc vi-
națe minunate ; el zăresce în văzduh roiuri de
albine ce fac o miere albă și parfumată ca acea
vestită a muntelui Himet din Grecia. Pe întinsul
câmpiilor pasc turme numeroase de oi și vite mari,
care sunt una din cele mai mari bogății ale
țerei ; herghelii de cai voinici. Se ved sate acoperite
cu stuh, în totă simplitatea arhitecturală a timpuri-
lor patriarhale ; orașe, în cari civilizația se arată
la tot pasul, în forma caselor, în mobilarea lor,
în hainele locuitorilor, în manierele lor, în gra-
iul lor și chiar în defectele lor. Mai departe se
zăresc frumoase locuințe de țară, albind între co-
pacii grădinelor, iar pe șoselele nouă, calesce de
Viena, trecând cu repeđiciune în fuga cailor de
poștă și în chiotul sêlbatec al postașilor. Ele
trec pe lângă șiruri lungi de care țărănesci trase
de boi ca la Romani. Căci trebuie să o mărtu-
risim, acéstă țară este țara contrasturilor. Deo-
sebitele vécuri sunt aci reprezentate prin deose-
bitele clase ale poporației. Locuitorul țăran a
rămas tot același de 2000 de ani și înfățișeză
antichitatea. Nobilii bētrâni, boerii, cu ideile și
obiceiurile lor feudale, înfățișeză vécurile de mij-
loc iar noua generație, care a fost crescută în
străinătate mai cu sémă în Franța, înfățișeză al
XIX veac.

Țara ăstă este dar destul de interesantă ca să

fie vizitată, și cuprinde multe lucruri vrednice de studii pentru filosofi și pentru artiști. Ea este frumoasă, avută și bine înzestrată de Provedință în toate privirile. Dar ceea ce ași dori eu să vă fac a înțelege este farmecul ademenitor al acestor părți ale lumii, care face pe Românii din Moldova să dăcă în iubirea lor de Patrie :

La Moldova cea frumoasă
Viața-î dulce și voioasă !
L'al Moldovei dulce sóre
Cresce flóre lângă flóre.

Și tainica atragere ce aŭ ele pentru inimile străinilor, în cât Românii din Muntenia dăc :

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dâmboviță apă dulce,
Cine bea nu se mai duce !

Ast-fel este România, numită de Români, gura raiului.

Alexandri.

O faptă a lui Mihaiū-Viteazul

Hasan-Paşa era rînduit cu óstea sa, la Călugăreni, să isbescă pe la spate pe Mihaiū. A întârziat însă și s'apropiat după ce Mihaiū bătuse și batjocurise așa de urît pe Sinan care-l isbi din față.

Abia a prins Mihaiū de veste, că s'apropie pe de altă parte Hasan cu óstea, și lăsând în pace pe Turcii de la pod, s'a întors ca vîntul spre pădure, cu puțini după dînsul. Alerga Mihaiū călare cu roșiorii așa de vitejește spre óstea lui Hasan, în cât Turcii n'avură vreme să se așeze în rînduri de bătae. Și i-a isbit cu nespusă iuțime, și a intrat între dînșii ca lupul între oi, și i-a tăiat și i-a pus pe fugă.

Și dând cu ochii de Hasan, s'a luat Mihaiū după el. Și fugea Turcul ca un nebun, și Mihaiū pe urmele lui cu sabia în vînt. Și l-a gonit așa pe sub pólele pădurii, și acum gata, gata să l

ajungă și să-l taie cu mâna lui. Dar Hasan, galben ca de ceară, bătea și cu pumnii gâtul calului și cu pintenii coastele, și i se deslegase brîul de peste haină, și-i căduse fesul din cap, și fugea de gróza peririi spre corturi.

Au sărit Spahii și s'aú încrucișat în drum cu Mihaiú, și-a scăpat Mihaiú din mână pe Hasan. Iar acesta a tot fugit înainte, atâta grózá intrase în el, și nu s'a oprit până la cortul lui Sinanpașa, a vizirului. Și-acolo în cort aú început să 'și spue unul altuia patimile și rușinea ce-aú pățit-o și să miraú și să sfátuiaú în ce chip ar prinde pe Mihaiú-Vodă, că ei cu puterea armelor n'aú să-l potă dovedi.

(După Constantin Căpitanul).

Armele mai de demult ale Românilor

Românii, pe vremea măririi lor, și și mai în urmă încă, s'aũ arătat a fi unul dintre neamurile cele mai viteze ale Europei. Un scriitor polon de pe acele vremuri, ȃice despre dînșii : «Ei sunt ómeni fieroși, dar fórte viteji, și póte nu este alt neam care să aibă hotare așa de înguste și care să se lupte așa de cu drag numai pentru lauda biruinții și pentru arătarea vitejiei. Nicı nu cunosc alt neam, care să aibă așa de mulți vrăjmași împrejur, căroră Românii le fac neıncetat rėsboiũ și se apără împotriva rėsboiului făcut de către aceia».

Iar alt scriitor ȃice : «Dirzia și sumetia este maica și sora lor. Căci dacă are unul cal bun și arme bune, atunci gândește că nicı un om nu-l póte întrece și nu s'ar feri, de-ar fi cu putința chiar și cu Dumneȃeu să se lupte».

Locuitorii din Țara-de-jos a Moldovei, obici-

nuindu-se mai de mult să trăiască mereu în răsboie cu Tătarii, erau mai viteji de cât cei din Țera-de-sus. Iar între dinșii se deosebiau Orheienii ca cei mai îndărătnici.

Armele Românilor erau arcul, sulița, sabia, securea, paloșul, măciuca și pușca. Arcul îl întindeau foarte bine și se pricepeau și la lupta cu sulița, dar cu sabia făceau tot-d'a-una mai multă isbândă.

Pușca, numită pe atunci săneată, o purtau numai oștenii vînători, pentru că era lucru rușinos — așa dicea ei — să se lupte la óste cu acest fel de arme, din care nu se póte cunósce nici meșteșugul purtării răsboiului nici vitejia omului.

Când Domnii ridicau țara, atunci oștenii de adunătură se luptau cu cóse, cu topóre și cu fuștiuri.

(Bălcescu. Arta militară)

Cum aū apărat Moldoveniī Cetatea Albă

Una dintre luptele în care s'aū arătat Moldoveniī mai vrednici, a fost apărarea Cetății Albe. Acastă cetate era singurul port al lor pe marea Neagră, și printr'însa stăpâniaū asupra-i. E lucru sciut, că Marea-Négră era odin-óră un lac moldovenesc, iar Domniī Moldovei se numeaū stăpânitoriī ai Mărei-Negre.

Turcii pricepură folosul ce l-ar avea, dac'ar fi a lor Cetatea-Albă, și de aceea Mohamet Sultanul a venit cu óste asupra ei. Dar Moldoveniī s'aū apărat cu vitejie, iar Mahomet zăbovind de geaba o lună întrégă pe sub zidurile ei, a fost silit să se întórcă îndărăt fără nici o ispravă.

Urmașul său, Baiazet, veni din noū asupra cetății, în anul 1483, cu multă pedestrime pe uscat și cu multe corăbii pe mare.

Cetatea era în rîpa mării, aprópe de gura Nistrului și era strajnic întărită și prin așezarea

ei în loc greu de străbătut și prin zidurile și apărărilor făcute de oștenii lui Ștefan cel Mare. Era o cetate de mare folos pentru înlesnirile țării, ale râului și ale Mării, și era vestită în lume.

Pedestrimea lui Baiazet a tot înaintat spre cetate, prădând țara. Și vădând Sultanul că acei din cetate nu se mișcă, s'a tot apropiat cu oștea de pe mare, așa că de odată a înconjurat cetatea și de pe apă și de pe uscat, strângându-o așa, în cât Moldovenii nici nu puteau aduce nici nu puteau scote nimic din cetate.

Pârcălabi în cetate erau pe atunci Gherman și Ion. Ei n'au voit să dea cetatea, când le-a trimis Sultanul vorba s'o dea.

Baiazet mânios și-a pus tunurile în rînd, și a început să bată zidurile din mai multe părți. Și le-a tot bătut mai multe zile de-arîndul, dărîmînd din ziduri atîta, cât socotea că omenii săi vor putea intra destul de lesne. Și așa, într'o zi, des de dimineță, Baiazet a dat poruncă pedestrimii să s'asvîrlă pe cetate. Turcii erau împărțiți în glóte, că dacă se va rări cea din frunte, să sară alta de după ea, și tot așa să se înprospăteze glótele, năvălind una după alta ca valurile.

Moldovenii din cetate, neputînd cărpi stricăciunile tunurilor, și-au făcut apărări cu mult meșteșug în dreptul spărturilor din ziduri, făcînd

șanțuri adânci și ridicând valuri de pământ. Iar în șanțuri s'adunară cu toții.

Și când se repeziră Turcii, ca să intre printre spărturile zidurilor, aū dat de șanțuri și s'aū încăerat cu Moldovenii într'o luptă cumplită. Îi împoșcaū Români cu săgeți și cu focuri de flintă, le crăpau capetele cu securile, iar mai pe de lături îi isbeau cu pietrii, căci își adunaseră pietrii prin șanțuri. Și cu multă iuțime i-aū împins îndărăt pe cei dintâiū năvălitori. Dar aū sărit alte rînduri de Turci și s'aū îngrămădit acolo, și n'aū isprăvit nimic, căci Moldovenii se purtau cu atâta inimă, în cât rănind și ucidēnd o mare mulțime de Turci, i-aū gonit mai de multe ori afară.

Vrăjmașii fiind mulți, lesne își înoiaū năvala, și tot mereū adăogēndu-se oșteni noi în bătaie, nu dedeaū de loc repaos puținteor moldoveni. Aū fost răniți și uciși mulți dintre moldoveni, și neavēnd pe cine pune în locul celor ce lipseaū, numărul apărătorilor se micșora vēdēnd cu ochii, și așa Moldovenii sufereaū cu mult mai mare pagubă prin cei puțini pe care îi pierdeaū de cât aduceaū pagubă Turcilor prin cei mulți pe care-i ucideaū.

Dar Turcii n'aū putut intra în cetate. După ce s'aū svîrcolit Turcii din faptul zilei până după prânz, Baiazet a dat poruncă să înceteze năvala, că o vedea fără folos. El avea de gând s'o în-

cépă a doua ȃi, dar mai cu mânia. Și-a adunat tótă pedestrimea, a pedestrit și pe călăreți, și-a făcut glóte, înșirându le una după alta pe câmpie, de se făcuse așa de lungi șiraguri până în adâncul zării, de nu le vedea sfirșitul. Iar porunca lui era, că mâne în zori să dea năvală glótele, urmând una după alta, cum erau înșirate, și să tot curgă și să ție fără întrerupere bătaia tótă ȃiua, și dac'o fi nevoe, tótă nóptea și-a doua ȃi iarăș tótă ȃiua, și tot așa într'una, chiar de-ar fi să ție bătaia o săptămână fără contenire. Și le-a dat strajnică poruncă, să n'aibă ȃepaos nici o clipă, până ce nu vor mistui pe Moldoveni, și așa să se gândescă, că nici unul să nu se întórcă viu îndărăt, fără isbândă, ci ori să-și lase acolo vieța ori să câștigue locul înainte de a se întórci.

Moldovenii vedeaŭ de pe ziduri pregătirile Turcilor; vedeaŭ câmpia înegrită de mulțimea lor, și ori încotro întorceaŭ ochii vedeaŭ numai cer, că pământul tot era acoperit de nespusa mulțime de oști turcești. Pârcălabii erau îngrijați de primejdia ce-o vedeaŭ cu ochii, dar nu se înspăimîntară. Ei și-au adunat tóte puterile, aŭ lucrat tótă nóptea la valuri și la șanțuri, aŭ dres locurile de care aveaŭ trebuință și se pregătiră cum aŭ știut și cum aŭ putut mai bine după slabele lor puteri.

A doua zi să răscoli tótă tabăra turcescă. Incepură să se misce glótele și s'apropiară de ziduri, cu mare sgomot de trîmbiți și de surle și cu nespusă strigare din guri, de credeaî că a sosit sfîrșitul lumii. Dar Baiazet dorind să scape cîtva putea și ómenii de perire și cetatea de striciune, se hotărî să încerce dacă nu va putea să-î aducă pe Moldoveni la supunere, ca să se lase de îndărătניה lor. El făcù semn că vrea să vorbescă cu Moldovenii.

Solul trimis de el, a spus Moldovenilor, că Turcii vin cu statornica hotărîre să nu înceteze năvala ziua și nóptea, pînă nu vor lua locul. Și-î vestesce, că de vor apuca să intre cu sila în cetate, vor prăda cetatea și nu vor ierta nici pe femei, nici pe bătrâni, nici pe copii, ci-î vor omorî de-avalma. Iar dacă îi vor lăsa de bună voe să intre în cetate, nu vor cînti nici fir de pěr, și vor da Moldovenilor voe deplină ori să stea în cetate, ori să plece într'altă parte, fără de nici o supărare.

Auđind cei din cetate fágăduelile Sultanului, și vedënd că nu e nici un chip de-a să mântui, fiind-că erau prea puțini ca să apere valurile, s'aũ luat de gánduri. Dar n'aũ dat rěspuns hotărît, și aũ cerut puțintică vreme să se gándescă ce vor face.

Și s'a mirat Sultanul de-atăta inimă la Moldo-

veni, căci în primejdia răpunerii de cap erau, și ei tot mai aveau suflet să răspundă, că le trebuie încă vreme de gândit.

Strângându-se în cetate căpeteniile Moldovenilor, s'aũ sfătuit între sine, și nu erau pe deplin învoiți cu toții să dea cetatea. Dar după ce s'aũ mai dat la vorbă, s'aũ hotărît să primescă pe Turci în cetate, dar să-i încredințeze dintru'ntâiũ Sultanul cu jurămînt, că-și va păzi credința făgăduelilor.

Și-a jurat Sultanul, iar ai noștri i-aũ dat cetatea. Iar Sultanul i-a întâmpinat cu bunătate, și a îngrijit cu multă băgare de sémă să nu pătímescă nici un Moldovean nimic, dând voe celor ce ar voi să plece de aici să pótă scóte tóte lucrurile lor fără de împedecare.

Și așa a căđut în mânia Turcilor, după o apărare așa de vitejescă dar zadarnică, Cetatea Albă a Moldovenilor.

(Magazin istoric II. 60—63).

Cântec vitejesc

Hai Române, haid voinice, lasă dealuri, văi,
colnice! Hai moșnean de vitejie! Lenea nu
ți e dată tie!

Pe uscat, ca și pe mare, și pe jos tu ești că-
lare! Șir de veacuri ție-ți spune că născut ești a
supune și cu faptele-ți mărețe lumii 'ntregi să dai
povețe.

Hai, Române, căci e vreme, de când țara ta
tot geme suferind rușini și groaze sub cumplirea
multor loaze. Hai Române, te arată că ești tot
ce-ai fost odată!

Cu unire și cu minte, cu-ale armei drepturi
sfinte, cerul slava ta voește: haid, Române, bi-
ruește!

(Iancu Văcărescu).

Amintirile trecutului

E o nespusă plăcere, să străbați țărîmul patriei, cercetând peste tot locul umbrele și amintirile strămoșilor noștri; ici o cruce de piatră, părăsită într'un câmp pustiū, ne aduce aminte o faptă vitejescă ori o crudă răsbunare; colo o veche mănăstire pörtă în inscripțiunile, în portretele și în odóarele ei lucrute fără meșteșugire, urma cucerniciei și a dărnicii vechilor Voevođi. Mai dincolo câte-va ruine de ziduri uriașe, o sfărămtură de cetățue, un părete de palat vechiū, șoptesc inimii pe tăcute despre numele lui Traian și ale eroilor ce-aū urmat tradițiunea lui de onóre pe pămîntul românesc.

Ast-fel la tot pasul, colinda nóstră iscoditoare se opresce, cu o plăcută și cuviósă mirare dinaintea acelor cucernice sau falnice amintiri, care din adâncimea veacurilor se înălță uriașe peste mărunțimea nóstră de astă-đi.

Dorul nostru s'avântă printre răstimpii trecutului, pe când privirea ni se preumblă prin lunile și pe plaiurile țării noastre, martură încă vorbetea ale atâtor întâmplări felurite.

Adesea dar, și cât de des se poate, căutând vederi așa de înviorătoare, părăsim cetatea și ȕilnicele-î supărări, ca să cerem de la câmpii mari, de la munții răcoroși și de la vechile locașe ce stau răsipite printr'însele, destăinuirî din vremi de restriște și de glorie ce au fost și nu mai sunt.

(Odobescu, I. 374).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Obiceiul de luptă a lui Ștefan cel Mare

Ștefan Vodă Cel-Mare avea și el obiceiul de luptă al părinților săi. Ademenia pe dușmani în locuri strimte. Dar el mai avea un obicei deosebit, o iscusință a lui, când era vorba să izbescă cu puțini pe mulți. Se pricepea, să înșele pe dușmani, ascundându-se cu partea cea mare de oștire, prin păduri unde va, iar altă parte de oște mai puțină o trimetea să începă războiul. Dușmanii se îngrămădeau. La un semn știut, el eșia de unde era și isbia pe dușmani pe din dos.

Vestită luptă în felul acesta a purtat el la Bêrlad.

După ce-a slăbit caii Turcilor, arzând nutrețul înaintea lor pretutindenii pe unde știa că trebuie să trecă Turcii, Ștefan s'a tot dat îndărăt, până ce i-a tras într'o strîmtore.

Era ceta în ziua aceea și frig, că era în toiu iernii. Ștefan a pus o sema de omeni pe cam-

pie și le-a dat poruncă să dea semn de război, cu trâmbițe, cu bucine, și cu tobe. Iar el s'ascunse după un deal. Turcii întorcându-se către glasurile de trâmbițe, socotind că acolo se află Stefan, cu toată puterea sa, începură lupta. Moldovenii se apărau îndărătnici, iar Turcii se îngrămădeau tot mai tare spre ei, rînduindu-și toate puterile de oște într'acolo.

Dar pe când se luptau așa, iese Stefan de unde era ascuns, isbesce pe Turci din dos, în vreme ce cei-l'alți ai săi îi isbeau din față, și printr'această apucare cu meșteșug, el numai cu patru-zeci și șapte de mii de oameni a biruit o oște de o sută două-zeci de mii și i-a risipit în toate părțile.

(Bălcescu. Artă militară).

Multe ramuri și-o tulpină

Pe-un picior de plaiu,
Pe-o gură de raiu,
Iată vin în cale,
Se coboră 'n vale
Treți turme de miei
Cu trei ciobănei!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Jn cântecul acesta ni se arată o privelisce viue
a pribegirilor de turme ce se coboră în fie-care
an din vârfulile Carpaților, și trec prin Moldova
de se duc să erneze peste Dunăre. Sute și mii
de oi, mânate de mocani îmbrăcați cu sarice albe,
es din gurile munților îndată ce frigul tómnnei so-
sesce prevestind iarna, și merg să găsească pășuni
în câmpiile țarei turcesci sub pólele Balcanilor.
Unele vin de la Vrancea, altele de pe cóstele
Ceahlăului, altele de prin văile Bistriței și ale Mol-
dovei, iar cele mai multe de peste Carpați, din
Transilvania. Deosebitele turme se adună la un
loc și forméză caravane numeroase ce se coboră

încet spre Dunăre, unind sberetul lor jalnic cu lătratul cânilor de pază, cu sunetul telincilor aninate de gâtul măgarilor, și cu șueratul pătrundător al mocanilor călăuzi. Viéță simplă și patriarhală! tabloū vrednic de vécurile acele nevinovate, pe când regiū nu erau de cât nisce păstorū!

Unu-ū Moldovean,
Unu-ū Ungurean,
Și unu-ū Vrâncean!

Adică, unu-ū de pe valea Moldovei, unu-ū de la Vrancea și unu-ū din Ardeal. Din nenorocire, poporul nostru confundă fórté ades numele de Ardelean cu acel de Ungurean, căci el nu a ajuns a cunosce cât e de întins pământul locuit de Români.

El nu scie, că dincolo de tóte hotarele țerei lui, că peste Carpați și până în sînul Ungariei, că peste Dunăre și până în sînul Macedoniei, că peste rîul Prutului se află tot Români ca dînsul, care aū același port, aceleași obiceiuri ca dînsul, și care într'un cuvînt, sunt frații lui de același nume și de același sînge!

Puțin sunt la număr între Români, cari aū cunoscință de întinderea neamului lor, și Doamne mult ar dobândi acest neam nenorocit, când tóte ramurile lui ar fi readunate pe lângă vechea lor tulpină.

(Alexandri).

Firea și făptura Românului

Aruncă-ți ochii la orî care Român și-l vei găsi vrednic să fie zugrăvit și pus în icoană.

De va ședeă lungit pe iarbă la pólele unui codru, orî de va sta 'n picióre răzimat într'un toiag lângă o turmă de oi, orî de va sălta în horă vesel și cu pletele în vînt, orî de se va coborî pe o cărare de munte cu durda sa în spate, orî de se va arunca voinicește pe un cal sêlbatic, orî de va cărmui o plută pe Bistrița saŭ pe Olt — orî cum îl vei privi, fie ca plugar, fie ca cioban, fie ca plutaș, te vei minuna de firésca frumusețe a chipului sêu. Și te vei încredința că un zugrav n'ar putea nicăiri să găsească nici așa de lesne nici așa de potrivite chipuri de cât în țêrile nóstre.

Veđi-l pe Român, când vine primăvara, cum i se umple sufletul de bucurie! cum îi crește inima în piept, ca frunza în pădure! cu câtă mulțămire, se uită el la noua podóbă a naturii,

ce acopere locul nașterii sale, cu câtă veselie vede el luncile înverzite, câmpiile înflorite, holdele răsărite!

Românul se renaște cu primăvara. El întinește de o dată cu natura, căci o iubește cu totă dragostea unui om nefățarnic. De aceea mai toate cântecele lui încep cu *Frunză verde*. Lui îi place să rătăcească prin desișul pădurilor, îi place să pocnescă și să cânte din frunză, îi place să-și puie flori la pălărie, să asculte cântecele pasărilor și să țină atunci câte o doină de jale.

(V. Alexandri).

Semnele măririi românesci

Să aruncăm ochii peste întinderea acestor șesuri nemărginite ale țărilor românesci, și vom vedea o mulțime de movile singuratice. Ce sunt aceste movile? Ele sunt paginile istoriei năvălirilor, căci coprind oseminte de barbari! Fiecare movilă e un monument al trecutului ridicat pentru priceperea viitorului, o lecție spăimântătoare pentru popoarele Asiei, cari țin ochii ațintiți asupra Europei, și o prevestire pentru acésta. Fie-care va dice: Cerul a destinat acésta țeră a fi bulevardul civilizației și mormîntul Barbarilor!

Pe lângă acele movile istorice, găsim câmpuri de bătălie, a căroră nume amintesc luptele eroice susținute de poporul român împotriva Turcilor, Tătarilor, a Leșilor, etc. Iată Valea Albă, poreclită ast-fel de tradiție, fiind-că în vreme de jumătate de veac a fost acoperită cu osemintele

a nenumăratelor mii de Turci ce cutropiseră Moldova sub domnia lui Ștefan-Vodă. iată Dumbrăvile roșii, cele arate cu Leși înhămați la pluguri; iată Răsboenii, Călugărenii, Baea, Valea Tutovei, ruinele Târgoviștei, ruinele cetății Neamțului! De pe zidurile acestei cetăți, Dómnă Rucsandra, mama lui Ștefan-Vodă, a refusat de a deschide porțile fiului său alungat de o armată numărósă de Turci, și i-a poruncit să móră mai bucuros, de cât să-și scape viața cu rușine prin mila unei femei! De pe zidurile acestei cetăți, 18 plăieși Români s'aú împotrivit mai multe zile armatei întregi a lui Sobieschi, regele Poloniei, mântuitorul Vienei! In tóte părțile, unde vor alerga ochii, ei vor vedea adevărul scris cu litere de sânge, și acest adevăr este, că țările románesci aú fost, atât în vechime cât și în vécurile de mijloc pragul templului civilizației, și că poporul român s'a ținut tot-d'a-una cu tăríe în poziția sa de sentinelă a templului acestuia.

Petru Vodă Schiopul

După ce uciseră Turcii pe Ion-Vodă cel Cumplit, ajunse Domn în scaunul țării moldovenesci Petru căruia i se dăce Schiopul. Dar n'a stat multă vreme în scaun acest Petru-Vodă, din pricină că ținea la numele său cel bun și vrednic și nu voia s'arunce țara în greutate și nevoi. Iar lucru a fost așa.

Turcii vădând că țara e slăbită de atâtea războaie, și știind că sunt scurse puterile Moldovenilor, au început să cêră de la Petru-Vodă ceea ce nu li se cuvenea, adecă un bir de douăsprezece mii de galbeni pe an. Până atunci nu plățiseră Moldovenii biruri Turcilor. Iar acum îl cerea, dîcând, că birul acesta va fi ca pedepsă Moldovenilor pentru răscóla lor cu Ion-Vodă asupra Turcilor, și ca învățatură de aci înainte să nu se mai ridice vrășmășeste împotriva Sultanelui.

Iar Petru-Vodă nu voia să dea nici un fel de bir. Turcii atunci i-au trimes vorbă, că de nu va da birul, îl vor scóte din scaun.

Și-a adunat Petru-Vodă pe sftencii săi, pe boierii țării și i-a întrebat ce să facă? Și boierii s'aun plecat la acésta și s'aun învoit cu birul. Dar Petru-Vodă n'a vrut să primescă, dicénd, că i se rupe inima de mila țării, și cum să puie bir care n'a mai fost? Că de va da acum birul acesta, mâine îi vor cere Turcii altul mai mare.

Și s'aun înduplecat și boierii să vadă că are dreptate Vodă. Dar nu știaun, cum s'o potrivescă mai bine. Și i-aun dis atunci, că de nu va da birul, Turcii aun să-l scótă din scaun, și póte că Domnul care va veni după el, tot va da birul.

Atunci Petru-Vodă a dis: «N'aștept să mă scótă Turcii din scaun; plec eun singur. Cine-o veni după mine, să dea birul dac'o vrea. Eun nu-l daun, și nu voesc să-mi aduc pe urmă hulă și ocară, că eun am fost cel dintăiun Domn care am pricinuit birul Moldovei».

Și a părăsit scaunul țării de bună-voe, mai bine vrénd să nu fie Domn, de cât s'aducă réu în țară. Și s'a dus la moșiile sale din Ardeal.

Iar Turcii aun pus în locul lui alt Domn, pe unul străin, pe Iancu Sasul din Ardeal. Că dintre boierii țării se temeaun Turcii să alégă pe unul, ca să nu le fie protivnic la ce vor cere.

Dar acest Iancu, ticălos de felul lui, era om tiran și lacom, și a primit și a încuviințat Turcilor toate câte i le cereau, numai ca să dobîndescă domnia. Că el n'avea frică că își vatămă numele său cel bun, pentru că nu l-a avut nici odată.

Și birul Moldovenilor de la acest Iancu Sasu-Vodă își are începutul. Și l-au urît Românii și l-au alungat din scaun și-i diceau: rușinea Moldovei.

(Cantemir, Descrip. Moldav.).

Ștefan și Codru

Stefan Vodă rătăcit intră'n codrul înverșit. Codrul-i .dice: Domn viteaz, ce ți curg lacrimi pe obraz? — Ahimi plîng oștenii mei, morți luptând ca niște zmei! Codrul zice: Dragul meu! Incetază plînsul tău! Că din brații mei trufași face-ți-voiu voinici ostași, ca să scapi biata moșie de păgâni și de urgie!

Codrul puse a vui, brazii a-și însufleți, pe stejari a mi-i trezi! Iar copacii mari și mici se făceau ostași voinici, și spre Domn înainta și din gură cuvîntă: Să trăești, Măria Ta!

Ștefan-Vodă 'nveselia și la luptă purcedea, peste deal peste muscel cu tot codrul după el. Vai de Ungurul sumet, ce luptă c'un brăduț, vai de Leah, vai de Tătar când se luptă c'un stejar.

(Alexandri).

Inceputul neamului nostru

Nimic nu p \acute{o} te fi la o na \acute{t} ie mai scump de c \acute{a} t
începutul s \acute{e} u, numele ce-l p \acute{o} rt \acute{a} , p \acute{a} m \acute{i} ntul, pe
care locuesce, starea î n tru care se afl \acute{a} acuma și
grija de ceea ce p \acute{o} te s \acute{a} fie î n vremea viitoare.
La nisce fi \acute{i} adev \acute{e} ra \acute{t} i ai na \acute{t} iei, pe cari i-a ajustat
natura și a \acute{u} primit-o creștere bun \acute{a} , î n c \acute{a}
nimic nu p \acute{o} te fi de mai mare interes de c \acute{a} t cu-
noșcin \acute{t} a de acele lucruri scumpe, care fac fiin \acute{t} a
na $\acute{t$ iei și pe a lor î n suși. Ori-care dintr'î n și \acute{i} , fie
slujbaș obștesc, fie particular, din curiositate sau
trebuin \acute{t} ă, de multe ori este adus la ast-fel de î m -
prejur \acute{a} ri ca s \acute{a} î n trebe, s \acute{a} cerceteze și s \acute{a} caute
cu tot dinadinsul dup \acute{a} isvorul, din care p \acute{o} te afla
acele lucruri ce sunt de cea mai mare importan \acute{t} ă
at \acute{a} t pentru î n tr \acute{e} ga na \acute{t} ie sa, c \acute{a} t de multe ori și
pentru sine singur. In neast \acute{a} mp \acute{a} rarea aceea grea,
î n care se afl \acute{a} ori-care iubitor de adev \acute{e} r fi \acute{u} al
na $\acute{t$ iei, se î n f \acute{a} țișez \acute{a} ideia istoriei patriei, oglinda

acea magică a veacurilor trecute, icóna cea adevărată a vremii de acum, și cheia cea de mare preț, cu care se descuie óre-cum și ascunsurile viitorului. Acéstă odihnesce, mulțumesc și mângâie curiositatea sa și trebuința tuturor celor ce se interesază a cunoște lucrurile acele neprețuite ale nației; într'înșă, ca într'un hrisov sigur, sunt scrise cu slove de aur drepturile unei nații pentru începutul, numele și pământul său; într'înșă se află deosebitele acele întâmplări și împrejurări cari au adus nația la starea aceea de cultură sa și de barbarie, de lumină sa și de întunec, de fericire sa și de nefericire întru care se află; și tot printr'înșă poate cine-va să îndrăsnescă a pătrunde óre-cum și în întunerecul viitorului și să se apropie cu gândul de sórta ce așteptă pe acea nație. Trebuința de istorie este atât de pipăită și atât de netăgăduită, în cât nația fără istoria patriei este ca pierdută între cele-lalte nații, străină chiar în pământul său, necunoscătoare de drumul pe care a umblat mai înainte și rătăcită în calea pe care a apucat acum. Ori-care altă nație poate să-i dică cu desprețuire: «Inceputul ce ai este necunoscut, «numele ce porți nu e al tǎu, nici pământul pe care «locuesci; sórta ta a fost ca să fii tot după cum «ești: lepădă-te de începutul tǎu, schimbă-ți numele, «sa și primesce pe acesta ce și-l dau eu, ridică-te «și du-te din pământul pe care-l locuesci, căci nu

«este al tău și nu te munci în zadar, căci tu nu poți fimaî bine de cum ești». Aceste vorbe pline de rușine, de descurajare și de desnădăjduire ca un trăsnet ar cădea asupra acelei vechi nații, i-ar fărâma toate legăturile, ar nimici-o cu totul, și atât începutul, numele și pământul cât și ființa ei s'ar arunca în adîncul unei uitării vecinice. Intristarea, durerea, lacrămile, nimic nu i-ar folosi: simpatia, mila, ajutorul, toate ar fi pentru dînsa închise. Plecând în lumea cea largă, ducînd cu sine rușinea sa, hula lumii și amintirea de nise lucruri pierdute, nația aceea numai cu lacrămile desnădăjduirei s'ar mângâia; dar acestea nici odată n'ar fi în stare de a-i întorce nise lucruri pierdute ce nici o dată nu pôte dice, că aū fost ale sale, care cu nimic nu le pôte dovedi. Atât e de mare trebuința și importanța istoriei patriei.

(*Aaron Florian*).

Plăieșii din Cetatea Neamțului

Jn cetățuie se află 18 plăieși, trimiși de ispravnicul de Neamț pentru strejuire, în lipsa garnisónei, care era la Fălciú, pe lângă Domnul Cantemir, unde tábărise armia leșescă. Cu câteva ceasuri mai înainte sosise un tînér plăiaș, al cărui cal asudat páscea, înșelat, troscotul ce creșcea pe lângă ziduri.

— Ia spune-ne ce-ai mai vėđut la Iași? ȓise un bėtrîn, de care se vedea că ascultă toți.

Ce să vėđ, tată? Blestemăție! Tîrgul e în jaf, Leșii pradă și desbracă pe bieții ómeni.

— Și apoi ȓic că sunt creștini.

— Creștini, aú pradat bisericile și mănăstirile de odóre.

Nu știți că s'au dus să iea pe Sfinta de la Trisfetitele.

— Dómne feresce! ȓiseră plăieșii, făcėndu-și cruce.

— Aşa, urmă tînărul, eram acolo, când aū mers să iea racla sfintei; dar călugărul simţind, a închis pórta şi n'a vrut să deschidă. Atunci craiul a poruncit s'aducă tunurile, ca să spargă porţile; dar mai întâiū a trimes răspuns călugărului, care şedea în clopotniţă, să deschidă, ori face mănăstirea praf şi pulbere.

— Auđit-aţi acolo păgâni! şi ce-a făcut popa?

— El a răspuns că nu se aşteptă s'audă aşa vorbă de la un împărat, care se ăice creştin; că Măria Sa e mare şi puternic, póte să facă ceea ce ăice, dacă nu se teme nici de Dumneđeū nici de sfinţii lui; dar el nu deschide pórta, ci să îngrópă sub zidurile bisericii, şi apoi lumea va judeca între dînsul, atât de slab, şi între Măria Sa, aşa de tare.

Auđind acestea, Léhul s'a făcut foc de mânia, şi dase acum poruncă să împusce, când unul din Hatmanii lui i-a ăis nu sciū ce. . . Iadestul că l'a înduplecat să dea pace bisericii.

— Şi ce fac acum Leşii în Iaşi?

— Este o sěptămână de când s'aū dus, după ce aū vedut că nu mai aū merinde pentru oşti şi aū purces pe Bahluiū în sus, gândind că vor găsi de tóte. Dar acolo să vedeţi: Vodă, din lagărul Turcilor, cum a auđit de acésta, a şi pornit după dînşii un Mirzac cu o mulţime de Tătarí şi vre-o 5 steaguri de Moldoveni; iar mai

întâiu a trimis pe căpitanul Turculeț c'o străjă de călăreți, ca să le apuce înainte Leșilor. Turculeț a scos toți ómenii de prin sate, a dat foc fânului și fănațelor, a ascuns prin gropi grâul și orzul așa că dușmanul a găsit tot pustiú în drumul său, în cât ajungând la Cotnari nu găsia să mănince de cât pómele copacilor. Ba încă aú pus Moldovenii prin bălți și nisce ierburi veninóse, de cari cum bea Leșii, muriaú; și vai de capul lor! periaú cu sutele și ei și caii; iar câți rămâneaú pe urmă, cădeaú în mânilé Moldovenilor, cari fără multă judecată, ori îi spânduraú ori îi întepaú.

— Osînda Sfintei Paraschive! díse bătrînul. . .
dar óre ce buciună strejarul?

— Fă-i semn să se cobóre de pe zid și să vie încóce.

Nu trecu mult și plăieșul de strajă viind, spuse că o óste mare se apropie de cetate. Indată toți alergară pe ziduri.

Leșii sunt! strigă tînérul ce venise de curând și pe care l'am auđit vorbind; și-aú schimbat drumul și vin aici. . .

— La porți, flăcăi! díse bētrînul. Incuieti-le și grămădiți bolovani pe ziduri. Așeđati-vē toți pe la meterezuri. Să nu dícă Léhul c'a intrat într'o cetate románescă ca într'o țarină pustie.

— Dar noi suntem numai 19 și asta e o óste întregă.

— Tacă, mișelule! il curmă bătrînul. Te temi că-î peri! Mare pagubă! Un mișel mai puțin.

Vînătorul ast-fel înfruntat, se trase rușinat și se sui pe ziduri. In vremea acésta óstea se apropiase. Regele trămise pe un oficer, ca să vorbescă cu cei din cetate. Solul veni la pórtă. Bătrînul îl salută de pe zid.

— Bine ai venit, domnule, ce poftesci de la noi?

— Măria Sa Regele Poloniei, Mare Duce de Lituania, vă face cunoscut, ca să vă închinați și să-î cuceriți cetatea împreună cu tóte averile și merindele: atunci garnisóna va fi slobodă a ieși cu arme și cu bagage, fără a i se face nimic; iar cutezând a se împotrivi, cetatea se va cotropi, și garnisóna se va trece sub ascuțișul săbiei.

— Du răspuns Măriei Sale, și se bătrînul, că laude și îngroziri de astea am mai auđit noi, și tot nu ne-am speriat. Mai bine Măria Sa și-ar căuta de drum și ar da pace unor ómeni, cari nu i-aũ făcut nimic. Cetatea n'avem gândul să i o dăm cu una, cu două, măcar că nu sunt în ea nici averi nici merinde. Tot ce-î putem da este plumbul din puscă, pe care i-l vom trămite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenescă să vie înăuntru.

— Plecați-vă, și se trimisul, și nu vă puneți capul în primejdie.

— Nu purta grije de capul nostru, Domnule.

— Încă odată vă întreb, vă închinați ori ba?

— Ba.

Parlamentarul se duse. — Asaltul începu. Tunurile așezate pe scaune de lemn, băteau neconținut cetatea. Plăieșii răspundeau cu glonțe, cari nu făceau greș. Fieși-care împușcătură do-bora câte unul din vrăjmași, și mai ales din ofi-ceri, asupra cărora erau țintite flintele lor. Leșii periau fără a face spor. În ziua d'întâiu doi vî-nători periră. A doua și a treia și mai cădură cincisă se răniră doi. A patra și cădu împușcat în-suși comandantul artileriei leșesci, dar mai periră trei Moldoveni.

Numărul bravilor scădea pe totă ziua. Sêra adunându-se pe lângă foc, vădură că au sfârșit și munițiile și merindele.

— Ce este de făcut? tată, întrebă tînêrul vî-nător pe bêtîrînul, care fiind rănit la un picior, sta pe o laviță.

— Câți au perit d'ai noștri?

— Dece.

— Și nu mai avem nici merinde?

— Nu.

— Dacă-i așa, apoi mâine de dimineță urcă-te pe pörtă și légă în vîrfu sineții un ștergar alb, spune că închinăm cetatea, cu tocméla să ne lase slobođi să eșim să ne ducem unde vom voi.

Aşa se urmă. Leşii primiră toate condiţiunile cerute. Óstea se înşiră în două rânduri, lăsând prin mijlocul ei ca să trecă garnizóna, şi pórtă se deschise. Atunci, în loc de o stréjă numerosă, se vădură nouă ómenî, din cari trei duceau pe umerii lor pe alţi trei ce erau răniţi.

— Ce este acésta? strigă Sobieschi, repeşindu-se călare înaintea lor. Ce sunteţi voi?

— Strejarii din cetate, răspuse bătrînul, rănit, din spatele fiului său. Dece din noi aũ perit din mila Măriei Tale.

— Voi aţi cutezat a vă împotrivi mie şi a-mi omori atâţia viteji? şise Regele. O, asta nu se va trece aşa! urmă turbat de mânie; trebuie o pildă pentru cei asemenea voue, şi pilda va fi grósnică şi vrednică de faptă. Nu meritaţi a muri de robie, ci de ştréng. — Spânzuraţi-i.

Pe loc ostaşii înconjurară pe plăieşi, cari puind jos răniţii, îşi făcură semnul crucii şi reze-mându-se pe sine, se uitaũ cu nepăsare la pregătirile ce se făceau pentru mórtea lor. Oficerii priveaũ cu înduioşare acésta scenă.

Fie-mi iertat, Sire, şise atunci Iablonovski, apropiindu-se cu respect de Regele, care şedea posomorât şi mânios, a arăta Măriei Tale că aceşti viteji n'aũ făcut de cât datoria lor, datorie patriotică şi vrednică de tótă lauda, şi că aũ avut

norocirea a câștiga făgăduința marelui Sobieschi, că vor fi sloboși și nesupărați.

— Îți mulțămesc, vrednice al meu tovarăș de arme, și se Sobieschi, ca deșteptat din somn, îți mulțumesc că m'ai oprit de a face o faptă defăimată. Ai cuvînt; ómenii aceștia s'aú luptat vitejese. Să li se dea fie-căruia câte 50 de zloți.

Apoi înturnându-se către Români: «Voinicilor, și se, sunteți sloboși; mergeți în pace, și spuneți copiilor și fraților voștri, că ați avut cinstea a vă împotrivi cincî și le Regelui Poloniei».

I ndată se făcu loc Moldovenilor, cari luându-și răniții, se îndreptară către munți, în vreme ce óstea se cobora încet la vale; iar cetatea cu porțile deschise, purtând pe zidurile sale urmele bombelor dușmănesci, rămase singură pe calea înverșită, ca un mare schelet de uriaș.

(C. Negruși).

Tîrgoviştea, capitala veche

De două sute de ani, din zilele lui Mircea-Vodă cel bătrîn, Tîrgoviştea era scaunul ţării. De puţină vreme numai, creşterea Bucureştilor şi importanţa lui comercială făcuse pe Domni a luă obiceiul să petrecă o parte din iarnă în acest oraş. Era atunci Tîrgoviştea oraş foarte mare, împodobit şi populat şi se întindea frumos pe malul drept al Ialomiţei, ocolit de mulţime de grădini, vii şi livezi, de pomi roditori. Scriitorii contimporani, de felurite naţii, se minunează de frumuseţea acestui oraş, spunând ca vrednic era de a fi capitala unei ţări mari şi locuinţa unui Domn mare. Acel oraş populat, astăzi d'abia e un oraşel. Vremea a ruinat zidurile lui măreţe şi le-a asemănat cu pămîntul. Un singur turn, rămăşiţă din vestita Curte Domnească, se înalţă trist şi singuratic pe d'asupra acelor grămezi de ruine, întocmai ca acele mari cruci de piatră înfipse în

vîrful unor pleșuve movile, morminte ale vitejilor căduți în bătae. Acest turn, pe care îl împodobesce numai muschiul cu verdéța sa, e scump Românilor ca un monument, care le vorbesce de timpîi lor de glorie și de mărire. El a fost martor la atâtea triumfuri! El a vădut, unul după altul, pe Mircea cel bătrîn, Dracul Vodă, Vlad Țepeș, Radul cel mare, Radu de la Afumați, Mihai-Vitezul și Matei-Basarab; toți Voevozii noștri cei mari și vestiți în pace și în răsboi. Umbrele acestor eroici luptători pare că le veți înălțîndu-se singuratic și tăcute împrejurul acestei ruine; adierea vîntului, ce suflă din Carpați, șuerând în turnul pustiu, ne pomenesce numele lor; iar undele mărețe ale Ialomiței par a cânta neconținut un cântec de mărire întru gloria lor. Ast-fel i-se nălucesce ori-cărui Român, cu inima simțitoare, când cată la acéstă vorbitoare ruină și el nu se pôte opri de a simți durere amară și de-a suspina după vremea trecută.

(Alexandrescu).

Sufletul Românului

Mie mi-e drag Românul și știu a prețui bunătațile, cu cari l'aŭ dăruit natura. Mi-e drag să-l privesc și să-l ascult, căci el e simplu și frumos în înfățișarea lui, căci e curat, înțelept, vesel și poetic în graiul său.

Imi plac obiceiurile sale patriarhale, credințele sale fantastice, danțurile sale vechi și voinicesci, portul său pitoresc, care, la Roma, se vede săpat pe colona lui Traian, cântecele sale jalnice și melodiöse, și, mai ales, poesiile sale așa de armoniöse. Eu îl iubesc, și am multă sperare într'acest popor plin de simțire, care respectază bătrânețele, care și iubesc pământul, și care, fiind mîndru de numele său de Român, îl dă ca un semn de cea mai mare laudă orî-cărui om vrednic, orî-cărui vitez, fie măcar de sânge străin. Am multă sperare într'acest neam, a cărui adîncă cuminție e tipărită într'o mulțime de proverbe,

unele mai înțelepte de cât altele, a cărui închipuire minunată e zugrăvită în poveștile sale poetice și strălucite ca însăși acele orientale, al cărui spirit satiric se vedește în nenumăratele anecdote asupra tuturor națiilor cu cari s'a aflat el în relație, a cărui inimă bună și darnică se arată în obiceiul ospetiei, pe care l'a păstrat cu o sfințenie de la strămoșii săi, al cărui geniū, în sfârșit, lucește atât de viu în poeziile sale alcătuite în onorul faptelor mărețe. Cine, ajungând nóptea la o casă țărănescă, a întrebat: bucuros la óspeti? și n'a auđit îndată: bucuros! sau, trecând pe lângă o masă de țerani, a ăis: masă bună! fără a fi poftit îndată la ăinsa? sau, fiind față la o nuntă din sat, n'a fost cinstit de cuscrii voioși, și nu s'a încredințat de respectul tinerilor cătră bătrâni?

Cine a intrat la vorbă frățesce cu locitorul de la câmp și nu s'a mirat de ideile, de judecățile lui, și nu a găsit o mare plăcere a asculta vorba lui împodobită cu figuri originale? De pildă: Cine s'a amestecat printre flăcăi și fete de clacă, sau la șeđetóre, și n'a petrecut ceasuri de mulțumire auđind glumele tinerilor, păcălirile lui Păcală și Tândală, poveștile lui Stăramă-Piatră, Strămbă-lemne și ale lui Statu-Palmă-Barba-Cot, istoria văcarului, care s'a mîniat pe sat, și mai ales cimiliturile.

Cine a vădut o horă veselă, învîrtindu-se pe iarba, la umbra unui stejar, saũ danțul vestit al călușeilor, saũ muntenésca, saũ voinicésca, și s'a putut opri cu sânge rece în fața acelor veselii ale poporului, atît de vii, atît de caracteristice?

Și mai cu sémă, care Român nu și-a dorit patria cu lacrămî, când s'a găsit în străinătate? și care nu se simte pătruns de o jale tainică și nesfîrșită, când aude buciumul și doinele de la munte?

O! trebuie să nu aibă cine-va nici o picătură de sânge în vine, nici o scântee de simțire în inimă, pentru ca să nu se înduioșeze la priveliștea patriei sale și să nu iubească pe fratele său, poporul român!..

(Alexandri).

Mamele a doǐ vitejǐ

Mama lui Ștefan cel Mare a ajuns legendară. Nu-ǐ copil, care sǎ nu-ǐ cunoască istoria sa. Ștefan cel Mare (1436—1504) domnul Moldovei purtă mai mult de cincǐ-deci de rǎsbóie și zidi mai mult de cincǐ-deci de biserici. El fu un adevărat zid de apărare pentru creștinătate și intră în tratări cu Veneția și cu Papa pentru încheerea unui tratat ofensiv și defensiv contra Turcilor.

Maria, vrednica sa mamă, fu numită Olténca, fiind-că se trăgea din familia Căloianu de peste Olt, iar Olténca este între toate femeile române vestită pentru energia sa. Maria avea doǐ frați, care erau cei mai învățați ómenǐ de pe vremea lor, mai cu sémă în chestiile religióse.

După uciderea soțului său, ea rămase văduvă

cu patru băeți și cu două fete. Ștefan era copilul său iubit, eroul neînvins, rănit în toate bătăliile și recăpătând tot-d'a-una puteri nouă. Odată cu toate acestea, Turcii îl îngrămădiră și-l urmăriră de aproape până sub zidurile Cetății Némțului.

El fu biruit de data acesta, veni și bătu la porța cetății sale și ceru ca să i-se lege ranele. Dar îndărătul porții, răsună, aspru și puternic, glasul mamei sale: «Cine bate? Ce străin cere să intre aici? Fiul meu nu intră aici biruit; el m'ore apărându-și moșia!» Ștefan rușinat, sună din corn, adună încă odată trupele sale împrăștiate și dă vestita bătălie de la Rēsboeni (1476).

S'au vădut mame de același caracter în timpul celui din urmă rēsboiū de la 1877, trimițându-și peste Dunăre pe fii lor desertori din armată, în gura tunurilor de la Plevna.

O femeie, de o mărime mișcătoare, e vrednica soție a mult iubitului erou al poporului român, a lui Mihaï Vitézul. Ea se numesce Stanca, din familia Crețulescu, și a fost în toate întâmplările cel mai bun prieten și povățuitor al acestui mare Domn. Cât timp au ținut luptele lui Mihaiū contra lui Sinan Pașa, Mihaï fu nevoit să-și ducă femeia și fca în siguranță la curtea lui Sigismund Batori, prințul Transilvaniei. De acolo el le trimese cu

mama sa la Sibiù, și numai târziu în iarna Dómnă Stanca putu să se întórcă în capitala sa Târgoviște.

Dar multe neazuri întunecară zilele Dómnăi. Ea păstra însă în toate greutățile liniștea; iar înțelepciunea ei o făcură să ocoléscă multe primejdii. În vremea în care soțul ei, îmbătat de biruințele sale, fericit de pacea propusă de către Sultan, se pregătea să intre în Transilvania spre a o cuceri, ea încercă să-l înduplece ca să se lase de acest gând, arătându-i deoparte nevoia ce aș popórele de liniște și, de altă parte, recunoștința ce ei li-o datorau lui Batori pentru ospitalitatea ce le-o dăduse în timpurile grele. Dar pricepând că rugăciunile ei sunt zadarnice, ea se hotărî să ia cu dînsa pe copiii săi Nicolai și Florica și însoți pe Domn până în fața dușmanilor. În bătaia de la Șelimber în potriua cardinalului Batori, ea era în primele rënduri, la adăpostul celor trei cruci de aur, care erau purtate în fruntea armatei.

Cândău intrat cu biruință Români în Alba-Iulia, ea singură rămase cu fața gânditoare și cu ochii întristați, cuprinsă de niște presimțiri dureróse. Când omorítorii lui Andrei Batori aduseră lui Mihaiú capul nenorocitului prinț, pe Dómnă Stanca o podidiră lacrimile, și la întrebarea ce i-o făcu soțul său, pentru ce plânge, ea răspunse:

«Ceea ce i s'a întâmplat lui, se póte fórte bine

să ți-se întâmple și ție și acestora!» arătând la copiii săi.

Ea puse să caute trupul cardinalului și-l înmormântă cu cinste mare. După nenorocita bătae de la Mirăslău, Mihai plecă prin munți și trecu în România cu femeia și copiii săi.

Dar în urmă, simțind amenințătorea întorcere a lucrurilor în Ardeal, Mihai se hotărî să facă pace cu Basta, cu condițiunea de a lăsa întreaga sa familie ca zălog în Transilvania.

Nenorocita Dómnă, zălogită fiind, fu aruncată în închisóre și a fost chinuită în chipul cel mai barbar. Basta o duse de la Făgăraș la Sibiu și de la Sibiu la Făgăraș, fără ca arestul ei să devină ceva mai liber sau mai puțin aspru. Aci în închisoare primi ea știrea că soțul său a fost ucis mișelește la Turda.

Noutatea asasinatului soțului său o lovi crud și nu se știe cum însă-și ea putu scăpa de loviturile asasinilor.

În 1602 i se dădu în sfârșit libertatea și pe când fiul său se duse la Viena ca să căpăte tronul tatălui său, ea se retrase în monăstirea Cozia, unde găsi, trăind încă, pe mama lui Mihai Vitézul, pe Dómnă Teodora, care se călugărise.

Ne închipuim, cât de durerósă a trebuit să fie întâlneirea acestor două femei nenorocite.

Anul următor, ea mărită pe fiica sa în Grecia

și în 1604, fu lovită de ciumă, care bântuia pe atunci România.

Portretul său se vede încă pe zidul mănăstirii Căluș, o figură blândă și melancolică, plină de inteligență, în costumul său de Dămnă, cu corăna pe cap, cu rochia roșie brodată cu aur și manta cu blană.

(Carmen Sylva).

Cântec din Basarabia

Frunză verde baraboî, ne-a făcut mama pe doi,
unul Miercuri altul Joi, și-a umplut lumea cu
noi. Și-am avut o sorióră și-a umplut lumea de
pară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Maica s'a luat prin țară să ne strângă grămă-
jóră, să ne dea în Bălți la școlă! Muscălește
să'nvățăm, mâna Rusului s'o dăm!

Muscălește-om învăța, limba când mi-or vor-
tăia, când a cresce grâu 'n tindă ca s'ajungă
spicu 'n grindă și să fie ca pe lunci, poate-atunci
și nici atunci!

(Alexandri).

Țepeș Vodă și Sultanul.

Trecuse Mohamet Sultanul în Muntenia cu oște mare odată, asupra lui Țepeș Vodă. Neputând să se lase la luptă, Țepeș hărțuia mereu cetele de Turci care venia înaintea oștei ca să iscodască țara și locul. Care ceată cum se deslipea și se depărta de oștea cea mare, nu se mai vedea. Par'că o înghițea pământul! Cu atâta mânie se luptau vitejii lui Țepeș și cu atâta sete să străduia să slăbescă puterea cea mare a lui Mohamet.

Țepeș era om îndrăsnit, și vedând că la urmă tot o să fie nevoit să dea piept cu Mohamet, și-a pus de gând să facă ce nu s'a mai pomenit. Anume să se îmbrace turcește, el și vre-o câțiva oșteni de-ai lui, să intre noaptea în tabăra Turcilor și să ucidă pe Sultanul Mohamet, și să facă ce-l vor învăța împrejurările și ce-l va povățui norocul.

El crescuse în Țarigrad și cunoștea bine și limba și obiceiurile Turcilor. De partea asta nu ducea grijă că-l vor cunoște Turcii.

Intr'o noapte, după ce a iscodit așezarea taberii și a vădut negrija Turcilor, el a așteptat până ce și-a stins Turcii focurile în tabără, și apoi năvali cu ai săi în lagăr. Cât ai bate 'n palme, el aduse în neorînduială oștirea mai de pe margini, ucise mulțime multă, și străcurându-se printre Turcii zăpăciți, năzuia spre cortul Sultanului.

Dar greși drumul și dete peste óstea unui pașă care îi se împotrivi cu multă putere. Dar tot tăind și asvîrlindu-se ca un viteaz, făcu multă pustiire. Era și întuneric; Turcii somnoroși, și zăpăciți, nu știaū ce e și se tăiaū unii pe alții, căci țineaū pe Țepeș de un pașă de al lor.

Ar fi ajuns el și la cortul Sultanului, dar se ivera de diuă, și se temea să nu-l dovedéscă lumina și-l înghiță mulțimea aceea de Turci. Și ieși din lagăr, cu mult amar în suflet, că o greșală a sa îl făcu să piardă o biruință așa de strălucită, care a fi pus capăt răsboiului și i-ar fi adus neațîrnarea țării, de care era vrednic.

(Aaron Florian).

Călăreții lui Alexandru Vodă.

Deste despre vitejia călăreților moldoveni auz' dus'o mai întâiu prin lume cei patru sute de flăcăi ai lui Alexandru-Vodă, trimese să se bată cu Nemții. Moldovenii aveau oștiri iscusite, și mai ales călăreți destoinici. «Sumeția și îndărătnicia era maica și sora Moldoveanului» zice Cantemir «că dacă are vr'unul cal bun și arme bune, atunci gândește că nu-l poate nimeni întrece, și nu s'ar feri, de i-ar sta în putință, chiar și cu Dumnezeu să se lupte».

Pornind odată răsboiul Vladislav, regele Poloniei, cu Nemții Cruciați, a cerut sprijin de oște de la Alexandru-Vodă. Iar Alexandru i-a trimis pe acei patru sute de călăreți, aleși unul și unul.

Și când a fost la luptă, călăreții moldoveni și-au arătat iscusința și obiceiul luptării lor într'un chip pe care nu l-au știut Nemții. Că așa era

obiceiul moldovenilor călăreți, să se lupte și călare și pe jos.

Au lovit călăreții moldoveni pedestrima Nemților cu multă putere, dând năvală spre ea. Apoi de o dată și-au întors caii și au început să fugă. Atunci Nemții s'au luat după ei, au ieșit și alți Nemți dintr'o cetate a lor, Marienburg, și-au gonit pe Moldoveni până i-au inșirat spre o pădure.

Iar de odată Moldovenii s'au pedestrit, după obiceiul lor, și au început să tragă cu săgețile în Nemți. Aceștia, buimăciți de lucrul nou ce-l vedea, au dat dosul și au început s'alerge spre cetate. Incălecând atunci Moldovenii s'au luat după Nemți și nespasă perire au făcut între Nemții aceia. Și regele Vladislav cu mare laudă și cu multă mulțumită a primit isbânda Moldovenilor.

(Bălcescu).

Cântec

Stefane, Măria Ta,
Inalță-te din mormînt,
Să te-aud din corn sunând
Românașii adunând!
De-î suna din corn odată
Ai s'aduni Moldova totă,
De-î suna de două ori
Iți sar codrii într'ajutor —
De-î suna și-a treia oră,
Toți dușmanii aū să piară.

(Alexandri).

Moții și răsvrătirea din 1848

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fost-am de am vădut însu-mi pe acei îngrozitori Moți pe cari spaima vitejilor Unguri mi-i descria ca nisce fiare sêlbaticice care es din viezuinele munților lor numai ca să facă pradă și omor. I-am găsit înfuriați fórte și hrănind o ură fanatică către dușmanii lor, — ast-fel cum trebuie să fie ori-ce popor în rêsboiele naționale, — dar am găsit unite într'înșii multe simțiminte omenóse, înalte și generóse. In acea vreme când inima'mi era sdrobită, căci din tóte părțile vedeam naționalitatea română călcată și strivită de dușmanii strěini, fusei fericit a găsi acolo pe acele piscuri uriașe, pe d'asupra norilor, o naționalitate și o viétă românéscă înfocată și pu-

ternică. Cu ce entusiasm frenetic fusei aclamat și bine-cuvântat de toți acei țărani, când le spusei că am venit să le aduc urări de noroc și izbândă din partea fraților lor Români din țară, minunați de vitejia lor! În ce tăcere adâncă mă ascultați și mă ocoleați ei, când le vorbiam de puterea nației române, de numărul ei, de întinderea pământului ce i-a dat Dumnezeu și de ursitele cele mărețe ce o așteaptă în viitor!

Séra, după ce totă ziua strejuiați potecile, se hărțuiați și se luptați cu dușmanul, îi vedeați adunați cete, cete pe lângă focuri, care povestind întâmplările zilei și acele trecute, care dănuind împrejurul flacărilor, care dicând din fluier, buciume și cimpóie. Apoi cu toții, junii, bărbați și bătrâni, se puneau de făceați să răsună văile munților de cântări de vitejie și de naționalitate, mai cu sémă de acea puternică și frumoasă marseliesă românească a lui Andrei Mureșeanu: «Deșteptă-te Române din somnul cel de mórte!...» pe care o cântați chiar în mijlocul focurilor și a urletelor de tunuri, silind pe Unguri s'o învețe și s'o cânte cu dânșii împreună, în bătăi.

Generalii acestei oști țărănesci erau nisce preoți și nisce tineri abia eșiți din școlele teologice, filosofice și din cele de Drepturi; ei nu pusese până atunci mâna nici pe o armă, când nevoia îi sili a se face generali și a câștiga bătălii. Lipsiți de

cunoscințe și de principii de artă militară, ei le învățară în mijlocul luptelor. Am văzut cu mirare cum ei dibuise adevăratele principii ale războiului și cum simțise importanța pozițiilor naturale și folosul ce și-ar trage din oricare localitate. Femeile nu rămăseseră în urmă nici cu curajul, nici cu simțimintele naționale; ele luară parte la toate primejdiile soților lor. Din vârful munților ele aruncau o ploie de bolovanii, cari răriau batalioanele vrășmășesci.

Cântecele lor nu erau ca mai înainte, de dor și de plăcere, ci cânturi pline de patriotism și de simțimint național. Am auzit în ruinele Abrudului — oraș pustit de flacări și cucerit de mai multe mii de locuitori unguri, în tragica scenă ce se petrecu în luna Maiu 1849, — am auzit o jună, naltă și frumoasă fată de munte cântând un cântec dulce și duios. El îmi spunea despre o tînără română, fericită că se chiamă Flórea, fericită că e Română, de origină din Italia, fericită că nu scie nici ea ungurește și nici muma sa nu 'i-a vorbit de loc unguresce, iubind numai tot ce este românesc și jurând d'a nu iubi în veci un Ungur câtă vreme va mai trăi un Român pe pământ. Acest cântec îmbătător de simțire, acea albă, rumenă și frumoasă fecióră, ruinele pârлите și înegrite ale Abrudului ce mă înconjurau, movilele mormintelor unguresci ce vedeam d'alături, toate aceste mă

impresionară forte. Mi se păru că am dinainte-mi
o vedenie; mi se păru că ved geniul naționa-
lității române stând pe d'asupra mormintelor
dușmanilor străini și cântând un imn de înviere.

(Bălcescu).

Iubirea de țară

Românul își iubesc ca un rai, pământul, unde s'a născut și din care nici !asupririle cele mai crude nu sunt în stare a-l goni.

Câte năvăliri de barbari a trecut peste biata țară ! Câte palme dumnezeesci a cădut peste bietul Român ! . . și cu toate aceste poporul a rămas neclintit pe locul său, păstrându-și naționalitatea în mijlocul aprigilor nevoi, și dicând spre mângâere: Apa trece, pietrele rămân !

(Alexandri).

Trei mănăstiri ale Olteniei

Ea la trei ore departe de Râmnic, pe un braț de pământ ce din pólele Carpaților se întinde d'asupra Oltului, este zidită Cozia. Numele fundatorului ei deșteptă nisce suvenire mărețe nutrite încă de zgomotul valurilor, care udă înaltele ziduri, și se închină în trecăt țărâniî eroilor. De cea-l'altă parte a râului, un șir de munți acoperiți de arbori, forméză mănăstirei o statornică barieră, care o apară despre răsărit, și opresce razele sórelui de a turbura fără timp repaosul părinților.

Oltul în mărețele lui capriții aci desfășură cu fală undele sale, aci strecurându-se ca un șarpe printre două stânci, ce se par a se împreuna ca să-i închiză drumul, își răzbună prin urlete sălbaticice de strâmtórea ce suferă, și spărgându-se cu furie de pietrósele lor temelii, pare a le amenința că, ajutat de timp, va surpa odată culmea și trufia lor.

În cea d'întâiu intrare, la ușa bisericii este un tron de piatră, și Vulturul cu două capete ține de-asupra-î coróna regală. Se spune, că în acel tron se odihnea Mircea care se află picturat înăuntru bisericei, june încă, după cum era când a fondat mănăstirea. Statura lui e de mijloc, chipul blând și voios, ochii mari și albaștri, părul castaniu blond și buclat. O parte din îmbrăcămintea lui e vechiul costum al cavalerilor cruciați, vestmânt scurt și spată; călțuni și culți, iar la genunchi are cusuți în fir vulturi cu două capete, pe d'asupra pórtă mantie roșie cu mărginare de aur, pe cap o corónă. Valorosul domn este înmormântat în biserică, în cea d'întâiu intrare; două mari pietre acoper mormîntul. Inscripțiunea uneia a început a se șterge, în cât abea poți descifra câte-va cuvinte și numele Mircea, iar pe cea-l'altă se citesc deslușit aceste cuvinte: «Aci odihnesce Maica Teofana călugărița, cu fie-sa Dómna Florica și fiul său Niculae Vodă, leat 1425.» Descoperire neasceptată și plăcută! familia lui Mihaï Vitézul în acelaș mormînt cu bētrînul Mircea. De și o istorie zice că Dómna Florica a murit în sclavie la Hanul Tătărilor, căruia i se trimesese în dar de Sigismund Batori în urma bătăliei de la Miroslău, dar se vede că saū Mihaï însuși a reușit s'o scape cu promisiuni trimise Hanului prin deputații săi, saū că Radu Șerban I-iū, moștenitorul tronului și

boerii țerii, aŭ liberat-o cu dare de bani, creștând cã este o desonore generalã sã se afle în mâinile Tãtarilor familia unui ast-fel de om. Cãt pentru maica lui Mihaiũ, Teodora, pe care în anul 1599, în timpul cutozãtoarei expediții în Transilvania o trimisese spre siguranță la Cozia, este de creșut cã, amãrãtã de mórtea durerosã și timpurie a fiului sãu, dupã care ea mai trãi doui ani, a îmbrãtișat vieța cãlugãrescã, și s'a înmormãntat acolo lângã un Principe de aceeași familie și valoros ca și fiul sãu.

Coborãndu-ne de la peștera, însoțiți de uetul Bistriții ce curge în vale, luãm o potecã ce duce la Arnota, micã bisericã, spre miadã-nópte, așezatã la o înãlțime de douë ori mai sus de cãt peștera. De și Arnota se vede din curtea mãnãstirii Cozia, dar îndatã ce începĩ a sui, desimea pãdurii și înãlțimea vechilor stejari îți astupã vederea. Nimic nu 'ți spune cã te-ai apropiat, de cãt lãtratul cãinilor ce te simt și vestesc pãrinților cã vin strãini sa-i cerceteze.

Pe muchea delului afarã de zidurile Arnotei, este un foisor de lemn, ai cãruia pãreți sunt acoperiți cu numele fie-cãruia vizitator credincios care a avut rãbdare sã se suie acolo.

Din acel foisor vederea se întinde în depãrtare peste munți și câmpii, pãnã aprópe de Rîmnice.

În dreapta mai jos este peștera pustnicului, și în vale Bistrița.

Mare trebuie să fi fost anevoința cu care se făceau aceste ziduri la ast-fel de înălțimi; dar se vede că greutatea biruită era unul dintre meritele religioase ale vremilor de atunci. Apoi aceste mănăstiri pe înălțimea munților erau ca nisce cetăți care slujeau de adăpost libertății la împrejurări grele. Într'această mănăstire se află mormîntul viteazului Domn Matei Basarab, mormînt frumos, care despăgubesce cu mulțumire pe călători de ostenela ce 'și dau ca să-l viziteze.

Acest monument este de marmură albă, ridicat de pe pămînt ca de patru palme și jumlung ca de patru piciore. Pe dînsul sînt săpate stema Prințului și a țerei, tunuri și stéguri.

Am zăbovit mai multe césuri în lăuntru bisericii, șezînd pe piatra mormîntului, și vorbind de virtuțile lui Matei-Vodă, ale acestui Prinț cu inima nobilă, care a știut și să biruiască și s'aducă în țară bunurile păcii. El, destoinic a dobîndi numele de cuceritor, a ales pe acela de legiutor și civilizator al nației sale. Generos către vrășmașii săi și drept către toți, el n'a făcut altă greșelă, de cât aceea că a trăit prea mult. Bătrînețele lui l'a făcut să cază subț puterea unor miniștrii necinștiți și nevrednici, cari i-aș întunecat gloria și i-aș amărît cele din urmă zile ale vieței.

Bêtrînul Prinț este zugrăvit în biserică în fața mormîntului, el pòrtă anteriù cu flori, malotea cu blană, de răs și cu coronă, statura lui este înaltă, pèrul alb și chipul bărbătesc.

Iată acum Tismaņa. Cea mai veche și mai mărețã din tóte mănăstirile de peste Olt. Inceputã de Radu II-lea Basarab, la 1366, ea se săvârși de fiul sèu Dan, și mult mai târziù se prefăcu de Neagoe Basarab, în semn de recunoștință că și-a găsit acolo scăparea când se afla gonit de Radu cel mare, pentru găsduirea ce a dat sfîntului Nifon. Dar prietenul unui sfînt, religiosul și blândul Neagoe, n'avea trebuință de acéstã nenorocire ca să înoiască biserica.

Ca să zidescã Tismana, Radu II-lea avu trebuință să rezeze o parte din munte. Aședatã la o înălțime ca de 100 de picioré, aparatã în față de o mărêțã stâncã, ce se plécã de-asupra'i, ocolitã de zidiri vechi care se întind pe marginea prăpăstiei, și încoronatã de turnuri, acéstã zidire, privitã din vale, sémănã cu una din acele cetãți feudale din veacul de mijloc, unul din acele palate din care baronii și cavalerii înfruntaù puterea absolutã, absoluți ei însiși în proprietãțile lor.

În stâncã de care pomenirãm, și care se înalță îngrozitóre, la spatele zidurilor, este o mîncăturã adîncã, un fel de peșterã, din care

ese un isvor, ce trece pe sub pământ, prin curtea mănăstirei, se aruncă din înălțime ca un torent, și, împreunându-se cu râul Tismanii ce curge la vale, formeză împreună o gârliță ce șerpuește între două șiruri de munți și se pierde în depărtare. Tot în aceeași stâncă, de-asupra peșterii la o înălțime ca de 30 piciore, este o vizuină adâncă, chilia nemuritoare a sfântului Nicodim, care se afla Egumen al Tismanei. Călugării și locuitorii de prinprejur, vorbesc multe despre minunile aceluï sfînt, și negreșit trebuie să fi făcut minuni, de vreme ce putea să locuiască așa de sus, pe un perete de piatră, fără să aibă aripi.

În această mănăstire se adunară la 1820 vitejii pandurii ai Mehedințului sub steagul lui Tudor Vladimirescu.

Indemnați de buni părinți, noi plecarăm să vizităm un metoc al mănăstirii, zidit pe munte spre miază-noapte, la o înălțime deosebită; el este făcut de Sfîntul Nicodim, și e atât de mic, în cât abia cinci sau șese oameni pot încăpea într'însul. — Părinții de acolo ne spuseră, că în susul acestei zidiri, la o depărtare ca de trei ore, pe creștetul cel mai înalt al muntelui, este o altă biserică făcută de acelaș sfînt, care slujea în aceeași și la câte trele bisericile, întreprindere cam anevoioasă, și pot dice peste putință, pentru un om care nu ar fi sfînt. — Cu tótă rîvna ce aveam a nu trece ni-

mic cu vederea, dar de astă dată vremea saŭ mai bine ȃis, curajul ne lipsi, ŝi ne întórserăm iarăŝi la monăstire unde ne odihnimăm puţin în foişorul ce dă asupra prăpastiei în faţa drumului. Seara începuse a da obiectelor o culóre fantastică, iar în faţa noastră, spre răsărit, o lumină roşatică vestea apropierea lunii; peste puţin o vędurăm licurind ca o stea depărtată, ca o făclie care se aprinse în deasa întunecime a copacilor ce acoper muntele. Apoi un glob ruvinos se vędu legănându-se printre frunzele desfăcute de vânt, ŝi înălţându-se puţin, aruncă o rază piezişe pe rămăŝitele unei zidiri ce se vede pe cóstă, apoi d'odată arătându-se d'asupra stejarilor celor mai înalţi, ca pe un pedestal de verdęţă, lumină peştera sfintului, turnurile monăstirii, potecile tainice ŝi stâncile din faţa, în vreme ce o parte a pădurei, rămasă în umbră, făcea să se audă un vuet fioros, asemenea cu sbieretul depărtat al fiarelor sęlbaticе.

Am vędut de multe ori răsărind ŝi apuind luna, dar nici odată acea privelişte nu mi-a făcut aşa impresie. Tăcerea acestei cetăţi unde răsună odată zgomotul armelor, întinderea pustiului, singurateca lună ce se înalţă melancolică pe câmpiile cerului, tóte umpleau inima mea de melancolie ŝi-mi deşteptară ideia unei vieţi petrecute în singurătate în sânul naturei.

(Gr. Alexandrescu).

Stejarul și Cornul

Frate, frate de stejar lasă-mă să taiu un par,
să-mi fac osie la car.

— Frățioare Românaș, cu drag parul dați-l-aș,
dac'ăi face tu din el buzdugan de voinicel, ghiogă
mare nestrujită cu piróne țintuită și cu ea mi
te-ai lupta să ți aperi moșia ta!

— Cornule ce nu te'ndoi, dă-mi o creangă s'o
despoi, să-mi fac prăjină de boi!

— Frățioare Românaș, cu drag creanga dați-o-aș,
ca s'o faci arc de răsboi, s'alungă Leșii de la
noi. Lasă-ți boii frățioare, și te dă la vânătoare,
că nu-i timp de plugărie, ci e timp de vitejie.

— Codrii, codrii mă jur eu, să ucid cu brațul
meu, de tot cornul un dușman, de stejar un că-
pitan!

(Alexandri).

In codrii Ploninului

○ dată un rege al Poloniei, Casimir, a trimis o oște mare, să intre în Moldova ca să bată pe Petru-Vodă. Acesta vedând că oștea moldovenescă e prea puțintică și că nu va isbuti într'o luptă mare, și-a tras oștea tot spre locuri strimte. Așa era obiceiul Domnilor români, când nu aveau destule puteri de împotrivire : se trăgeau spre strîmtori, cu gândul să aducă pe dușmani prin văi înguste, ca să-i isbescă mai cu înlesnire.

Și știind Petru-Vodă că Leșii trebuie să trecă printr'o pădure desă și neumblată, numită Ploninul din muntele Sepenețu, a alergat înaintea lor în pădure și a tăiat cu fierăstraiele toți copacii de pe lângă drum, lăsându-i numai înținați pe trunchiurile lor. Și când au intrat Leșii în codru, Moldovenii începură să împingă copacii cei mari de pe margini, care cădeau peste alții și se pră-

văliră cu toții pe Leși. În amețela și învălmășelă în care se află Polonii, vădând pădurea cădând de pretutindenii peste dinșii, ieși de odată din adâncul pădurii Petru-Vodă cu Moldovenii și isbi pe Leși. Aceștia nu puteau face nici o mișcare, încurcați de copaci sub care să svîrcoleau. Mulți dintre Leși periră într'acea și vrednică de aducere aminte; mai mulți însă cădură robi. Trei stéguri mari și toate armele și tot ce avură Leșii cu ei cădură în mânilor biruitoare ale Moldovenilor.

(Bălcescu).

Grigore Ghica-Vodă

Ghica Grigore, care-și iubia țera, a luat sarcina de a stârpi jafurile boerilor și ale ciocoilor, cari de la Caragea ajunsese fără friu; capul nu-l tăia prea mult, dar când avea câte o pricină grea, chema de se sfătuia cu trei ómeni, cu Vornicul Costache Cămpineanu, Clucerul Chiriatic și cu Baș-ciohodarul Măciucă. După ce-i aușia pe fie-care în parte, se culca, dormea un somn bun și pe la miezul nopții se scula, aprindea la candelă făclia din Vinerea Pascilor de la epitaf, cădea în genunchi dinaintea iconostasului și se ruga lui Dumneșeu ca să-l lumineze. Ast-fel a domnit el șapte ani și ajunsese să tremure boerii cei răi și ciocoi. Cât a domnit el, a fost bine pentru toți: liniștea domnia în țară; pânea și carnea bună, efină; tótă lumea, negustor, meseriaș și țeran mînca, bea și chiuia : veselie pretutindenă. El a deschis școle românesce și a gonit pe egumenii greci.

(Xenopol).

Logofătul Ion Tăutul.

Între cetățenii, cari aũ fost mândria Moldovei, a fost și unul Ion Tăutul. El se trăgea dintr'o familie din cele mai vechi ale Moldovii.

Politic îndemănatec, cunoscând prea bine limba grecescă, latinescă și poloneză, el dobândi favorul lui Ștefan cel Mare, Domnul Moldovei, care îi dete logofeția cea mare, ministerul cel mai însemnat al țerii; și îl întrebuintă în mai multe ambasade. La 1501 Tăutul merse în Polonia ca să închee pacea între Ștefan Voevod și Albert, Regele Poloniei. Acesta atunci îi dăruie mai multe sate de la margine, anume Câmpul-lung rusesc, Putile, Răstócele, Vignița, Ispitul, Milier, Vilivcea, Carapeiul, Jamistia, Viscăuți și Volona, puind hotar apa Cirimușul. La 1504, murind marele Ștefan Voevodul, vítézul vitejilor, se urcă pe tron fiul său Bogdan. Acesta după povățuirea ce-i dase

tatăl său, trimise pe logofetul Tăut cu un plocon de deuce pungî de bani și însoțit de o cétă de pedestrime, ca să mérégă la Sultanul Turcilor să-i închine Moldova.

Se dice că intrând Tăut în sala marelui vizir, își scóse cismele și le dete slugii sale, poruncindu-i să le ție în sală înaintea lui : de care lucru, mirându-se vizirul, îl întrebă nu cum va îi e témă să nu-i le fure cine-va? Nu sciü răspuse Tăutul, dar cu nisce ómenî, cari vor să aibă tot, trebuie să păstrăm tot ce putem. — N'ai să te temi de nimica, îi răspuse vizirul, noi acum suntem prietenî, iar nu dușmanî. — Doresc, dise Tăut, ca acéstă prietenie să păstreze capul ca și picioréle. După aceea vizirul puindu-l să ședă pe o sofa lângă dînsul, i-aú adus, după obiceiú, cafea. El necunoscénd încă acea béatură, a turnat'o de o dată pe gât, strigând : să trăiască Impératul și vizirul. În urmă se înfățișă și înaintea Sultanului Soleiman, și îi spuse că vine din partea Domnului său și a poporului moldovean, să inchine Înălțimei sale Moldova și Basarabia, cu condiții cinstite, iar mai cu sémă religia să fie păzită, fără cea mai mică vătămăre. Sultanul se bucură mult vedénd că Moldovenii, a căror puternică sabie o simțise de multe ori Turcii, vin singuri să se plece puterii sale. El primi tóte condițiunile și dete solului un act formal, subscris cu mâna lui, ca să-l ducă Domnului său la Suceava.

În acest act se cuprindea : ca Moldovenii su-
puindu-se de bună voia lor împărăției otomane,
voința Sultanului e ca religia și bisericile lor să
fie nevătămate ; țara să se administreze după le-
gile sale ; Domnul să nu fie dator la alta de cât
numai să trimiță în toți anii înaltei Porți 4,000
de galbeni, 40 de iepe și 20 de șoimi ; și toate
acestea sub titlul de dar (peșkeș).

După aceea Sultanul dăruie lui Tăut cele de ce
pungi de bani pe care le aduse dela Bogdan.
Întorcându-se în patria sa, Tăutu zidi o biserică de
piatră foarte frumoasă în satul Bălăcești, în ținutul
Sucevei pe Siret. El a mai zidit încă în Cons-
tantinopol un palat sub numirea de Bogdan Sarai
sau palatul moldovenesc, în care era și o bise-
rică pe numele Sf. Nicolae. La anul 1511 a murit
Ion Tăutul logofătul.

(Bălcescu).

Bataia din codrii Cosminului

Albert, Regele Poloniei venise cu óste asupra lui Ștefan-Vodă Cel-mare. A ars și a prădat țara Moldovei, dar dând bóle și peire în óstea lui, a cerut pace dela Ștefan, cu condiția să se întórcă tot pe unde a venit.

La 19 Octombre fuse ziua plecării.

Dar Albert, de și se învoise a se înturna în Polonia tot pe calea, pe unde venise în Suceava și prin punctul prin care intrase în Moldova, plecă însă pe altă cale și spre alt loc, care era mai de-a dreptul în țera sa, și pe unde satele nu erau încă stricate, ca să pótă afla provisiile de gură mai cu înlesnire.

A patra stație a Polonilor fuse la codrul Cosminului. Aci este o strîmtóre neregulată printre două rînduri de déluri mari, umbrite de máguri și de stânci, ce se rădică din spatele délurilor. Tóte cóstele până la vêrfuri erau acoperite de pă-

duri sëlbatece și întunecóse, din cauza umbrelor stâncelor, de desimea și înălțimea arborilor gigantici. Acolo era locașul ursului celui mai fioros, al căprioarei celei mai fricóse, al cerbului celui mai speriat, căci aceste vite nu vëduseră încă omul. Zimbrul, a cărui viță s'a stins în Moldova, atunci trăia și locuia aceste locuri sëlbatice. Albert dete ordin să intre oștirea în acéstă strîmtóre, pe o cale ce șerpuia pe cóstele munților, când coborându-se, când urcându-se pe înălțimi grozave unde pericolul părea că șede rîdënd pe marginea prăpăstiei și așteptă pe neînțelepții trecători. În-tâiú intrară carele cu bagaje, munițiuni, provisiú; regele n'a intrat în acéstă strîmtóre de cât a doua zi, însoțit numai de curtea sa. În urma lui intră armata cu căpitanii ei, fără arme, fără regulă, goi ca la casa lor. După aceștia veniaú lefegii saú mercenarii; tunurile veniaú în mijloc, împotriva a orí-ce rîndueli.

Carele ajunseră pe la mijlocul codrului. Ostașii călătoreaú și cântaú saú ziceaú în fluere.

Pe când ostașii treceaú prin aceste strîmtori, avënd sub picioare prăpăstii, asupra capului ziduri de granit ce se înălțau și spărgeaú norii, auđiră de o dată niște strigăte ne-numërate și puternice în sînul munților și în umbra pădurilor. Din ambele părți ale dealurilor, din sînul pădurilor eși o cęță; din acéstă cęță o

plóie de săgeți, apoi trăsnete de sînețe, flacări, glónțe ; se auđiră strigăte turbate. Ostașii poloni cad răniți sau morți ; locul se acopere de sânge. Cęta se îndesă, ia o formă, formă de țeranii moldoveni cu arme, cari se aruncă asupra Polonilor cu strigătele : «Ucide! Ucide!» Taie, împung, omórá, despóie, dejugă boii de la carele cu bagaje. Carele astupă calea, forméză baricade. Armata polonă se afla atunci într'un iad. Țėranii moldoveni se retrag, dispar ca niște umbre fantastice. Atunci o miie de trăsnete din tóte părțile munților plesnesc de o dată : o miie de trăsnete pe o miie de tonuri diferite. Nu este sunetul tunului, nici al sînețelor. Aceste sunete sunt necunoscute ostașilor. Sunt niște trăsnete înfiorátore, grozave, ce nu te lasă nici să auđi, nici să surđesci. Sunt miș de copaci bętrîni ca vécurile, groși ca piscurile, ce crescúți în cóstele cele drepte ale munților, tăiați și atirnați pe rădăcini, legați cu funii al căror căpătăiú se află în mâinele țėranilor Moldoveni, apoi mișcați din locul lor se rėstórnă. Făcênd umbră, cad, lovesc, în stînci, în crânguri, dărâmă bolovani ce îi lovesc, se rostogolesc împreună, bolovani merg mai repede, ucid, strivesc grámeđi de Leși ; copacii vin după ei cu rămuri și crăci și acoper, înecă locul, opresc să fugă pe Polonii ce vor să scape de mórte, îi țin în loc până alți bolovani, alți copaci ce ríură necontentit, vin să-í sfársiască.

Aerul se întunecă, sórele dispare înainte de séră. Frunzele galbene ale copacilor ce cad, pulberea ce urmédă bolovani, fac nópte.. Acéstă sdrobire se întinde pe tótă calea acestui codru. Acéstă luptă saú acéstă ucidere, acéstă agonie, řinu mult. Nu era numai omul; natura însăși intrase în luptă. Prăpăstia era plină de cadavre de cai, de boi, de ómeni, frânturi amestecate împreună, cât nu se mai cunoștea nimic. Peste acéstă carne pisată, sdrobită cu petre, amestecată cu fărîmături de care, de căruțe, de arme, de vestminte, rîura sîngele, apoi se încheга, iar pe ce cel închegat venea altul cald și neconținut. Aceste strigăte, aceste trăsnete, aveau răsunete în munți. Munții răsunaú, munții tremuraú. Cerul se învelea cu întunerec. Vulturii sburará croncánind departe de acest loc. Fiarele sêlbatice se ascuserá în fundul smârcurilor. Nimeni nu se mișca, nu putea nici sá înainteze, nici sá se întórcá: mórtea era pretutindení. Mulți ostași cu picióarele, cu mâinele, cu brațele sdrobite, alții cu piepturile despicate, gemeau în agonia morții. Privește înspáimântător ce-ți aduce aminte dărámările munților de cutremure peste ómeni! nópte înspáimântátóre din care ese mórtea! și nici o scápare!

(*Bolintineanu*).

Vredniciile Voevođilor noștri.

Jar când e vorba de curagiul individual, de îndrăsnéla faptelor, de statornicia apărării de mărinimia și bărbăția Voevođilor noștri, care, de și într'o țară strîmtă și cu puține mijlóce, aú sevîrșit lucruri uriașe, în tóte aceste, nu mētem sã zic cã istoria nóstrã ar fi mai jos de cãt istoria a orî-și-cãruí popor vechiú saú nou. Lupta naționalã a Românilor, care aprópe trei vécuri aú apãrat cu sabia Creștinãtatea în po-triva tuturor puterilor Islamismulú, Domnia lui Alexandru cel Bun și a lui Mircea cel Bětrîn, al cãrora nume resunaú de la Marea-Balticã pãnã la porțile Constantinoplei, strãlucitele fapte ale unui Ștefan cel Mare, blãnda figurã a lui Nėgu Voevod care, ca și Ludovic XII al Franției lasã sfãtuirii fiului sėu cum sã domnescã, abdicarea lui Petru Schiopul, care preferã sã se scobóre de pe tronul Moldaviei, de cãt sã plãtescã bir Turcilor,

chipul măreț a lui Mihai Viteazul, singurul Voevod ce ajunse a uni părțile Daciei vechi și a se putea intitula: «Mihail cu mila lui Dumnezeu, Domn Valahiei, Moldovei și Transilvaniei», inima de erou și geniul bărbătesc al Dómnelor Elena și Florica, patriotismul preotului Farcaș și înalta înțelepciune a lui Miron Costin, care cu aceeași mână purta sabia spre apărarea patriei și condeiuл spre scrierea analelor naționale, rivalitatea numai spre bine a Domnilor Matei Basarab și Vasile Lupu, marile planuri sprijinite de marile talente ale lui Șerban Cantacuzino, pentru care tronul Valahiei se părea prea mic și râvnia tronul Bizantiei, apărarea a noștre-dece plăieși în cetatea Némțului în potruva armiei întregi a lui Sobieski, mântuitorul Vienei: toate aceste fapte ar merita mirarea chiar și a străinilor, când istoria noastră ar fi mai bine cunoscută.

(Cogălniceanu).

Pasul Turnu-Roș

Locurile, pe unde trec călătorii de la Sibiū până la Turnul-Roș, sunt înzestrate cu atâtea frumuseți, cât numai penelul unui zugrav iscusit ni le-ar putea înfățișa cu ceva deplinătate. Călătorul având înaintea sa pe tatăl munților Carpați din partea aceea, Surul, înainteză prin ținutul de tot pitoresc al Tâlmaciului, unde se varsă pârâul Sadul în râul Sibiū. Pe un munte apropiat se mai vîd surpăturile unei cetățuți vechi, și ceva mai departe se varsă Sibiul în sumețul Olt.

De aci în colo sunt munți tot de cei mai înalți, pe de ambele lături, chipurile lor sunt tot mai puternice și mai uriașe; iar văile cele înguste sunt acoperite de flori nenumărate, de tot felul de colorii. La fie-care cotitură a drumului ni se înfățișeză tot icône noue de munți așezați într'un șir nou.

Drumul se strîmtéză, sîlbătăcia pădurii și a

stîncilor se face tot mai singuratecă, chiar și însuși drumul se pare amețit, întorcându-se încóce și încolo cu o nedumerire simțită. Aici se răs-tórnă câte un părete de stîncă peste drum, închidându-l; colo îl sapă un păriu iute cădător. Ici colo se înalță munți întunecoși și aruncă, par'că, câte o căutătură posomorită asupra rîului din vale care în cerbicósa-î sumeție și-a luat drumul curmeziș prin curmătura munților. În singurătatea acésta se aude numai vuetul cel monoton al Oltului, carele se trîntesce furios în ascuțișele stîncilor, dar călătorul nu se mai satură de admirat mărețele grupe de copaci și forme de munți, de a se minuna de feluritele colori ce aũ frunzele copacilor, și a privi la deosebitul abur, ce se lęgână peste munții depărtați. Pe urmă se strîm-téză drumul cu totul; el numai cu mare sfială se agață de costișele délurilor, căci departe, sub dînsul, vuesce Oltul, pe când copacii puternici, cu ramurile lor cele uriașe, acoper drumul din partea de sus. Drumul face întorsături fórté cotite pe lângă stîncile cele cu muschiu, stânci ieșite și ascuțite, trece peste pietre colțuroșe și peste stînci mari, pîraie furióse și poduri spumate, pîna când mai pe urmă se ivesce turnul unui castel vechiu, care amenință a închide drumul cu zidurile sale cele gróse. Pentru stăpînirea acestui drum s'aũ purtat bătălii cumplite și sîngeróse din timpul

împăratului Traian și până în zilele noastre. Aici sfărâmară Români pe regele ungaresc Robert cu călăreții lui cu tot (1330); aci învinse Sigismund pe Turci și pe Români. Acum se află la satul Boița un turn cu colórea de tot roșie, înălțat peste margine, lângă care se aă diregătoră vamală și carantina; și o jumătate de oră mai departe se află casele plăeșilor români, înșirate în linie désă. De aci se deschide iute o vale, cât veđi cu ochii, în șesul Dunării, peste care se ved podurile de pe malul drept al Dunării.

(*Al. Pumnul*).

Câmpu-lung

Câmpu-lung, capitala județului Muscel, este așezat pe o câmpie îngustă, dar foarte lungă, de unde i s'a și dat pōte numirea acēsta. Este închis între nisce dēluri mărețe și udat despre o parte de apa Rîul Tîrgului. Intre zidirile orașului sînt vrednice de vēđut cāte-va biserici vechi, precum : mănăstirea cea zidită de un Radu Voevod și apoi prefăcută de Matei Basarab, acēsta este biserica de căpetenie a orașului. Apoi mica bisericuță a lui Radu Negru Voevod, tatăl lui Mircea cel Mare, zidită între anii 1372 și 1380. In marginea orașului se află nisce ruine de cetate, numită de locuitorii Jidova, care se află între două dēluri mari, și pe lângă dînsele în partea despre rēsărit curge Rîul Tîrgului. Ruinele înfățișeză un pătrat ca de 150 de pași în lungime, și de o sută în lărgime, împresurat pe margine cu o grămădire de bolovanii și de pietre, de-asupra cărora cresce iarbă și

muschiu. In launtru pătratului se află asemenea grămezi de pietre, cari, fără îndoială, sunt ruinele unor clădiri. La mijlocul fie-cărei laturi este lăsat loc de intrare, ca și cum ar fi avut patru porți.

De la Câmpu-lung, voind să mergi la peștera de la Dîmbovicióra, apuci spre Miađa-nópte, treci pe dinaintea mănăstirii Nămăesci, apoi prin Dragoslavele și pe la Rucăr, sate, pe lângă cari curge Dâmbovița. Acésta isvorásce din nisce culmi de piatră fórte înalte, și lovindu-se de bolovaní uriași, face, curgênd la vale, un mare vuet, ce se aude din depărtare. Mergênd pe calea, ce duce din Câmpu-lung, pe lângă Rucăr, la trecetóra Bran, în Transilvania, ajungi la podul Dâmboviței. Spre apus de la pod se zăresce o gură între doi munți de piatră, ale căror vírfuri, fórte înalte, par'-că se împreună; aci e Dâmbovicióra. Cu cât înaintezi mai tare în acéstă înfundătură, cu atât aerul e mai rece, fiind-că sórele nu póte străbate într'insa nici odată. Stîncile, pe sub cari treci, par-că abea se țin de munte, gata să cadă. Natura a unit în aceste locuri tot ce avu mai aspru și mai sêlbatic pentru vedere, și tot cee mai minunat și mai măreț; bradul, care cresce pe câte un colțișor eșit din stânci afară; pietre, preste cari trăsnetul lovesce cu furie; mari crăpături și scobituri în stînci, cari aduc aminte de cutremure; bolovaní, ce nu se pot număra și cari sunt coborîți din înăl-

țimile cele mai primejdioase, și în sfârșit acea adîncime, care de abia o pôte măsura ochiul.

Dar apoi resunetul văii face locul și mai înfiorător; căci fie-care călcătură, mișcând câte o pietricică, nasce un răsunset, care se pierde în răsunsetul cel nemărginit al văii. Ast-fel mergi o jumătate de oră, ca și cum ai merge pe sub pământ; apoi dai la un loc mai deschis, de unde nu este mult până la gura peșterii. În lăuntru peșterii este întunec mare; de aceea călătorii intră numai cu făclii aprinse. Récórea din lăuntru peșterii te isbesce chiar la intrare. Ea are o mulțime de cotituri boltite; stalactitele atîrnă de boltă, ca niscej / ciucuri, ca ugerul vacii și mai mari, vinete și albe. Cu cât înaintezi în lăuntru peșterii, cu atât lumina ȓilei piere și te cuprind nisce fiori, ca și cum ai trece într'altă lume. În fundul peșterii, pe pietrele de acolo, se află o mulțime de inscripțiuni. Când te întorci îndărăt, lumina ȓilei începe cu încetul a se zări și ai o priveliște întocmai ca revărsarea zorilor dimineții.

(*Pelimon*).

Doi codri ai Moldovei

Doi codrii au fost la Moldoveni mai vestiți de cât toți: al Cotnarului și al Tigheciului.

Al Cotnarului este aproape de târgul acestuiași nume, și nu s'a făcut din fire, ci însăși sîrguința locuitorilor l'a sădit. Pe vremile lui Ștefan Voevod Cel-Mare, era acolo numai un câmp mare, gol; iar după aceea, Leșii cu o oște mare aședînd tabăra acolo, pe câmpul acela, și năpădindu-i Ștefan Voevod, i-a bătut și le-a robit tabăra, și luându-i pe fugă, pe cei mai mulți i-a oborît și peste 20,000 a prins robi, dintre cari cei mai mulți erau boeri. Și apoi pentru rîscumpărarea lor, Craiul leșesc a dat o sumă mare de bani, dar Ștefan n'a primit-o, pentru că nu era iubitor de argint; ci a voit, mai virtos să-și facă așa un semn de biruință, care să-i vestească vite-

jiile sale și în vécurile cele viitoare. Și pentru acest sfîrșit, a înjugat el pe toți Leșii la plug și a poruncit de a arat tot câmpul acela, pe care s'a întîmplat răsboiul, și a semănat pe dînsul ghindă, care era gătită pentru acea trebuință, din care aũ crescut acum păduri îndestul de largi și de frumoșe, cari se numesc Dumbrăvile roșii, pentru că s'aũ udat cu sîngele Leșilor, iar Leșii le numesc Bucovina, și nici odată nu pomenesc fără de lacrimi numele acestui loc.

Alt codru, dincolo de Prut, la hotarul Basarabiei, ce se chiamă Tegheciũ, e lat mai la 30 mile italienesci și este pentru Moldoveni apărarea cea mai tare în potrivă Schiților, cari de multe ori l'aũ năvălit, dar nici odată nu l'aũ luat. Și măcar că copacii codrului sunt foarte înalți, dar staũ foarte deși unul de altul, în cât nici pedestri nu pot străbate printr'însul, fără numai pe potece, cari sunt sciute numai de locuitori. Mai nainte se număra pe acolo peste 12 mii de locuitori, cari erau ostașii cei mai viteji în tótă Moldova, iar acum, după răsboiele și căderile cele multe de robie, aũ rămas două mii. Acești ómeni aũ cu Tătarii megieși de la Bugeag o învoială, ca pe tot anul să le dea o sumă de grinđi, pentru că în Basarabia mai tot-d'a-una este lipsă de lemn, și acéstă învoială o pázesc și până în ziua de

astă-zi ; iar când voiesc Tătarii să calce peste tocmelă și să ia lemn mai mult, care de multe ori se și întâmplă, atunci acești locuitori de pe acolo se apără cu mâna înarmată, izbăvind de multe ori biruință.

(Cantemir. La anul 1720).

Mórtea lui Ghica Vodă

Dată, când aũ cerut Leșii de la Turci țara Moldovei, ca sã fie a lor, aũ rãspuns Turcii așã: «Nu vë putem da țara Moldovei, cãci nu e a nãstrã, ci e țarã volnicã și este numai închinatã Turcilor, dar nu luatã cu sabia». Dar dupã opt-șeci de ani, Turcii aũ dat o parte din Moldova pentru vecie Austriecilor.

Domnul de atunci al Moldovei, Grigore Ghica s'a împotrivit cu tãrie, cum daũ Turcii de po-manã ceea ce nu este a lor? Și a strigat Ghica Vodã și și-ã cãutat dreptatea, dar n'a folosit nimic. Ținutul Cernãușilor, jumãtate din ținutul Sucevei cu vechia capitalã a Moldovei, cuibul lui Ștefan cel Mare, Cãmpu-Lungul și Rãdãușii, mã-nãstirile Putna, Sucevița, Salca, Voroneșul și alte locașuri sfinte, tãte zidite, împodobite și înzestrate de vitejii noștri Domni, tãte s'aũ deslipit de Moldova și s'aũ dat strãinului. Bucovina cea frumãsã,

cu trei târguri și cu două sute cinci-șeci de sate trecură sub domnia austriacă, șapte șeci de mii de Moldoveni fură siliți să trăiască în străină țară, măcar că erau în țara lor. După acesta, când s'a rupt tâlhăresce Bucovina de Moldova va fi de vecinicie pentru Moldoveni o ți de jale, căci ea ne-a răpit locurile măririi strămoșesci, pământuri înrodite cu sângele vitejilor noștri, locuri ce cuprind oasele lui Ștefan cel Mare și-ale mamei sale Elena.

Și n'a fost destul atâta. Turcii după ce ni-au răpit țara, ne-au ucis mișelesce și pe Domnul țării, pe Ghica, fiind-că acesta se împotrivise nedreptății și silniciei păgânesci.

Intr'o ți pe vremea vecerniei sosi în Iași la casa Beilicului — o casă zidită anume pentru primirea Turcilor trecători prin Iași — un turc bătrîn, un Capigi-bașa și imbrohor al Sultanului. El avea porunca de la Sultanul ca să ucidă pe Vodă Ghica, ca să nu-i mai strige Ghica atâta și să-i arate nedreptatea.

Turcul acesta își mințea gândul venirii sale. Spunea că merge să vadă cetatea Hotinului, și că poftesce la el pe Vodă ca să-i spue vești bune de la Impărăție. Se prefăcea Turcul bolnav, ca să facă mai credător pe Vodă, căci alt-fel trebuia, după obiceiul să mERGă Turcul la Vodă. Iar Vodă Ghica îl avea pe acest turc de multă vreme prieten, și nu bănuia nimic rău. Ba i-a făcut o primire ca

de Domn, a trimes înaintea Turcului pe toți boerii cei mari, cu slujitori și cu breslele negustoresci și l'aũ purtat pe palme cu bună primirea lor.

Vodă veni cu ai sãi la prefãcutul bolnav într'o trãsura cu șase cai. Dar când a fost la pórta Beilicului, caii n'aũ voit să intre în curte, de géba i-aũ bătut vizitii, de géba i-aũ luat de frîne. Așa, că Vodă se dete jos și intră în curte singur. Póte fusese un semn ceresc acéstă întâmplare cu caii, dar Voda n'a bãgat'o în sémã.

La scara Beilicului așteptaũ pe Vodă 12 Harapi, unii îi luminaũ drumul cu făclii de cérã, alții îl stropeaũ cu apă de trandafir. La lumina făclilor, Vodă își aruncã ochii la acei Harapi și se cutremurã. Eraũ nisce buzați grozavi, cu fețe sãlbatece ca de fiarã, și semãnaũ cu diavoliĩ din «pedepsele Iadului» cele zugrãvite pe pãreții sfintului Nicolae din Iași, Și vedũ că fie-care Harap avea câte un hanger, iar dupã pravila țerii Turcii n'aveaũ voie să pórte arme câtã vreme steteaũ pe pace în orașele Moldovei.

Bietului Domn îi intrã de odatã la inimã prepusul morții. El se pipãi la briũ, și încremeni vedẽnd cã-și uitase acasã hangerul. El avea obiceiũ să pórte hangerul la briũ și ziua și nóptea, la masã și chiar culcat în pat, în bisericã și pe tron. Și tocmaĩ acum și-l uitase! O sudóre rece îi cuprinse tot trupul. Și era singur!

Atunci își aduse aminte de scrisorile prietinelor din Țarigrad, de sfaturile ce i le da Domnul din Țara românească, de lacrimile și de visurile Dómei soției sale, de stătutul cailor în pórta Beilicului. Un vël i să rădică de pe ochi și vëdu tot grozavul adevër — mórtea!

Dar era prea târđiũ să se mai întórcă. Harapii închiseră pórta curții. Chiar de ar fi voit să se întórcă, mórtea tot în calea lui era. Trebui deci să mérgă înainte, hotărît să-și vîndă cât va putea de scump viața. Și-i părea așa de rău, că n'are măcar hangerul la briũ.

Harapii îi deschiseră ușa, și Vodă intră în odaia lui Capigi-bașa, care prefăcându-se că-și birue slăbiciunea, se sculă în genunchi înainte a lui. Vodă Ghica îl îmbrățișă, ca pe un prieten vechiũ. Iar Vodă îi ajută să se culce iarăși, și se aședă lângă dînsul pe divan.

Capigi-bașa începu să se jăluiască de bóla sa, cu multă fățarnicie, apoi începu să spue lui Vodă noutăți de la prietenii lui din Țarigrad. Dar de țelul venirii sale nu-i spuse nici un cuvînt.

Vodă se tot uita împrejur, căci s'aștepta să fie din minut în minut atacat. Se uita, și vedea că loc de scăpare nu e.

În sfîrșit, în mijlocul vorbei, Capigi-bașa ceru lui Vodă o țigară. După ce aprinse țigara, đise: «Tutunul, Bey, nu ți-e bun. Să-ți daũ eũ altul din

fabrica împăratéscă. » Și bātu din palme, chiemând servitorii.

Atuncea perdéua se mișcă de odată și răsăriră de după ea patru-șeci de bostangii și se repeziră asupra bietului Domn. Intr'aceiași clipă fățarnicul Capigi-bașa scóse o batistă de mătase négră și o asvirli pe umărul lui Ghica, strigându-i turcește «Mazil, hain!»

Domnul Ghica sări în picióre, uitându-se la Capigi-bașa. Căpitanul bostangiilor se apropie pe din dos și lovi pe Domn cu cuțitul drept între umeri, făcându-i o rană de mórte. Sângele isvori ca vărsat din cofă ; iar Domnul răcni odată ca un leu și se smuci din mâinile căpitanului. Săriră toți bostangii, și atunci o luptă grozavă se încinse, unul împotriva a patru-șeci, douë brațe fără armă împotriya atâtor hangere.

Domnul Ghica era de felul său înalt și puternic, iar acum brațele sale întărite de mânie și de desnădejde erau mai înfricoșate de cât cuțitele acelor robi ticăloși. El s'asvirle printre bostangii, rěstórnă cu lovituri de pumn pe câți-va dintre ei, îi izbesce de păreți și-i lasă amețiți, smulge apoi din mâna unuia hangerul și începe să lovéscă de mórte. Impungând pe unii, rěsturnând pe alții cu lovituri voinicesci, el omorî pe opt dintre ei, care asvirliți la pământ urlău mișelește și se svîrcoleau în pângăritul lor sange. Iar Capigi-bașa prietenul

lui Vodă în totă vremea acesta ședea pe divan și se uita liniștit la crunta priveliște, ațîțând numai cu gura pe mârșavii bostangii.

Bietul Domn Ghica, fiind lovit de cuțit în mai multe locuri și simțind că pierde prea mult sînge, începu a striga din toate puterile, chiemându-și slujitorii într'ajutor. Dar mișeii de Turci amăgiseră pe slujitorii Domnului și ducându-i într'o cărciumă i-aŭ luat sub pază. Ei nici n'aușeau strigătele desnădăjduite ale stăpânului lor.

Domnul se lupta încă bărbătește, în încăerarea aceea, dar scăpare nu era. Trebuia să móră, căci într'o luptă așa de nepotrivită ce pôte vitejia singură? El se repezi la o feréstră, căutând să sară în curte, unde nădăjduia să fie auzit de slujitorii săi. Dar cercevéua era prea strîmtă. Și în clipa în care spărgea cu pumnul gémurile, bostangii, amorțiți și împinși o bucată de vreme, își veniră în fire și se repeziră cu toții de odată spre Ghica și împlăntară în trupul lui toate cuțitele. Fapta nelegiurii era sfîrșită: Ghica cădu mort lângă feréstră, iar Turcii strigară Alah! Tocmai atunci bătea ceasornicul din Turnul Trei-Ierarhilor. Erau trei ceasuri și jumătate din nópte.

Așa muri bietul Ghica, jertfa a iubirii de țară și a bunătății sale. Turcii i-aŭ tăiat capul; i-aŭ desbrăcat trupul de cabanița de Domn, și gol așa numai în cămașă, făr' de cap, i l'aŭ aruncat în

curte, unde zăcu mai multe zile batjocorit de Turci. Averele lui totă a fost luată de Turci în folosul împărăției, dómna și cu domnițele cernite aũ fost duse în robie la Țarigrad. Asemenea și capul său însângerat a fost dus ca să impodobescă mai multe săptămâni porța Țarigradului.

De asupra capului său ar fi trebuit Turcii să scrie așa: «Acesta e capul blestematului ghiaur Grigore Ghica Vodă, care fără voia Sultanului s'a străduit să păstreze ce era a Sultanului.»

(Fóia pentru minte).

Mitropolitul Veniamin

Tragerea de inimă a Mitropolitului Veniamin spre faceri de bine și spre milostenii ajunse în sfârșit până la patimă. Cel mai de pe urmă ban, haina cea mai de pe urmă o da săracilor; și nu era orfan, și nu era văduvă care să iasă fără ajutor din casa lui. Pe multe familii scăpătate le ținea el, și cheltuia nespus de mult cu crescerea și purtarea la școlă a multor copii orfani, mai ales copii de preot. Nu numai pămîntenii, dar și străinii aflău tot-dauna la Mitropolitul Veniamin un adevărat Părinte. El era bogat, dar ajungea cu toate acestea să n'aibă câte odată bani și să fie strîmtorat. Bogăția lui, orî cât de mare era, nici pe departe nu era potrivită cu bunătatea inimii sale și cu mulțimea nevoieșilor care îi cereau ajutorul.

Scaunul Mitropoliei era încunjurat în zilele lui Veniamin de mulți arhieriei, călugări și mireni,

de zece ori mai mulți de cât se vîd astăzi pe la Mitropolii, și toți trăiau ca în sînul lui Avram. Prin mâinele secretarilor, mai ales print'ale cunoscuților mai cu credință, se străcura ziua și noaptea aur și argint fără măsură, căci Veniamin așa de puțin și-a bătut capul cu sumele ce avea de luat și de dat, încât până la mórtea sa n'a voit să cunóscă nici măcar cursul banilor ce umblau pe atunci.

Intr'asemenea împrejurări era deci prea firește, că în vreme ce unii dintre cei mai aprópe de Veniamin se înecaú în aur, milostivul Mitropolit trebuia să ofteze și să ducă lipsă chiar de mijlócele trebuitoare pentru ajutorul tuturor nenorociților care năzuiau la dînsul.

Intr'una din zile îi se înfățișă un Ovreiú cerîndu-i cu lacrimi un ajutor de câți-va galbeni pentru acoperirea unei mari trebuințe. El spuse că secretarii n'aú voit să-i dea ajutorul cerut, sub cuvînt că e Ovreiú, măcar Veniamin nu făcea deosebire între ómenii când era să le ajute. Veniamin căută prin haine, prin mese, și neavînd bani să dea Ovreiului, scóse de la brîu ceasornicul de aur și i-l dete, ca să-l pue zălog unde va putea găsi suma ce-i trebuia.

Un secretar vîdu pe Ovreiú cu ceasornicul și, ca să-și arate buna-voința cătră Mitropolitul din casa căruia trăia, dete Ovreiului galbenii ce-

ruți, și luând ceasornicul î-l dete Mitropolituluș îndărăt cu multă închinăciune.

A fost de ajuns ca să aște Mitropolitul acest mijloc lesnicios de-a ajuta pe cei nevoieși, și de aici înainte își da în toate zilele de câte două și trei orî ceasornicul la săraci și-i învăța să-l pue zălog la călugării din Mitropolie. Iar aceștia n'a-veau ce face de cât să-l răscumpere, și iarăși nu puteau să facă alta decât să-l dea îndărăt Mitropolitului, căci el știa la cine e ceasornicul. Și astfel cu banii ce rînduri-rînduri au plătit ei pentru răscumpărarea ceasornicului ai fi putut să cumperi toate ceasornicele ce se aflau pe atunci în Iași.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Folia pentru minte).

Libertatea

Libertatea e îndoită: cea din năuntru și cea din afară... ele sunt surori și una fără alta nu poate trăi. Libertatea din afară e neatîrnarea țării, în care ne nascem și în care avem dreptul de om scos de sub stăpânirea ori-cărei alte țări și împărății. Libertatea din năuntru este legea, icóna dreptății dumnezeesci, făcută prin învoirea tuturor și la care toți de o potrivă suntem supuși. Acolo unde nu e lege, nu e nici libertate, iar acolo unde legea e numai pentru unii și cei-l'alți sunt scutiți de sub ascultarea ei, libertatea a perit. . . . Căci atunci asuprirea, nevoile, necazurile și sărăcia isvoresc în lume; atunci lumea se împarte în săraci și bogați, în stăpâni și robi, flămîndi și îmbuibați... atunci stă în cumpănă de peire; căci dreptatea Domnului e vecinică și El blestemă pe omul ce alunecă în calea nedreptății. . . Străbunii noștrii au fost blestemați de Domnul pentru strîmbătățile

lor și blăstemul a trecut din neam în neam până în zilele noastre. Priveghiați asupra-vă ca o candelă ce arde, ca nu cumva copiii voștri și copiii copiilor voștri să zică de voi: «Blăstem asupra părinților, care au făcut strîmbătate! . . .» Strîmbătatea isvoresce din siluire, din pismă, din jăfuire și din nesciință... Legea dreptății e frăția. Și ce frăție poate fi între un uliū și jertfa lui, între strîmbătate și dreptate? Până când mai puteți, voi, cei ce ați călcat dreptatea, grăbiți-vă a intra în calea Domnului, căci sosi-va ziua izbândirii, când porumbelul se va lupta cu uliul și 'l va birui, și într'adevăr ȃic vouă: acea ȃi s'a apropiat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Bălcescu).

Ferentarul

*Nu e nici mulțimea, nu e nici iuțimea
Care 'n bătălie încunun' oștimea
Nu e nici noroc.*

*Cela ce se bate pentru neatârnaire
Are zece brate, zece inimi are
Inime de foc.*

*Roșiorul mândru și frumos ca crinul
Când pe mal s'arată tremură Vidinul,
Turcii 'ngălbinesc.*

*Fuge îngrozită totă arăpimea,
Ienicerii, Spahii și arnăușimea,
Toți se risipesc.*

*Ferentarul ager și cu lunga chică
Intră 'n dușmănimе fără nici o frică,
Tare cât un leu.*

*Iute ca săgéta tabăra străbate,
Bate zece singur, câte-o sută bate:
Ferentar sunt eii!*

*Intre rău și bine, cine stă s'alégă ?
Pentru drept și lege, pentru țara dragă
Cine n'ar muri ?
Unul ca acela blăstemat să fie
Nimeni să nu-l plângă, nimeni să nu-l știe
Când el va muri !*

(Cântec vechiu

Cântecul lui Ștefan

Ștefan, Ștefan Domn cel Mare seamăn pe lume
nu are decât numai sfântul sôre !

Din Suceava când îmi sare, pune pieptul la
hotare ca un zid de apărare.

Brațul lui fără încetare bate glôtele tatare,
bate cetele maghiare, bate Leși din fuga mare,
bate Turci pe smei călare și-î scutesce de 'ngro-
pare !

Lumea 'ntrégă stă 'n mirare ; țara-î mică, dar
e tare și dușmanul spor nu are.

(Alexandri).

Cântecul lui Mihaiu

Auđit-ați de-un Oltean, de-un Oltean de-un Craiovean, ce nu-ı pasă de Sultan ?

Auđit-ați de-un viteaz, care șade vecinic treaz, cât e țara la năcaz ?

Auđit-ați de-un Mihaiu, ce sărea pe șapte cai, de strigaū toți Turcii vai !

El e Domnul cel vestit care 'n lume ne-a venit pe luptat, pe biruit.

Spue riul cel oltean, spue vadul dunărean și codrul călugărean, câte lupte aū mai privit, câte oști aū nimicit, câte óse-aū înălbit !

Mulți ca frunzele de brad, ca nisipul de pe vad, și ca gemetele 'n iad !

Spue corbii munților, și fiarele codrilor care-a fost nutrețul lor ?

Fot-aū leșuri tătărești, și turcești și ungurești, date 'n săbii românești !

(Alexandri).

Cântecul lui Horia

Horia 'și urcă óstea 'n deal, Ungurii fug din Ardeal; Horia 'și duce óstea 'n lunci, și fug Ungurii 'n papuci! Trageți hora ca să joc la lumina celui foc!

Pe cel câmp pustiú și 'ntins arde-un foc de noi aprins! Las' să ardă și să créscă, că-i în țara ungurească! Trageți hora ca să joc la lumina celui foc!

Ungure, mustață lungă, zis-am morții să te ajungă, zis-am crucii să te piardă, zis-am părei să te ardă — trageți hora să mai joc la lumina celui foc!

M'am suit la munte 'n zori și-am prins fulgerul din nori și de-acolo din nălțime l-am isbit în Ungurime! Trageți horă ca să joc unde-i flacăra și foc!

(Cântec popular).

Neamul nostru și istoria

Ce interes mare trebuie să aibă istoria națională pentru noi, îmi place a crede, că și d-vastră o înțelegeți ca și mine. Ea ne arată întâmplările, faptele strămoșilor noștri, care prin moștenire sunt și ale noastre. Inima mi se bate, când auz rostind numele lui Alexandru cel bun, al lui Ștefan cel mare, al lui Mihai Viteazul! Și nu mă rușinez a vă dice, că acești bărbați pentru mine sunt mai mult de cât Alexandru cel mare, de cât Annibal, de cât Cesar: aceștia sunt eroii lumii, pe când cei dintâi sunt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Răsboieni are mai mare interes de cât lupta de la Termopile, și isbândile de la Racova și de la Călugăreni îmi par mai strălucite de cât acele de la Maraton și Salamina, pentru că sunt câștigate de către Români!

Chiar locurile patriei mele îmi par mai plăcute,

mai frumoase de cât locurile cele mai clasice. Suceava și Tîrgoviștea sunt pentru mine mai mult de cât Sparta și Atena! Baea, un sat ca toate satele pentru străini, pentru Români are mai mult preț de cât Corintul, pentru că în Baea, avanul Riga al Ungariei, Matei Corvinul, viteazul vitezilor, craiul crailor, cum îi dicea Papa Sixt IV, rănit de sabia moldovenescă, fu pus în fugă uită drumul patriei sale.

(Cogălniceanu)

Banatul Craiovei

Doi Româniî avem și astăzi un Bănat. Dar nu-mai cu numele. E un colț de țară între Carpați și Dunăre, dincolo de hotarele țerii noastre, spre Apus. CU Cluj / Central University Library Cluj

Dunărea, venind de departe tot pe șesuri, întâlnește de o dată în drumul ei munții puternici ai Carpaților și să frământă și se sbate printre stânci ca să rupă cale. Ea a biruit; și-a făcut loc, ca un uriaș care ar fi spart cu pumnul o poartă năpraznică. Și se și numește locul acela *Pórta de fier*.

Din colo de Carpați e Bănatul Timișoarei, dincoace în țara noastră Bănatul Craiovei. Bănatul cel de dincolo și-a păstrat numele până astăzi, dar Bănatul Craiovei nu se mai știe de cât numai de cărturari, căci e nume vechi și uitat.

Tótă țara românească de peste Olt se numea o dată Bănatul Craiovei. Mai târziu s'a numit Țara-Oltului, apoi dela o vreme Oltenia și Muntenia mică.

De mult, înainte cu multe sute de ani, din vremea de când putem cunoște cu încredințare din povestirile vechi ale scriitorilor cum au stătut lucrurile Romanilor, știm că țara de peste Olt era stăpânită de un *Ban* care ședea în cetatea Severinului. Pe atunci nici nu se pomenea de orașul Craiovei. Așa se numeau stăpânitorii Romanilor de peste Olt, *Bani*, dar după numele de familie se ziceau Basarabi.

Apoi după ce s'a zidit Craiova, Bani Olteniei și-au mutat locașul în orașul acesta. Aici în Craiova i-a găsit Radu-Negru Vodă care venise de peste munți, de la Făgăraș din Ardeal, cu oște și popor după dînsul, și și-a întemeiat o domnie puțintică pe sub Carpați la Câmpu-lung.

Pe atunci totă țara noastră de la Olt până în Marea Neagră, și în sus totă Moldova era stăpânită de Tătari, dar puținei la număr așa că țara era aproape pustie. De aceea lui Radu-Negru i-a fost ușor să bată cetele de Tătari și să le împingă tot mai spre Mare, întinzându-și domnia sa cea românească. De la Câmpu lung și-a scoborît apoi locașul său domnesc pe râul Argeș, acolo unde e Curtea de Argeș. Iar la mörte i stăpânirea lui era întemeiată și întinsă peste totă țara până în Dunăre și până la Mare. Acum erau două stăpâniri românești pe locul care astăzi îl numim Muntenia: până în Olt a Radului-Negru și de la Olt

nului din Craiova. Radu-Negru era rudă cu Banul, după strămoși. Și așa, și rude fiind, și mai ales Români cu sufletul întreg, s'au înțeles între ei să-și împreuneze stăpânirile și să facă din două numai o stăpânire românească. Și au făcut așa, și de atunci a rămas intemeiată Țara românească.

Domnii cei dintru'nceput cari au stat în scaunul țerii erau când Olteni când Făgărășeni. Căci așa se făcu învoiala frățescă între Radu-Negru și Banul Craiovei, că o dată să fie Domn unul din neamul Radului, iar după el unul din neamul Banului, și tot așa pe rînd. Mai târziu însă s'a pierdut rînduiala acésta, căci vremea cea 'ndelungată le amestecă pe tóte. Dar orî cum a fost, în scaunul Țerii-Românești au stat Domni numai din familia Basarabilor, adică a descălecătorilor țerii până mai acum vr'o două sute de ani. Constantin Brâncoveanul a fost cel din urmă vlăstar basarabesc, din familia Domnilor și cu drept de domnie. Pe Brâncoveanul l-au ucis Turcii de viū în Țarigrad, cum și pe copiii lui, și cu el s'a stins vița Basarabilor, și de o dată cu Basarabii s'a stins și strălucirea Țerii-Românești, s'a stins sórele Muntenilor. Că de aici înainte Turcii ne-au trimes Domni după placul lor, pe niște Greci luați din grămadă și pe întîmplate, ca să ne «gospodărescă» țara. Gospodarî se numeau acești Prinți

aduși de vînturi și așa gospodărie au făcut încât ne-au lăsat numai cu sufletul în oșe.

Dar tot din Bănatul Craiovei s'a ridicat mîntuitorul țerii și răsbunătorul nostru. Tudor Vladimirescu, Olteanul, s'a răsvrătit împotriva Grecilor care ne ucideaŭ cu asuprelile, și le-a făcut vînt din țară. Apoi dela Tudor în cîce iarăși au mai răsuflet Români, pînă a dat Dumnezeu de s'a unit Moldova cu Muntenia și ne-am ales Domn după voia noastră pe Cuza și apoi pe Carol și am ajuns iarăși tari și mari ca odinioară.

Dar să nu-mi uit vorba cu Bani Craiovei. Ei rēmaseră tot stăpâni pe Țara-Oltului, chiar și după ce Bănatul lor se făcuse una cu țara lui Radul. Ei erau supuși Domnului țerii, dar îi țineaŭ locul în Oltenia, și măcar că erau sub ascultarea și voia Domnului Țerii, însă după drepturile care le-au avut dela început, ei erau cei dintâi boeri în sfatul țerii și aveaŭ și putere peste Olt nu numai să judece, ci și cu mórtea să pedepsescă pe cei vinovați. Bani Olteniei aveaŭ curtea lor domnescă, la Craiova, aveaŭ oștea lor. Mai pe scurt ei erau ai doilea în țară după Domn.

Dintre vechii Bani ai Craiovei cu unul mai ales ne fălim noi Români. El a fost cel mai înverșunat dușman al Turcilor; a unit Moldova cu Muntenia, a smuls Ardealul dela Unguri și l-a împreunat cu Țara Românească, și astfel a fost

cel dintâiu Domn al nostru care ne-a stăpânit aprópe pe toți Români, unindu-ne sub un singur steag. Acesta e Mihaiú Vodă Viteazul. Adevărat, el le-a făcut tóte acestea ca Domn al Țării, dar înainte de-a fi Domn, el fusese Ban al Craiovei și era Oltean.

După ce s'a stins vița Basarabilor, Prinții greci au batjocorit banatul Craiovei, că trimiteau după plăcul lor ca Ban pe cine știe ce rudă de-a lor. Le-au scăđut și drepturile și le-au curmat puterile. Și așa mai la urmă Bănia în Craiova ajunsese de ocară. Banul rămăsese tot cel dintâiu boer al țării, dar asta era totul. Român el nu era, stăpânitor în Oltenia nici atâta. Să vă spuiú o întâmplare, ca să vedeți cum își băteau Turcii joc de boeriile nóstre.

Era în Craiova odată un negustoraș de miere, Român adevărat, și avea prietenie cu un Turc care aduna biruri. Acu, Dumnezeu știe cum, Turcul din ceea în ceea ajunsese în slujbe tot mai mari în țara turcésă și la urmă vizir, adică întâiul sfetnic al împăratului și amestecătorul tuturor lucrurilor stăpânirii turcești. Intr'o zi, după vreme multă, Nicolae negustorul de miere ajunsese în Țarigrad cu marfa lui, și se potrivea că dete ochi cu vizirul. Acesta îl cunoscú. «Ei ce mai faci, Nicolae?» și-i páru bine că-și vede pe vechiul prietin și s'a aflat gata să i facă orí-ce bine.

— Cine e mai mare acolo la voi în țară? zise Turcul, voincl să dea lui Nicolae o slujbă mare.

— Domnul, răspuse Nicolae.

— Domn nu te pot face, zise Turcul. E greū, căci Domnul de-cum e sprijinit tare și eū nu-l pot scóte. Dar spune-mi, după Domn cine e mai mare?

— Mitropolitul, zise Nicolae.

— Mitropolit să fii, bre! zise Turcul vesel și luă condeiū și hârtie să-l poruncescă pe Nicolae Mitropolit. Dar Nicolae s'a speriat.

— Vai, de păcatele mele! zise el, cum să fiū Mitropolit? Eū am nevastă și copii.

— Iți lași copiii, și te desparți de nevastă, zise Turcul.

— Maica Ta, Dómnne! dar trebuie să fiū călugăr!

— Daū eū porunca să te călugărescă.

— Nu se póte, Măria Ta! Trebuie să mă sfințescă Patriarhul.

— Ce-i cu asta? am să trimet poruncă la Patriarhul să le facă tóte într'o zi.

— Poți porunci, dar asta ar fi împotriva legii nóstre a creștinilor.

Turcul dete din cap. «Ei bine, Nicolae, să te fac alt ceva. Care boer e mai mare în țară la voi?

— Banul din Craiova.

— Ei bine, mă Nicolae, Ban să fii! Și l-a îm-

brăcat cu caftan roșu și-i dete și scrisore către Domnul Țării-Românesci. Și era să fie într'adevăr Ban, dar Domnul nu l-a voit și l-a trimis cu vicleșug într'o mănăstire.

La atâta ajunsese Bănia Olteniei pe vremurile Prinților fanarioți.

Și Moldovenii aveau un fel de boeri numiți *Bani*, dar erau dintre boerii cei mici, și n'aveau temeiu să fie numiți așa, căci în Moldova n'a fost nici odată nici un Bănat. Moldovenii au luat numele *Ban* dela Munteni și au făcut după pilda acestora o boerie fără înțeles.

Astăzi multimea cea mare nu mai știe despre Bănatul Olteniei. Dar numele Ban sau Mare-Ban e cunoscut, mai ales din zicători. Una: *Voia la D-Ta, ca la Banul Ghica* arată în de-ajuns ce putere aveau odată Baniii Craiovei: voe deplină și fără margini.

(G. Coșbuc).

Valea Jiului

Mergem o bucată pe marginea Motrului, ale
cărui unde verđui, pripite, se sparg de
bolovani. Apoi urcăm pe-un podiș trăgănat. Miresme
îmbătătore se împrăstie 'n aer de pe fînețe bă-
tute de sóre. Lanurile 'și légănă spicele, ca de
farmecul unui cântec. In depărtare se pierd liniile
încâlcite ale dealurilor acoperite de păduri. Pe cos-
tișe grînele cópte sunt împânzite de secerători.
Cîrduri de fete 'n cămăși albe și vîlnice roșii
se plécă și 'și mișcă brațele 'n tactul unei do-
ine. Dulce răsună valea de glasurile lor. Pe mi-
riști și pe codri alunecă 'ncet umbrele călătore
ale morilor. In urma nóstră Motrul, tolănit ca un
balaur în spin tecătura dealurilor, își tremură solzii
în sóre. Copaci bătrîni se plécă pe undele lui să-
asculte povestile. El vine de sus, dinspre culmea
frumósă, de la pólele muntelui Oslea, pe care sta
în vechime încolăcit năprasnicul șarpe cu nouă

ochi, de gróză căruia se cutremura tótă valea Dunării, până a sosit Iorgovan, un voinic fără pereche și s'a așezat într'o grópă cu tolba de săgeți, și când șarpele, flămând, a ridicat capul să 'nghită o turmă de vite, Iorgovan întinzînd arcul, i-a aruncat o săgétă și i a scos un ochiú, și tot așa până când șarpele, rămîind numai c'un ochiú, a rup-to la fugă pe laturea Alunului, pe unde se vede și adî dîra lui, căreia îi mai ȕic unii și «brazda lui Novac». Iorgovan s'a luat după el, și unde-l ajungea îi și tăia o bucată din trup, la apa Cernei însă voinicul a stat, fermecat de cântecul unei zîne, iar capul șarpelui a trecut Dunărea pe la Cazane, și s'a ascuns în peștera, de unde iese vara musca cea rea.

Mai de vale Motrul scapă 'n luncriș și după ce sórbe undele Cosutrei se 'ndoie pe la capătul dealului Colibași și trece domolit și gînditor, pe sub zidurile Mănăstirii Strehaia, unde-a vădút într'o nópte pe Mihai Viteazul viind trudit din răsboiú și grăbindu-se să ridice până 'n ziuă pe ruinele castelului părintesc o biserică, pe care, de zor ce a avut, a greșit și-a zidit-o cu altarul spre miază-ȕi. De acolo, bătînd spre răsărit, Motru se lasă molatic pe șes deschis, printre imașuri și sămănături, până la mănăstirea Gura Motrului, unde se varsă 'n Jiú. Mănăstirea, înconjurată cu ziduri gróse, e așezată pe pólele unui deal. In lăuntru

ei odihnesc sfintele rămășițe ale cuviosului egumen Efrosin Poteca, unul din apostolii și luminătorii neamului nostru de la începutul acestui veac. Pe ruginitele porți de fier ale mănăstirii se cunosc și ați urmele glonțelor repeđite din flintele pandurilor lui Tudor la 1821, când de frica acestui vajnic rēsbunător al poporului, boerii greci se închiseseră ca într'o cetate, cu averi, arme și arnăuți, în chiliile acelei mănăstiri. Prin tóte satele de pe Valea Motrului și a Jiului, pornind din câmpia Papeșului, de pe plaiul Cloșani, unde pentru prima óră a filfiit stindardul libertății în mîntuitoarea rēscólă de la 1821, și pînă 'n șesurile Dunării, pretutindení auzi în Oltenia vorbindu-se de «Domnul Tudor», ca și când ieri ar fi trecut pe aci, în fruntea pușcașilor săi, copilul tinerimii asuprite, viteazul légendar care 'mbrăcase «cămășă mortii», pentru desrobirea poporului, pentru rechiámarea la viață și la lumină a neamului sēu apăsat, ostenit, nedreptățit și adormit de nevoi.

(A. Vlăduță).

Un an din viața lui Ștefan cel Mare

Mahomed II, împăratul turcesc, după ce a cuprins și luat supt puterea sa toate cetățile și țărimile din Basarabia și Muntenia dându-le de bună voie lui Radu Voievodul Munteniei, atâta s'aũ sumețit, cât cu mândrie a poruncit lui Ștefan Voivodului Moldovei ca să-i dea Cetatea Albă și Chilia de bună voie, și să-i plătescă haraci; amintrelea de va lucra, să știe că el cât mai curênd va veni, și toate le va lua fără voia lui Ștefan.

Și nici nu a mințit Mahomet II, pentru că pe la stîrșitul anului 1474 a și trimis pe Soleiman pașa asupra Moldovei.

Intr'o Marți în 17 Ianuarie (din anul 1475) Soleiman avea cu sine 120,000 de ostași, și era ajutat și de Munteni, a căror țară o coprinsese Turcii. Și s'aũ întîlnit Turcii cu Ștefan la locul Racoveț lângă riul Bârladului. Ștefan cu singură pu-

terea sa, numai cinci mii de Secui având cu sine (a căror țară o smulsesse de sub crăimea unгурescă cu mare perire aŭ biruit pe Turci, ci fără de vărsare de sânge despre partea a lor săi. La început Moldovenii și Secuii, cei ce erau mai în frunte stropsindu-se de mulțimea Turcilor ajunseră în mare primejdie de a peri, și ar și fi perit de n'ar fi sărit însuși Ștefan în mijlocul Turcilor, cari acum se sumețiseră cu biruința. Ștefan a dărâmat aripile lor prin minunată puterea lui Dumnezeu, căci el de abia avea 40,000 de ostași și aceștia încă mai toți erau țărani și lucrători de pământ. Pentru care biruință Ștefan nu s'a mândrit, ci a postit patru zile cu apă și pâne, și a poruncit în totă țara sa, ca niminea să nu îndrăznescă a-i da lui, fără numai lui Dumnezeu biruința aceia ; (măcar că este sciut lucru că biruința din el singur a stănut). Totă oștea lui Ștefan din prada Turcilor s'a îmbogățit cu aur, cu argint, cu porfire, cu cai și cu alte scule de mare preț, iar cetățile Munteniei, care se deștinase de la el către Turc, toate i s'aŭ dat îndărăt. Prea mulți țărani s'aŭ boerit, iar Turcii numai puțini aŭ scăpat cu fuga, pentru că și care aŭ scăpat cu fuga până la Dunăre, acolo i-aŭ ajuns Români cei cu cai mai buni, și mai pre toți saŭ i-aŭ tăiat saŭ i-aŭ înecat în undă. Caii Turcilor, ba și Turcii slăbiseră de fôme, pentru că Ștefan

cu multă vreme mai 'nainte tóte le arsesse în locurile acelea, prin care trebucau să trecă Turcii; iar acest lucru fórte mult l-a ajutat la învingere. Iar pe robii turcesci afară de cei mai de frunte, (pre carii i-a ținut) mai pre toți i-a tras în țepă. Trupurile celor omorîți le-a ars, totuși se mai ved vr'o câte-va grămeți de óse de mărturisesc mărirea biruinței și la cei viitori.

Pe patru bași turcesci cu 36 de steaguri milităresci și alte scule i-a trimis Ștefan Voivodul Moldovei lui Cazimir craiul Poloniei în Litvania prin solii săi, rugându-se de ajutorul craiului, de cum-va s'ar mai rădica Turcul asupra lui pentru pierderea acesta. — Trimis'a același Ștefan vr'o câți-va robi și steaguri de la Turci luate Patriarhului Romei lui Sixt IV, rugându-l și pe el pentru ajutor asupra Turcilor. Așisderea a trimes robi turci și lui Mateiași craiul Ungariei, ci acest crai trágând la sine tótă lauda, a scris Papei la Roma și împăratului și celoralalți crai și prinți din Europa cu înaltă trufie fálindu-se că el prin ómenii săi, al cărora povățuitoriū a fost Ștefan Voivodul Moldovei, mare óste turcescă a șters de pre fața pămîntului. Dar acestea le făcea Matiaș craiul Ungariei numai din rău obiceiū de a se fáli cu laudele altora, căci sciut lucru și întru amêndouë țările, adecă în Ungaria și în Polonia, vestit lucru era, că acelaș Ștefan Voivod al

Moldovei, pe care Matiaș craiul Ungurilor în zădar îl numesce povățuitorul său și al ómenilor săi, cu puțin mai 'nainte a tăiat pe deplin o mie de Unguri din óstea care o povățuise Blazie Magiar (Voivodul Ardealului) din porunca craiului Matiaș asupra Moldovei, de care perire Blazie Magiar de abea s'a mântuit cu fuga.

Nici nu s'a îndestulat Ștefan Voevodul Moldovei, cu soliile pe care le a trimis la prieteni ci chiar și celui mai mare dușman al său lui Mahomed II împăratul Turcilor, încă i-a trimis frumoasă solie cu mari daruri, jeluindu-se, că nisce tâlhari și sârguniți din țerile turcesci, fără de scirea împăratului aũ năvălit se prade Moldova, pe care el însă i-a potopit cu ajutorul lui Dumnezeu, dară unii din tâlharii aceia totuși aũ scăpat în ținutul turcesc; pe aceștia așa dară i-a cerut de la împăratul ca să-i dea în mână să-i potă pedepsi, ca și cum a pedepsit pre ceialaltă. Dar cu solia acesta mai tare întăritându-se împăratul, a călcat cădînța némurilor, și pe soli i-a pus la închisóre până la o vreme, iar după aceia i-a despuiat de tóte și mai gol și pedestrii i-a slobozit acasă. Prin acești soli a prins de veste acelaș Ștefan Vodă despre mânia împăratului, și că împăratul se gătesce asupra Moldovei pe apă și pe uscat în persóna lui, pre carele l'a și așteptat necutremurându-se și numa ajutorului de sus încredințându-se.

Oh ce bărbat minunat! că nu e cu nimic mai puțin de cât aș fost vitejii cei de demult, de care atâta ne mirăm! Că acel Ștefan pe vremea aceea așa de tare a înfrînt pe Turci, cât se pôte dice a fi cel dintâiu între toți prinții câți sunt pe lume. După cum judec eu, prea vrednic era ca lui să i se încredințeze oblăduirea lumii tóte, și mai vârtos povățuirea oștilor creștinesci asupra Turcilor, lui să i se încredințeze de toți creștinii!

Miron logofetul după ce a scris despre pierrea turcilor, cu cuvintele acestea mână istoria mai încolo:

Iară turcii care aș scăpat, aș luat-o prin păduri, și aș eșit unde cură apa Similei la ținutul Tutovei, acolo în legea lor aș dat laudă lui Dumnezeu că aș eșit la lume. Iară Ștefan Vodă s'a pornit după ei, cu Moldovenii săi, și cu 2000 de óste leșescă, ce i-aș fost venit întru ajutor, și a gonit pe Turci, până ce i-aș trecut Siretul la Ionăsesci, unde se pomenesce astăzi vadul Turcilor. Și acolo deasupra Siretului la o movilă mare a Tecuciului odihnindu-se Ștefan trei zile, i-a venit veste de la starostele de Crăciuna (Crăciuna era o cetate la Putna deasupra Milcovului) cum că Radu IV Domnul muntenesc vine cu óste asupra lui, și întristându-se Ștefan Vodă, a repeđit la ostașii săi de i-aș strîns de sârg. Atunci a sosit și Șendrea hatmanul cumnatul lui Ștefan, cu o samă de ostași

ce aũ fost rãmas înapoi, sosit-aũ îndată și Costea Paharnicul cu altã samã de óste care gonise pe Turci peste Siret. Decì pe Șendrea l'a trimis Ștefan Vodã cu puținei ostași în chip de strajã înaintea óstei muntenești, cu care lovindu-se, aũ învins Muntenii cei mai mulți pe Moldovenii cei mai puțini, și Șendrea hãtmanul încã a perit acolo mai jos de Rãmnic, unde s'a și pomenit multã vreme Movila Șendrei, de unde ducẽndu-l în satul Dolhescii l'aũ îngropat lângã tatãl sãu. Dar întãlnindu-se la olaltã din sus de Rãmnic, și vitejesce bãtẽndu-se, a învins Ștefan Vodã pre Radu IV, și aũ dat voe oștilor sale de trei ñile aũ prãdat în Țara Muntenescã.

Zãbãvind Ștefan Vodã pãnã ce i s'aũ adunat oștile celea împrãștiate la pradã, a strins o samã de boeri din Muntenia și din Moldova, și vorbindu-se la olaltã s'aũ tocmit de aũ despãrțit din Milcovul cel mare o parte de pîrîu ce vine pe lângã Odobesci și trece de dã în apa Putnei, sã fie hotar țãrilor. Și pãnã astã-ñi hotarul Țerei Moldovei, și a Țerei Romãnesci, este acel pîrîu ce se desparte din Milcovul cel mare. Iarã mai nainte aũ fost avẽnd țerile amĩndouẽ price pentru hotar, cãci Țara Muntenescã vrea sã fie otarul sãu pãnã în apa Trotușului; iar Moldoveni nu lãsaũ, pãnã ce-a vrut Dumneðeu de s'aũ tocmit așã. Și a luat Ștefan Vodã cetatea Crãciuna cu tot ținutul ce sã chiamã

ținutul Putnei, și i'a lipit de Moldova, și a pus într'însa pârcălabi pe Vâlcea și pe Ioan.

Intorcându se Ștefan Vodă, cu oștile sale, și mergând pre apa Bârladului în sus, i-a plăcut locul între Bârlad și Vaslui; drept aceia pentru mulțămita că a biruit pe Turci a început a zidi biserica sîntului Ioan mergătorul-înainte, în târg în Vaslui, și pre urmă și case domnesci a făcut, cum să cunósce și până acuma.

Aflându-se Ștefan Vodă la Vaslui, i-a venit veste de sârg cu olocarii de la Soroca, că Lobodă și Nelivaico hătmanii căzăcesci aũ intrat în țară și pradă. Deci Ștefan Vodă îndată a și mers asupra-le și bătându-se noptea cu Cazacii la Grumăzesci, a biruit pe Cazaci și pe mulți prinse, iar pe Lobodă și pe Nelivaico i'a alungat spre Nistru cu o sémă de Cazaci, dintre care mulți s'aũ înecat când treceaũ Nistrul. Inecatu-s'a acolo și Iora polcovnicul cel vestit al Cazacilor, de la carele până astă-đi se chiamă locul acela Vadul Iorei. Iară Ștefan Vodă, după ce s'a înturnat de la gonirea cazacilor, a descălecat târgul Iașilor și a început a zidi biserica sfîntului Nicolae care este și până astă-đi în orașul Iașilor lângă curtea domnescă. Deci s'a înturnat la scaunul seũ în Sucéva, unde cu fôrte mare pompă s'aũ primit de Mitropolitul și alți preoți, și după ce s'a aședat a început a zidi mănăstirea sfîntului Du-

mitru din Sucéva pe lângă curtea domnescă, apoi atunci s'a cununat cu Dómna Voichița, fata Radului Vodă din Muntenia.

Craii de prin prejur, după atâtea învingeri, pe Ștefan Vodă Domnul Moldovei care de care se bătea, ca să'l atragă în partea sa. Trimis-a chiar și Matiaș craiul Ungariei trei soli aleși la Ștefan voevodul Moldovei, ca să-l tragă spre Unguri și să-l desbare de craiul Poloniei, căci îi făgăduia tare ajutor asupra Turcilor. Măcar că de ajutor asupra Turcilor, avea mare nevoie Ștefan voivodul Moldovei, la atâta totuși nu s'a putut aduce prin Matiaș craiul Ungariei, ca să se lase de Poloni, sau să se scóle asupra lor, precum fórte doriau Ungurii. Decî Cazimir craiul încă îngrijindu-se și temându-se de Ștefan, ca și mai tare să-l lege sie pre Ștefan, a trimis la dânsul soli, de l'aú jurat de nouă că va ține cu Polonii. Veđi mândria, ca să nu đic nebunia amêndour neamurilor acestora, a Ungurilor și a Leșilor, care credeaú că cu multe stórceri de jurăminte și cu zizaniile unora asupra altora vor supune și pe Români!

(Din Cronica lui Șincăi).

Galății și Dunărea

Scăpătăm de după un dîmb, și de-odată ni se deschide strălucitoarea priveliște a Galăților. În port stau sute de vase. Ne credem într'un oraș pe apă.

Pe tot briul cheiului e îmbulzélă, forfot, amestec de limbi. Ciudată impresie îmi dau primii pași pe uscat, după atîta plutire. Mi se pare că pămîntul se mișcă, se clatină sub mine. Aci, în partea acésta de jos a orașului se vîntură bogățiile și marele negoț al portului. Aici sunt fabricile, gările și docurile cu largul lor basen înconjurat de magazii de grîne și de mărfuri, la ușa cărora trag corăbiile Dunării ca o trasură la scară. Acésta-i vatra Galăților vechi, vestita schelă a Moldovei. «Veneția Mării Negre» cum îi diceau odinioară scriitorii străini. Pe aci se 'ntorceau Domniile noastre cu pitacul împărătesc de la Țarigrad. De aci, și din limanul Brăilii, porneau în răsărit corăbiile grele, încărcate de grîne și de zaharele strînse cu hapca de pe mînoșele noastre ținuturi,

pe vremea când firmatele turcești numiau Moldova și Valahia «hambarele Sultanului».

Fruntea orașului, partea liniștită și frumoasă a Galaților, se desfășură 'n sus, deasupra portului, pe podișul ridicat între Siret și Prut. Nimic nu-ți mai amintesc timpurile de gróză și de jaf prin care a trecut orașul acesta mare și plin de viață. Case vechi, cu ziduri gróse și drepte, vărute pe din afară, cu oblóne la ferestre, și cu balcone ruginite de care atîrnă vrejuri uscate de ederă, aú aerul unor bêtîni gospodari care-și păstrează portul, firea și datinile lor strămoșesci neatînse de prefacerile vremii. Mă primblu visător prin strățile largi, tacute și pline de sóre ale orașului, pe când gândurile mele mă pórtă cu veacuri în urmă.

Véd republica înfloritóre a Galaților, înainte de Dragoș-Vodă, grămădind pe piețele ei bogățiile răsăritului și ale apusului, în zarva negusturilor adunați din tóte părțile lumii. Véd pe Alexandru cel Bun petrecënd pe Ión, fiul lui Ión Paleologu împératul Bizanțiului; alaiú mare, și muzici și călăreți însoțesc pánă la corabie pe tînărul mosafir, care, mai tîrziu ajungënd împérat, își aduce aminte de frumoasa ospitalitate a țerii nóstre și trimite Voivodului Moldovei titlul de Rege și corónă imperială, iar Mitropolitului mitră de Patriarh.

Ved pe Petru Rareș, cu pletele mărețe pe umeri, cu cămașa desfăcută la piept, îngenunchiat pe marginea Brateșului și 'ncordându-și brațele vîjșoase pe măjile 'ncărcate de pește: nici cu visul nu visază că'n vremea asta, pe când el asudă trăgînd la năvod, crainici trimeși prin țară îl caută să-i spue că sfetnicii Moldovei s'aũ strins la Iași și l-aũ ales Domn.

Ved apoi Tătari și Turci gonind pe uliți mulțimea orbită de spaimă, calcînd femeii, copiii și bētrîni în copitele cailor, dînd foc caselor părăsite, prefăcînd bisericile 'n grajduri, și 'nfigîndu-și sulțiile, ude de sînge, în ochii sfinților de pe icône. De sub nori groși de fum z bucnesc ungi țipete de jale și de gróză. Și iarăși zarea se limpezesce. Se 'ntorc pribegii la vetrele lor. Orașul prinde a se infripa. O nouă viață se începe sub cîrmuirea pîrcălabilor înțelepți și harnici. Și când de pe cele două maluri ale Milcovului pornesc glasuri de trați să cînte: «Hai să dăm mîna cu mîna, cei cu inimă romîna», atunci Galații ne dau pe Costachi Negri, unul din cei mai învîpăiați apostoli ai unirii, iar când cele două Principate ridică 'n mâinele lor o singură corónă și cer un domn pămîntean, Galații le dau pe Alexandru Ión Cuza Vodă.

(A. Vlăhulă).

O mare vrednicie a dorobanților

Drednicia oșteanului nu s'arată numai în luptă și în mergerea spre pieire, ci în multe altele. Imi aduc aminte de-o vrednicie a dorobanților, de care s'au mirat străinii. Anume: îndărătnicia cu care țineaă să nu-și piardă pușca.

La pușcă țineaă Românii mai mult de cât la viață. E adevărat că în răsboiul singurul sprijin al soldatului e arma, singura sa mântuire, și de aceea o prețuesce așa de mult.

Dorobanții, însă, erau peste măsură de îndărătnici, când era vorba să-și dea pușca. Când căpitanul Crăcalia a luat din mâna unui dorobanț pușca și-a început să înainteze trăgând, dorobanțul s'a ținut după căpitan, cu neîncredere și cu vedită mâhnire. Dorobanțul a fost rănit, dar abia ținându-se, mergea înainte, să-și vadă sórta pușcii. Iar când a cădüt căpitanul ucis, dorobanțul i-a

smuls pușca și a căzut grămadă jos, dându-și sufletul. Voia să móră cu pușca în mână.

Răniții cari își trăgeau sufletul, se tiraū după pușca lor, pe care o scăpaseră. Și cea mai grozavă durere a lor era, să-ı ducă la ambulanță fără pușcă. Se împotriveauă să fie ridicați din locul unde căduseră, dacă n'aveau pușca în mână. Și, întinși pe targă, murind, ei se gâlceveau cu sanitarii; aceștia cereau să lase pușca pe câmpie — căci ea îi împiedeca în umbletul lor — ori să le-o dea lor în spate. Răniții se împotriveauă, strângând pușca în brațe; nu voiau nici măcar s'o pue alături de ei, pe targă. Cei ce se puteau tîri singuri pînă la ambulanță, treceau întăiu pe la comandanți, ca să le dea în sémă pușca. Voiau să fie sciut de toți, că ei n'au aruncat arma și că și-au făcut datoria. S'a întîmplat de multe ori că în corturile ambulanței sosia câte un soldat, așa de greu rănit, în cât cădea lungit și fără răsuflet la picioarele doctorului, și abea putend să dică: «Uite pușca mea, Domnule doctor», muria gemend. Iar pe câmpul de luptă, când se întîmpla ca ai noștri să se retragă, fără să-și pótă culege morții și răniții, cei căduți se rugau de cunoscuții ori de prietenii lor cari erau teferi, să le ia pușcile: «du și pușca mea, și spune-ı căpitanului a cui e, să nu credă că am lăsat-o în mână Turcilor». Era destul de jalnic lucru pentru ostașii

carî se retrăgeau, să lase pe frații lor răniți pe câmpie, nesocotindu-le rugările să-i ia cu dinși. Le făceau atâta bine, că le luaū puscile.

Și așa s'a făcut, că noi am perdut în răsboiū puține puscî. «Trebue să dau sémă de ea că e a stăpânirii», dîse odată un soldat care zăcea pe câmp, cu amîndouë mâinele ciuntite din umeri, fără pușcă — i-o luaseră Turcii — și nu se plîngea de durerile peirei care îl năpădea, ci de lipsa puscii. Ale lor nu șile pierdeau, dar de-ale Turcilor aduceau destule. Era mare vitejie pentru ei să smulgă pușca Turcului, și cel ce smulgea mai multe, era mai cu vază în companie. Unii erau cuprinși de lăcomia să mērgă în foc numai anume ca să smulgă puscî turcescî și să le arate tovarășilor.

Mare riset a fost la Smârdan, când un dorobanț s'a întors din luptă cu vr'o douē-deci de fesuri. «Cum Dumnezeu le-ai adunat tu pe atâtea?» l-a întreat un căpitan. «Mi-aū luat pușca, și ca să nu dîcă aștia, ca nici n'am fost în foc, am adunat fesuri de turci morți, ca s'arăt c'am fost la peire».

Odată la Grivița, un căprar, după ce s'a vedut fără pușcă, s'a repeđit la un ofițer turc, pe care-l vedu mai întaiū, și punēdu-i piedică l'a trântit și l-a sugrumat.

La apel căprarul n'avea pușcă, dar în schimb

avea două revolvere și peste briu era încins cu o sabie de oficer turcesc.

Chipiurile și căciulile și le pierdeau mai des. Era lesne să le caadă chipiurile ori în vâlmășelă, ori fiind asvirlite de câte un glonț, și nu era cuminte lucru să zăbăvesci căutându-le. Mai ales în vâlmășagul luptei piept la piept, până să te pleci după chipiū, dai vreme dușmanului să-ți sfărîme capul cu patul puscii. Perderea chipului nici nu se bagă în sémă. S'a întâmplat la al doilea atac al Griviței, că un soldat rănit la picior se dete de-o parte și stând pe un rēzor s'a descălțat de-o cismă, ca să caute rana, apoi și de ceal-altă, credēndu-se rănit la amēdouē picióarele. In vremea acēsta Românii fură împinși îndărăt. In grabă, soldatul, n'a apucat să se încalțe și-a început să fugă desculț. Acesta e singurul soldat care și-a pierdut în timpul luptei cismele, iar pățania lui rămase de vorbă, și toți cunosceaū «locul unde și-a pierdut ăla cismele».

(G. Coșbuc).

Pentru unirea Românilor ¹⁾

Dulce ne este astăzi a înnoi neperitorea amintire a Marelui Ștefan, Domnul războinic, zidul creștinătății, de care s'au sfărâmat, în trecerile lor, nenumăratele urgii ale păgânității, — zidul neclintit, care în timp de patru-deci de ani a oprit înaintările sălbaticilor cohorte Musulmane, cari aveau de țintă copleșirea Europei.

Câți alți Domni pământeni au luat parte la acea îndelungă luptă pentru Sfânta Cruce ! Nume strălucite, cari vor rămânea vecinic neșterse din inimile fiilor României, pe cât timp va mai bate în lume o inimă de Român !

Mircea, mare în pace, mare în război ! Mihai Viteazul, frunte între viteji, biruitor a sute de mii de dușmani, cu o mână de fruntași nepăsători de

¹⁾ La anul 1848 mai mulți Români care fugiră din țară pe vremea revoluției, s'au întâlnit în Paris și adunându-se a doua zi de Crăciun au sărbătorit ziua numelui lui Ștefan-Cel-Mare. Acolo la masă C. Negri a ridicat paharul cuvântând cele ce urmează.

mórte! Novac hatmanul, mâna dréptă a lui Mihaï, el care striga înaintea unei crude loviri: «Agerii mei frați! de cât o viață cu rușine, mai bine zece morți cu cinste!...»

Dar inima mi-se împovorează de mâhnire, când gândesc, că acel Mihaï, de care în vremea lui poporul cânta :

«El e Vitézul Mihaï
Ce sare pe șapte cai
De strigă Sultanul vai».

Acel Mihaï, purta foc și sabie în Moldova! asemenea Stefan, însuși Marele Ștefan purta sabie și foc în Țara Muntenescă, — țară de frăție! Cruntă neuinire din care izvori în urmă slăbirea și robia amîndoura țărilor! Dacă ar fi fost ele unite, care dușman le-ar fi putut călca, când ele în parte fie-care împrăștia grozava spaimă!

Matei Basarab al Valahiei și Vasile Lupul al Moldovei vrednici de străbaterea veacurilor, înființeză școli spre luminarea neamului, școli prin care mult mai temeinic se ridică un popor, de cât prin crudele mijlóce de sânge și de stirpire!

Ei înzestrară școlile cu averi, cu moșii, — astă-zi prada unor călugări Greci de prin munții lumii!.. Dar bun este Dumnezeuul părinților noștri! ¹⁾

¹⁾ Pe atunci — la 1848 — averile celor mai multe mănăstiri erau în mâna Grecilor. Azi nu e așa. Voda Cuza a trimis pe Greci la plimbare și averile lor le-a luat și le-a dat țerii.

Veni-va odată ziua dreptății, unde fie-care să rămâe cu ale sale!

Fraților, astă-zi e ziua Sfântului Ștefan, azi e sărbătórea Domnului Ștefan cel Mare, acest fiú al unei mame române, care înăbușind glasul inimii, dicea depe zidurile cetății Neamțului : Mergi fiule, de te bate cu dușmanii țării nóstre, și să nu te întorci, de cât mort învins sau viu învingător!

Azi e ziua să serbăm o sfântă aducere aminte a atâtor bărbați de slavă, care ni-au păstrat o Patrie dulce și frumoasă!

Așezați, precum suntem, în mijlocul îndoitului despotism al Europei și al Asiei, între Ruși și Unguri, să ne dăm împreună frățesca și ajutătórea mână de unire și să dicem cu toții :

Trăiască Moldova! trăiască Muntenia! dar învrednicescă Dumnezeú să putem striga într'o zi :

Trăiască România Unită! Atunci, fraților, sórele luminii va pătrunde și va împrăștia adîncul întunerec, în care zacem: atunci numai vom fi ceia ce trebuie să fim, adică: fiii unei singure și puternice moșii ¹⁾).

¹⁾ Ne-a învrednicit Dumnezeú s'o vedem și această zi, cum dorea C. Negri. Zece ani după aceea, la 1859 s'au unit Moldova cu Muntenia sub Cuza Vodă. De scăparea țării de sub jugul turcesc nici nu pomeneste C. Negri. Așa de mare lucru li se părea Românilor pe-atunci neatîrnarea țării. Dar cu ajutorul lui Dumnezeú și cu Domnul Carol în frunte la 1877 am biruit pe Turci și ne-am scăpat de robie.

În visurile mele înflorite se arată viitorul României. Suntem milioane de Români! Ce ne lipsește, ca să ajungem un neam tare? Unirea, numai Unirea! să trăiască dar Unirea Românilor!

Urarea și închinarea mea este, ca această strălucită zi, în care ne-am adunat, ca să serbăm falnică umbră a lui Ștefan, patronul faptelor mărețe, — această zi să fie și pornirea unei strâns încleștite legări între noi, de a lucra cu toții la ridicarea din țărină a României, și de a ne trezi în sfârșit glasul eroicului său trecut, strigând cu toții Trăiască România Unită!

BCU Cluj / Central University Library Cluj *(C. Negri).*

Oficerii și oștenii noștri la Plevna

La Plevnița căpitanul Nicolae V. Mărăcineanu, dase năvală, peste Valea-Lacrărilor, de-o dată cu dorobanții lui Șonțu. Când a pornit din vale cu flăcării, le-a ȑis: «Să vȑ țineți tot după mine copii! Să nu vȑ dați nici un pas îndărăt» și apucând pușca din mâna unui flăcău, i-o ținti acestuia drept în frunte: «Când veți simți că eũ mă feresc de focul dușman și că mă codesc să fiũ tot în capul vostru, de pe-acum vȑ poruncesc, să-mi puneți așa pușca în frunte și să mă isbiți cu glonțul unde mi-a pus popa mirul».

Și s'a dus Mărăcineanu tot în fruntea flăcăilor și așa de orbesce s'a vȑrit printre obuze și plumbi, încât Turcii de ciudă l-au tăiat cu topó-rele și i-au asvirlit carnea peste companiile nóstre.

Iar maiorul Șonțu, după ce le-a spus că nu mor toți care plȑcă în luptă, ȑise: «Dacă v'ași

putea scăpa de mórte, băieți, aș vrea să mor eu, maiorul vostru, pentru voi toți, să mor de-o mie de ori», și vedând că a întristat pe flăcăi, adăogă : «Dacă mă veți vedea murind, nu vă pierdeți firea, mergeți înainte cu căpitanii! Și de-or muri și ei, aveți locotenenți, și mai bine să muriți cu toții de cât să vă dați îndărăt!».

Șonțu își tot cânta mórtea; și parcă a prorocit, căci a murit și el, aș cădută toți patru căpitanii lui, aș perit toți locotenenții, iar flăcăii s'aș bătut cârmuiți numai de sergenți și de căprari.

Căpitanul Ion Năstase, la a doua năvală de la Plevnița, când vedu pe dorobanții din Suceava că merg spre foc cu inima îndoită, își scose chipiul și întinse sabia spre ei: «Să iasă cine vrea dintre voi, că-i dau chipiul și sabia, să fie în locul meu. Și dacă dice el să mergem îndărăt, îndărăt să mergem, că eu mă supui!» Dorobanții, rușinați și înflăcârați tot de-o-dată, strigară : Ura! Să trăiască căpitanul și părintele nostru! și alergară cu atâta urgie în foc, încât pe maiorul lor Ion Niculae și pe căpitanul Năstase, îi tăiară de ciudă Turcii cu topórele.

Oficerii aș dat pildă oștenilor alergând tot în fruntea lor. De multe ori singuri își cereaș, de la cârmuitorii luptelor, locul cel mai primejdios. Maiorul Giurescu al dorobanților din Muscel, când s'a dat năvală la Rahova, a cerut singur

să i-se dea comanda celor ce vor intra mai întâi în foc. Și i-s'a dat. Maiorul a chiotit de bucurie și ridicând chipiul, a strigat: «Făceți-vă cruce copii, și după mine!» Și a mers în frunte tot vesel și însuflețit, până ce-a murit isbit de glonț.

La a doua navală la Plevnița căpitanul Bogdan al vânătorilor a mers de bună-voe la morțe. Era oficer de ordonanță; Domnitorul îl trimisese pe câmpul luptei ca să-i aducă știri. Dar căpitanul vedând lupta, a uitat de ce a venit. «Ce frumos e când plécă voinicii în luptă!» zise el, și se alipi de un batalion, cerând voe mai marilor să mERGă și el în foc. A mers în rînd cu compania cea din frunte, dar a venit un obuz și-l isbi, sfâșiindu-i pântecul. Domnitorul îl iubea căci era vrednic, și alergând la ambulanță ca să-l vadă, i-a pus Insuși pe piept Steaua României. Bietul căpitan a murit peste nôpte.

Tot într'aceiași și, într'același loc, alt oficer de ordonanță, locotenentul Calinescu s'a alipit de un batalion și a plecat în foc, cu năvălitorii. Pe el l-a isbit un glonț în frunte.

Când vedeau că e primejdie mare și că flăcării și-au pierdut inima, oficerii intrau între soldați, luau pusca din mâna vr'unui cădut și mergeau împușcând, alături cu ei. După ce a murit Șonțu, căpitanul Cracalia, și de mânie pe

Turci și ca să îmbărbăteze pe dorobanți, a luat o pușcă și intrând în linia oștenilor de rînd, a început să tragă focuri. Tot așa făcu și maiorul Ene, al dorobanților din Ilfov, la Rahova. Stînd într'un șanț de adăpost, el trăgea cu pușca spre Turci și-și tot scotea capul să vadă pe unde-i sunt dorobanții și ce fac. Se vede, că un Turc din reductă a pândit pe maior, căci odată când și-a scos viteazul maior capul din noă, a fost trîsnit drept prin frunte de plumbul Turcului.

Colonelul Cotruț cînd vîdu la Smîrdan, că în sat sunt Turci, voi să încalece și să plece în sat. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Calul fiind speriat de sgomot, se tot isbea; colonelul dete calului drumul, să se ducă unde o vrea, iar el porni pe jos în pas alergător cu companiile după dînsul. Prin sat a fost luptă mare; Turcii împușcau de pe ferestre, de prin podul caselor, de după garduri. Colonelul tot pe jos, cu pușca în mînă trăgea focuri, amestecat între flăcări care se luptau piept la piept cu Turcii.

Își schimbase numai chipiul cu al unui gornist, ca să nu-l cunoscă Turcii.

(Coșbuc).

Castelul Peleş

Perechea princiară a venit la Sinaia să petrecă vara, pentru prima oară, în 1871. Locui în câteva chilii din mănăstirea cea nouă. Incepând dar să le placă petrecerea în munții înalți, în mijlocul pădurilor mari, le veni în minte să'și clădescă undeva o reședință.

De acea în valea acésta romantică închisă de o parte de Prahova printr'un colț natural al muntelui și înconjurată de vârfulurile stâncóse ale Bucegilor, hotări Regele să'și ridice castelul căruia îi dete numele rîulețului, creatorul de la început al locului unde era să se ridice reședința. Se dice că Regele și Regina nu aũ fost îndemnați numai de frumusețea locului să ridice castelul din valea Peleşului ci și de-o amintire duióasă. Se spune, că blânda lor fetiță, Maria, chinuită de frigurile scarlatinei ar fi strigat de mai multe

ori în nóptea de agonie: «Vreaú să merg la Sinaia, să beaú apă din Peleş».

Dar cládirea unui castel aci era greú lucru. Intâiu trebuiră să se facă drumuri de-alungul Prahovii. Drumul de fer nu era construit, și cărătura materialului până în colțul pierdut din Carpați era grea de tot.

Nici șoseaua nu era sigură; în fie care moment ploile repeđi, valurile de noroi și de pietre aduse de ape, astupaú drumul și stricaú podurile. Nimeni nu credea că întreprinderea va ajunge la bun sfârșit. Dar Regele cu o voință puternică și cu o stăruință nestrămutată, izbuti.

În 1873, Prințul Carol cumpără moșia Sinaia și tot în anul acela dete unui architect, să-i facă planurile pentru castel.

Atunci începura lucrările; se instalară ferăstraie pe Prahova și pe Peleş spre a da lemne de construcție, se deschiseră cariere în Bucegi ca să scótă piatră; în valea Peleşului se construiră locuințe pentru maestri, barace pentru lucrători, adăposturi pentru materiale, cuptóre de var și cărămidă. Ast-fel se născu în câte-va luni, în singurătatea sălbatică, un sat improvizat.

Vr'o trei, patru sute de lucrători săpaú, zideaú, neteđeáú, ciopleáú piatra și lemnele.

Aședarea temeliilor fu cea mai grea. Chiar ómenii cari se pricepeáú în aceste lucruri nu

credeaŭ că vor isbuti să învingă pământul și apa care se împotriveaŭ.

Carmen Sylva descrie munca și desamăgirile lucrătorilor la început.

«Oamenii își închipuiaŭ că vor fi mai puternici de cât toate pîrîiașele întăritate și începură a săpa la temelii. In timpul zilei isvórele erau cuminte, nu se mișca niciunul, dar cum se înopta, Peleşul da semn din fundul văii și toate pîrîiașele își dádeaŭ încet cuvîntul de ordine și porneaŭ la asalt ca un singur om. In câte-va ceasuri toate se stricaŭ și trebuiaŭ să începă iar de la capăt. Ba într'o zi o lespede de piatră mare din munte începu să alunece spre vale cu tot ce avea pe ea.»

Dar cu toate necazurile lucrătorii săpară tot mai adânc și puseră temeliiile ca pentru o cetate, iar bolțile s'ar fi putut împotrivi și tunurilor.

In cei doi ani de după punerea pietrei, lucrările urmară, și zidurile ce erau una cu pământul, se înălțară cât omul, când isbucni fără de veste rășboiul cu Turcia și întrerupse lucrările. Timp de doi ani, valea ce răsuna odinióră de isbiturile uneltelor, de strigătele lucrătorilor, intră iar în tăcerea de mai nainte.

In sfîrșit în primăvara anului 1879, lucrarea începu iarăș, clădirea se înălța de puteai vedea

cu ochii. Se puteau chiar ghici fațadele, turlele și galeriile viitorului castel.

În vremea aceasta România își câștigase neatîrnarea pe câmpul de bătaie; castelul pe care îl începuse un Domn, vasal al Sultanului, era să se sfîrșescă mai mândru, pentru Regele autonom al unei națiuni libere.

Regina povestește ce activitate se desfășură în timpul celor din urmă ani ai construirii: Italienii, zice dînsa, lucrau la zidărie, Românii cărau materiale, Țiganii duceau piatra și varul, Albanezii și Grecii ciopleau piatra, Germanii și Ungurii lucrau la lemnarie, Turcii ardeau cărămida. Se aflau maestrii Polonezi și vâtafi Cehi; Francezii desemnau, Englezii măsurau. Ast-fel în cât la acéstă clădire se întîlneau o sută de costume naționale deosebite și se aușeau vorbindu-se patru-spre-dece limbi; era un amestec pitoresc și zgomotos de ómeni, de cai, de bivoli.

Regele, era totdeauna pe schelele cele mai înalte și cârmuia în persónă lucrările...

Un fapt ciudat, băgat de sémă și de Regina poetă și care arată îndestul cât de sălbatec era încă locul unde se clădea castelul, este că urșii veneau adese ori pînă lângă clădire și diminéta, lucrătorii găseau pe humă, în jurul cuptórelor de cărămidă urmele greóe ale labelor lor.

Clădirea se sfârși în toamna anului 1883, ziua de 7 Octombrie.

Se făcu serbare mare la care alergă lume din toate părțile României și chiar din străinătate. Ceremonia începu după obicei printr'un serviciu divin la biserica mănăstirască din Sinaia, fiind de față și I. P. S. Mitropolit Primat.

Acolo în biserică se citi următorul document:

*Eă, Carol I, Domn și Rege.
Cu Elisaveta Regina*

După o silință neobosită de doi ani, în luptă cu un tărâm nestatornic, străbătut de izvoare, isbutit-am a pune la pôlele Bucegiului, temelia acestei clădiri, în anul mântuirii 1875, iar al Domniei Nóstre al IX-lea. Zidirea s'a oprit pe timpul războiului pentru neatîrnarea României. Intrat-am în această casă a Nóstră în anul mântuirii 1883, iar al Domniei Nóstre al XVII-lea; datu i-am nume «Castelul Peșului».

După serviciul divin, se dete un prânz la care luară parte toți óspeții mai de capetenie, și în timpul căruia Regele ridică următorul toast:

«Am clădit acest Castel ca un semn trainic că dinastia, alésă liber de popor, este adânc înrădăcinată în această frumoasă țară și că răsplătím nemărginita dragoste a poporului Nostru

cu încredere nemărginită pe care o avem în viitorul scumpei Nostre Patrii. Implinesc dar o datorie sacră, o vie dorință, ridicând cu vin românesc, în această casă a Noastră, cel întâi pahar în onórea și pentru fericirea României.

Să trăiască draga Noastră Țară!»

Poetul Alexandri, pe atunci în totă strălucirea talentului său, pronunță următoarele cuvinte: «Pe vremea strămoșilor noștri, când un Domn, sau un boer intra în noua-i casă, poporul se aduna dinaintea ușei și îi făcea urări în felul acesta: «Să aibă atâta cinste și atâtea isbânzi câte grindii și cărămiđi sunt în casă și câte grăunțe de nisip sunt în ziduri!». Tot ast-fel este urarea tradițională ce la rându-ne aduce m Majestaților Lor în numele întregii națiuni. Bine cuvântarea cerescă, și dragostea poporului să fie pentru tot-de-auna óspeții Lor în noul locaș, fermecător ca o poveste a Peleşului!»

Castelul era gata, dar mai trebuiau făcute grădinile, canalele, trebuia să se niveleze împrejurimile. Trebuí să aducă pământul mai de departe, de pe muntele din fața castelului. Oamenii din Sinaia își aduc și acum aminte, de funicularul aerian care se construi în acest scop, și pe care ca pe o punte în văzduh alunecară foarte sus de asupra văii, vreme de luni întregi, vagonetele încărcate cu pământ.

Un singur fapt ne va arăta însemnătatea acestor cărături: creasta muntelui fu despuiată pe o întindere așa de mare în cât se putu instala pe urmă acolo locul unde face exerciții batalionul de vînători ce ține garnizónă în Sinaia în fie-care vară.

Dar executarea atâtor lucrări de canalizare a întîmpinat tot atâtea greutăți ca și punerea temeliiilor castelului, căci cum săpaui lucrătorii undeva țîșneaui isvóre amenințátore care făceau gropi în șanțuri de se scufundaui și se spârgeau mulțime de țevi și de urlóie. Trebuiră să scurgă apele, brăzdând pămîntul pe o întindere fórte mare cu canale stabilite tóte la o adâncime de 4 — 5 m., pe stratul prin care apa nu putea pătrunde. Dar nimeni n'ar ghici astă-đi, când vede șesurile plăcute care duc la castel și povîrnișurile ușóre care cobórá, că tóte aceste locuri sunt pline de canale cum e mîna plină de vine.

De-o-dată cu aceste lucrări, se făcură și drumurile care duc la castel. Cel mai însemnat care plécă din șosea, merge pe malul stîng al Pelesului. De partea despre munte are un zid de sprijinire înalt cât omul, care il apără de surpári; de partea cealaltă e apărat cu un parmaclic elegant de fer, de a lungul căruia sunt înșirate lămpile electrice.

Din jos de castel o punte de piatră din Carpați

cu trei arcuri, încalecă Peleşul. Alt drum făcut pe malul drept al Peleşului, plăcă de la gară și urcă spre mânăstire, trece prin curtea ei cea nouă și împodobit de acolo cu numele de: «aleea Carmen Sylva» se întinde dealungul pădurii până ce ajunge la puntea de care am vorbit mai sus, unde se unește cu drumul cel care duce la castel.

Deosebit de cele două șosele principale de care vorbirăm, parcul e brăzdat de alte drumuri de mai mult de 3500 metri: unele pun în legătură dependințele castelului, altele sunt numai preumblări de plăcere.

Nenumărate poteci sunt prin pădure. Una dintre ele urmărește cursul romantic al Peleşului și se înfundă în strîmtórea de a lungul micelor cascade, aprópe până la stâncele de unde isvorește piriul; de aci sue în zig-zag până la «pajistea Reginei», situată la 1500 metri înălțime pe frumosul platoú unde paște tótă vara o frumósă ci-rédă de vaci de Tirol. Acolo se află și o lăptărie model de unde se aduce laptele și untul cel bun de la masa castelului.

Chioșcul de vînátóre, a fost transformat și slujește, după ce s'a mărit, ca reședință moștenitorilor corónei Prințului Ferdinand și Prințesei Maria. Poporul i-a dat frumosul nume de foișor.

În parcul castelului se află poarta cetății Vidinului, o rămășiță patriotică din răsboiul pen-

tru neatîrnare care se păstrează acolo; e găurită de glónțe și de ghiulele ast-fel cum o smulseră soldații români din țîtîni ca să o dea ca cel dintâiu semn de victorie capului lor Regelui Carol.

Mórtea lui Constantin Brâncoveanu

Constantin Brâncoveanu încă de mult ajunsese neplăcut Sultanului, pentru-că era înțelept și prea iubit de toți și pentru-că adunase și bogății. El pusese de bătuse și bani de aur, ceea ce numai Domnii neatârnați aũ voe să facă.

Se găsiră ómeni destui cari să ațite mânia Sultanului. Printre alții era și un doctor grec, care slujise multă vreme pe Domn și care cu prilejul aceasta își pusese ochii pe fata lui cea frumoasă, Domnița Ruxandra. El avuse chiar îndrăsnelă să o pețescă, dar Domnul cu mândrie și dispreț l-a gonit. Grecul voi să-și răsbune pentru asta. Și într'atâta se linguși la Seraï, în cât a ametit capul Sultanului și prigoni pe Brâncoveanu cu o viclenie neobosită.

Intr'ó diminéțã Domnul se sculã, își spalã fața și-și pieptenã barba cea albã ca zãpada. Pe când ținea încă în mână pieptenul de fildeș, vëdu de

odată că palatul e împresurat de Ianiceri, că paznicii palatului sunt desarmați ori înjunghiați.

El fu luat, prins împreună cu soția, fiica lui, feciorii, nepotul și cumnatul său Vistierul Văcărescu.

Era înainte de Paște. Fură tîrîți toți la Constantinopol, aruncați în închisoarea celor «Șapte Turnuri» și ținuți acolo până spre toamnă.

Brâncoveanu și Văcărescu erau supuși în toate zilele la cele mai înfricoșate chinuri, că nu voiau să spuie unde și-au ascuns bogățiile, căci Turcii nu găsira cât credeaș ei că vor găsi, cu toate că răscoliseră și jefuiseră toate odăile palatului. Brâncoveanu trimisese o parte din averii la Veneția, dar nu spusese acesta, cu toate chinurile cele grozave, în cât citindu-le, și-se face părul măciucă pe cap. În sfîrșit Turcii înțeleseră că nu mai aveaș ce dobândi de la dînșii prin silă, și îi înștiințară să se pregătescă de mörte.

Brâncoveanu adună pe feciorii săi în juru-i și le vorbi ast-fel:

— Și bunurile și viața ne sunt pierdute. Acum trebuie să îngrijim, să nu ne pierdem și sufletele! Fiți bărbați, iubiții mei, și nu vă fie témă de mörte. Vedeti, ce a suferit Hristos pentru noi și de ce mörte amară a murit? Rămâneți tari în credință și nu vă clătinați, nici pentru viața vöstră nici pentru lumea totă!

Cei patru tineri frumoși stăteau în fața lui și îi ascultau cuvintele, pe urmă îi sărutară mâna, și el se uită cu ochii luminoși la ei, mândria vieții lui, de la cari sperase fericire și pe cari acum îi pregătea să móră creștinește. Când se uită la cel mic, care era încă copil, ochii i-se umplură de lacrimi. Atunci se auđi sgomot în odaia de alături și intră un Pașa care le porunci să mérégă cu dênsul la Sultan.

Sultanul ședea pe malul Bosforului într'un chiose minunat, ce strălucea de aur și de pietre scumpe.

— Brâncovene, ți se dânsul, adevărat este că ai vrut să desfaci de împărăția noastră și să ți faci țara neatârnată? Spune?... Adevărat este că ai pus de ai bătut bani din bogățiile tale? Spune, cum, cum ai putut lucra ast-fel, fără de teamă, par'că n'ai fi avut stăpân!.. Desvinovățește-te!

— De-am domnit bine ori rău, zise Domnul Constantin, acésta numai Dumnezeu o știe, iar de am fost mare pe pământ, veđi acum ce sunt?

— Brâncovene, măsóră-ți vorbele! Sunteți toți pedepsiți cu mórte; nici unul din neamul têu nu va scăpa cu viață.

— Cum o vrea Dumnezeu! Viața noastră e în mâna ta!

Poporul sta grămădit împrejur și Brâncoveanu se uită la mulțime cu privirea liniștită. Intre ei

văzu pe Doamna și pe fică-sa, pe care Turcii le aduseră, ca să fie față la gróznica privesite — și ochii lui se întunecară.

— Brâncovene, zise Sultanul, lepădă-te de căinésca ta lege creștinéscă și îmbrățișeză credința noastră împreună cu fiii tăi, ca să trăiți și să fiți liberi!

— Mai bine să se stingă neamul meu, de cât să mă lapăd de sfânta mea credință!

Sultanul porunci atunci să pue întâi mâna pe Văcărescu. El își plecă capul, iar hengherii i-l tăiară.

După acésta, Turcii puseră mân a pe cel de al treilea fiu al lui Brâncoveanu, un băiat înalt cu ochii negri și cu mustațile abia mijite.

— Leapadă-te de credința ta, zise Sultanul și te cruț!

— Nu-mi face rușine, vorbindu-mi ast-fel, zise el.

Și ingenunchiă, iar capul lui se rostogoli până dinaintea picioarelor tatălui său.

Acesta oftă din adâncul inimii și zise:

— Dómne! facă-se voia ta!

Sultanul arătă pe cel de-al doilea fiu. Acesta căzu în genunchi în fața tatălui său. Bêtrânul îngălbeni de frică ca nu cum-va fiul său să slăbescă; dar el ridică spre dânsul ochii săi pătrunđători și zise roșindu-se:

— Tată! numai eú ți-am adus necazuri, ți-am

turburat viața din pricina inimii mele slabe și sângelui meu iute. Nu pot să mă duc să dorm somnul de veci până ce nu ți voi săruta mâna, și nu-ți voi cere iertare!

Fața bătrânului se însenină iarăși și blagoslovindu-l îi zise:

— In ceasul acesta, ori-ce greșală e istovită, fătul meu!.. Du-te la Dumnezeu!

Ingenunchiând își întorse și acesta capul spre gâde. Cel mai mare dintre cei patru frați, a cărui față voinicescă era înconjurată de o barbă mare, se uită la cadavrul fratelui său și îl podidiră lacrămile.

Sultanul băgă de seamă.

— Lapădă-te, fiul meu de legea ta, ție ți e dragă viața, treci la legea noastră și o să-ți fie bine!

Fiul lui Brâncoveanu păru că nici n'ar fi auzit cuvintele lui, ci scóse din haină o icoană pe care o purtase pe inimă.

— Dacă îi e cui-va de aci milă de mine, să trimetă icóna acésta tinerei mele soții. Ea să-i ajute când i se va apropia ceasul morții.

Vocea îi tremura. Nici o mână nu se ridică ca să apuce iconița. Atunci el aruncă iconița la pământ și o calcă în picióre, zicând:

— Așa încailea n'are să fie spurcată de voi, păgânilor!

Pe urmă îngenunchiă, sărută iconița cea sfârîmată și făcu el singur semn călăului să-i taie capul, care, când căzu, stropi cu sânge pe Sultan.

— Brâncovene, zise Sultanul, un singur copil îți mai rămâne, gândește-te bine!

Brâncoveanu se uită la copilul cel plâpând, își vădu soția leșinată, își vădu fratele plângând cu hohot, dar răspunse fără șovăire:

— Facă-se voia Domnului!

— Copile, zise Sultanul. Dă-te la legea noastră și vei trăi!

Ochii lui dulci cătară spre tatăl său, par'că ar fi vrut să dobândească de la privirea lui curaj și putere. BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Eū mor bucuros, tată! strigă dēnsul cu voce limpede. Sunt mic, dar sunt din neamul tău! Și se rostogoli și capul lui.

Atunci i-se duse și puterea bătrânului, căzu în genunchi, trase la sīnu-i cadavrele, le mângâia și le sărută, se jeli, își chemă copiii dragostos pe nume, pe urmă se ridică și zise cu glas puternic:

— Mi-ați omorât, pagânilor, patru băeți. Dumnezeu să vă prăpădească iarăși și iarăși. Să vă stingă de pe fața pământului, cum se risipesc norii în fața vântului. Loc să n'aveți unde să fiți îngropați, nici copii să n'aveți să puteți mângâia. Fără odihnă și fără pace să fiți în veci!.. Așa să m'audă Domnul!

Atunci Sultanul și ómenii lui se mâniarã. Ruperã în bucãți vestmintele cele bogate de pe trupul bêtrânului Domn, și începurã sã-i jupóia pielea de pe trup. Nici un țipãt, nici un vaet nu ieși din gura lui în timpul acestui chin îngrozitor. În sfîrșit, umplurã pielea cu paie, o puserã într'o sulitã și o tãvãlirã prin noroi, strigãnd :

— Ghiaur, cãne de creștin ! Iți cunoști pielea ?

Atunci Brãncoveanu mai ridicã încã odatã vocea și ñise :

— Carnea mea puteți s'o sfãșiați în bucãți, dar Constantin Brãncoveanu móre ca creștin credincios, pãrãsit de toți, dar odihnindu-se întru Domnul ! Și ñicând aceste cuvinte, își dete sufletul.

Un copilaș, fiul fiului sãu, de spaimã își ascunsese cãpșorul în cutele hainei unei femei. Cãlãul îl apucã de pãr și ținându-l spãnzurat în aer, întrebã :

— Sã rãmãie în viațã acesta, ori sã mERGã și el dupã ceialalți ?

Atunci o țigancã își făcu loc prin mulțime și întinse un bãețãș, zicënd :

— Stați, cã ăsta e nepotul lui Brãncoveanu ; copilul ăla e al meu !

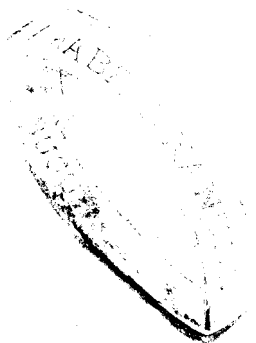
Era doica care își da propriul ei copil cãlãului, ca sã scape pe cel din urmã al stãpãnilor ei. Și se uitã fãrã sã-i dea o lacrimã, cum i-se jertfi copilul ; apoi strãnse pe sEMA i pe cel scãpat și

făcând un jurământ sfânt, fugi cu el. Nevestele nenorociților fură scóse din închisóre, de unde și plecară la Veneția. Tocmai târziú se întórseră în țara lor. Una din ficele lui Brâncoveanu, Domnița Balașa, fusese așa de grozav amărítá, în cât fugi de tot din lume și nu mai vru să mai audă de averea care fusese pricina atâtor nenorociri.

Dênsa, cu partea ei de moștenire, clădi în București, marele spital Brâncovenesc, lângă care se află un ospiciú și o biserică frumósă ce pórtă numele ei: «Dómna Bălașa».

(După *Carmen Sylva*).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cântecul călăreților

*Român verde ca stejarul,
Rîd de dușmani și de mörte
Să-mi trăiască armăsarul
Și prin foc să mă tot poarte.*

*Sai voinice, și nechează,
Ager, mândru ca un leu
Căci am inimă viteză
Și credință 'n Dumnezeu.*

*Cât mi-a sta mîna voinică
Pe-a mea pală vitejească,
N'aibă grijă de nimică
Țara mea cea românească.*

*Cu-al meu suflet plin de fală
Cu-al meu șoim albit de spume,
In vrășmaș voiū da năvală
De s'o duce vestea 'n lume!*

*Sai voinice, și nechează,
Ager, mândru ca un leū
Căci am inimă vitěză
Și credință 'n Dumnezeuū.*

(V. Alexandri).

Puterea de viață a neamului Român

Națiunile cari viséză și trăesc în acel vis deșert, că óre-când tot vor să aducă pe Român, ca să-și desprețuiască limba și să adoreze pe alta străină, cari nu se pot desbiera de ilusiunile lor că Românul va mai voi a se împena cu penele străine și vor înavuți sărăcia acestor națiuni îngâmfate și pretensive — depună-și odată pentru tot-d'a-una tóte ambițiunile rău calculate, deștepte-se din visul lor și nu să mai nutrască cu ilusiuni seci și amăgitóre. Că amin, amin le dicem lor, că mai curând va trece ceriul și pământul, de cât să se mai prefacă Românul în cutare sau cutare națiune. De Român ca națiune dic, nu de Român ca individ; că dacă au fost împrejurări, când câte un biet de Român, sau de fóme, sau de golitate, sau de óre-care ambițiune, sau de vr'un alt calcul s'a depártat de tulpina națiunii sale și s'a incopciat ca un oliv domestic în oliv sêlbatic, asta s'a putut întâmpla, póte că se va mai întâmpla, și póte că chiar în țilele nóstre să vedem cu ochii ase-

meni întâmplări ; să-i lăsăm în numele lui D-deu să-și caute fericirea și repausul inimei, unde le place și unde sperază să le afle ; — căci Românul, ca națiune pe carele 17 secolii l'aũ apăsãt la pãmânt în adevăr, dar nu l'aũ rupt, nici l'aũ smuls din rădăcina, și deci înainte să mai trecã și de 17 ori câte 17 secolii, tot Român va rămânea, de s'ar duce și cu miile înstrăinându-se, asta ne e credința neclintită și sperãm că toți, cei ce nu tresc asemenea credința, nu se vor rușina ; căci mai mlădiósã e tulpina ei de cât să se usuce, dacã se și usucã multe și ori cât de multe ramuri din corpul ei ; ca un ogor fructos, carele este în stare nu numai a nutri grãul din destul, ci și pãlãmida, căci pãlãmida se va arde, iar grãul se va aduna și iarăși se va semena, ca sãmînța să nu-i lipsescã în tótã eternitatea.

Nu voesc a mē întinde mai departe, măcar cã multe s'ar mai putea dice și aduce din viața națiunii, ce dovedesc învederat, cã deșerte sunt tóte sperãrile, ilusiunile, visele ; în deșert tóte sofismele și mașinațiunile tuturor, cari mai trag speranță, cã dór' dór' din Român vor putea face alt popor nordic sau asiatic. Un razim al naționaității române se formezã astã-đi, și noi sperãm cã asemeni razeme se vor forma și de aci înainte și mai multe și mai puternice.

(T. Cipariu).

Apărătorii steagurilor

Așa e scris în cartea soldatului :

Dacă vr'un flăcău se'ntorce din luptă fără pușcă, rușinea e numai a lui, dacă s'ar întorce fără puști un regiment întreg, numai a regimentului e rușinea pățită.

Dar când un regiment se'ntorce fără steag, rușinea e a oștirii întregi și a țării. Semnele de mândrie și de mărire ale oștilor sunt steagurile lor.

Când aū plecat dorobanții la răsboiū, ziceaū străinii care nu ne iubiau, că la cea dintâi izbire cu dușmanii, când va fi încăerare pentru stég, dorobanții vor asvîrli steagul și vor rupe-o la fugă.

Póte, nu credeaū nici ei cele spuse. Puținței la minte și împăeanjeniți la vedere trebuiau să fie străinii, dacă ăar fi cređut cu mâna pe inimă, că noi Români suntem un neam adunat de pe gârlă și nu știm ce e mândria și cinstea.

N'am cerut să ne credă pe cuvânt. Am dovedit-o. Intâiu la redanul Griviței a treia și după sosirea oștilor noastre la Plevna. Căduserăm ca dintr'un pom, nici vreme n'avuserăm să ne odihnim puțin, și-am și intrat în foc.

Tunurile noastre băteau Grivița, iar pedestrirea sta ascunsă prin văi, așteptând năvala. Dar Turcii dintr'un redan ochiaș cât era ziua în tunarii noștri, așa că într'o vreme ni-i alungară de unde stăteau. Atunci Domnitorul a dat poruncă dorobanților din Vaslui și din Iași să s'arunce asupra redanului, și să scotă pe Turci din el. Nu era trebă ușoră. În redan erau mulți păgâni, înapoia lor năpraznica redută a Griviței, iar mai în fund și pe de lături alte redute cu multe guri de tunuri.

Era ca și cum dorobanții ar fi trebuit să s'avîrlă drept în mijlocul puterii păgâne și să prindă rădăcini acolo.

Vaslueții plecară ruși în două. Înainte flacăi răsleți și trăgând cu pușca, după ei companii strînse, cu baioneta întinsă. În mijloc aveau steagul.

Prin ploia de glonțe răsbură cu toții până la redan.

Aici se încinse lupta voinicescă, piept la piept. Se dovedeau cu baionetele, cu patul pușcii,

cu dinții, cu sugrumătura, cu trânta, cu piedica și cu toate de câte își aduceau aminte.

Turcii mereu se arunc asupra steagului. Se vede că și ei credeau că pe steaguri românesci pui tot așa de lesne mâna ca pe un baț din gard. Și voiau să ne facă de rușine tocmai de la început.

Apărătorii steagului au fost trântiți la pământ cât ai bate în palme. Sergentul-major Alecu Alexandrescu a căzut cu capul crăpat de un topor. Steagul era în mâna lui. Peste el se făcuseră cu toții o clae peste grămadă, ca să smulgă steagul. După multă svîrcolire sergentul Scărlătescu smulse steagul și eși la larg. Flăcării noastre alergau și se îndesau pe lângă el. Turcii se asvîră din nou; Scărlătescu cădu străpuns cu baioneta, și iarăși se făcură cu toții clae peste grămadă, și iarăși mântuiră dorobanții steagul. În vremea svîrcolirii lor de aici, sergentul Dumitru Pungă dete cu ochii de un oficer turc. mititel și slab, care se tot asvîrlea cu ai săi spre steag, răsturnând cu fie-care foc de revolver câte un Român. Pungă se asvîrle la oficer, îl prinde de peste mijloc, așa cum după horă prind flăcării pe fete și le ridică în sus, îl sucește odată în dreptă și odată în stânga și înălțându-l cât capul îl asvârli de o piatră ce era acolo, frângându-l de peste mijloc. Și acolo a rămas oficerul. Dar și bietul Pungă atât i-a fost, că tot într'aceiași clipă i-a tras un

Turc cu patul puscii în ceafă și l-a culcat de veci.

Turcii mai slăbiră, căci trebuia să-și apere șanțul în care începuseră dorobanții să intre. Atunci vr'o dece flăcăi de ai noștri se făcură rôtă pe lângă steag, și fie-care se nazuia să-l ție el în mână, așa că toți erau cu mâna stângă pe prăjina steagului, iar cu dreapta se apărau.

Așa își mântuiră dorobanții steagul. În urmă intrară cu steag cu tot în redan, căci Turcii după ce cădură ca frunzele și se vedură copleșiți de voinicii noștri, se deteră îndărăt în reduta Gri-viței, improșcând de acolo pe Români cu glonțe.

Redanul a rămas al nostru. La spatele lui s'așezat temeinic tunurile noastre și acolo a rămas ca un ghimpe în ochii Turcilor, până la sfârșitul Plevnei. Acesta era locul numit prin cărți «la movilă».

Domnitorului nostru, când a auzit ce bine s'a purtat dorobanții, îi creșcu inima. În tabăra românească s'a înveselit cu toții. Acesta a fost cea dintâi luptă a Românilor, botezul de sânge, și cu câtă isbândă!

Impăratul Rușilor a trimis cinci-zeci de cruci de ale sfântului Gheorghe, ca să li se împartă celor mai viteji dintre dorobanți și dintre tunari. ar Domnitorul Carol a decorat steagul regimentului și printr'un ordin de și l-a lăudat cu mare

audă, și l-a dat ca pildă tuturor regimentelor.

Au fost Vaslueni dorobanții aceștia — regimentul 13 — și de aceea poetul Alexandri spune că Peneș Curcanul cel vestit a fost din Vaslui. Sciți cum începe poesia :

Plecat-am nouă din Vaslui
Și cu sergentul dece.

Câți ori fi trăind dintre ei să aibă parte de tot binele, și de-or fi cetind cartea acésta, să se bucure că vitejia lor o să fie vecinic pomenită prin cărțile neamului nostru.

Dar povestea cu steagul dorobanților din Teleorman ? BCU Cluj / Central University Library Cluj

Era la Plevnița, într'o Vineri, cu o săptămână înainte de Sfînta Paraschiva. Dorobanții din Teleorman, amestecați cu pușintei din Vlașca, s'asvârliră asupra redutei.

Acésta era a treia încercare ca s'o cucerim. O isbise Șonțu și Mărăcineanu, în ziua luptei celei mari, apoi Nicolae Ion la o săptămână după aceea. Nici de data asta n'am avut noroc. Cu tóte că mai intraseră în foc alte două regimente. Turcii îngrămădindu-și tóte puterile asupra noastră, ne-au împins îndărăt.

Pe căpitanul Gănescu l'au tras Turcii cu cângile în șanț la ei și l-au tăiat cu topórele. Tot

aşa şi pe locotenentul Lemnea. Oficerii noştri s'aşternură câmpului răniţi.

Intr'o vreme, aprópe de şanţul redutei, sergentul Ilie Petcu ajunsese cu steagul regimentului într'un loc primejdut. Cei ce apăraū steagul se râriseră. Şi, iată, vine o schijă de obuz şi rës-tórnă pe Petcu. Nu era mort, şi ţinea strâns în mână prăjina steagului. Dar numai prăjina, căci spártura obuzului lovise steagul, rupându-i prăjina sus de tot, tocmai sub pânză.

Steagul a deruncat puterea obuzului a sburat departe şi a căđut pe cóma şanţului turcesc.

Turcii nu se mai uitaū dupe steagurile nóstre, dar acuma, vedēndu-l pe acesta căđut lângă ei, s'aū repeđit să-l apuce. Cei din şanţ aū întins cârligele după el, iar un Turc mai apropiat întinsese mâna să-l tragă în şanţ.

Steagul, steagul ! strigară dorobanţii speriaţi că-l pierd. Atunci sergentul Tóder Hristea se repezi deodată spre steag, şi chibzuind că n'o să-l póte nici smulge aşa de iute din mâna Turcului, nici să-l apuce înaintea lui, s'a trântit cât era de lung peste steag acoperindu-l cu trupul.

Turcul care întinsese mâna, o trăgea repede îndărăt, căci Hristea i-o prinsese sub piept.

L'aū lovit Turcii pe Hristea cu cârligele în cap, dar el s'a ridicat repede strigând : «E la mină copii !», a arătat dorobanţilor steagul. «După steag

băeți, mai ise el și sirir cu toții ınainte, ınflcrai de vitejia iutelui sergent.

Și mai era de gndit, să pt Turcii smulge steaguri din mn de voinici aș de sprinteni și de inimoși ca Hristea? ın tot răsboiul noi n'am pierdut nici un steag. Nu erau flăcăii noștri aș de slabi, ca să aducă țerii atta rușine.

Dar de la Turci am smuls destule steaguri. Și după semnele vitejiei nóstre le-am fi smuls mai multe, dară nu le aveau. Osman das poruncă regimentelor din Plevna, să-și ıngrpe steagurile, ori să le ardă mai bine, numai să nu cadă ın mna dușmanilor. Cnd s'a dat Osman prins, ne-a ınchinat și cte-va steaguri, singurele pe care le avea. ın la Vidin, cnd s'a ınchinat cetatea ne-am ales și cu vr'o cte-va steaguri.

Dar pe două, le-am dobndit cu puterea și cu vitejia, ın luptă, le-am smuls din mni de bărbați voinici, nu le-am găsit ınchinate și asvârlite jos ınaintea nstr.

ın ıntmplarea smulgerii lor a fost aș :

Pe unul, mai mic, l'a scos din mna unui Cerchez roșiorul Petre Mohor. ıntlnindu-se ıntr'o i un escadron de călărași, pe cmpia Etropolului, cu o ct de Cerchezi călări, s'a isbit cu iuțime și-a ınceput să se taie cu săbiile. Să vede că Cerchezii erau anume trimeși cu steagul, să-l ducă unde-va.

Ai noștri au pus pe fugă pe Cerchezi. În toiul isbirii lor, Cerchezul, care purta steagul înfășurat pe umeri, a dat să fugă înainte ca să mântue steagul. Câți va călărași i-au eșit înainte, iar Mohor și-a repețit calul spre Cerchez. Acesta a isbit calul lui Mohor peste ochi, dar și Mohor a isbit pe Cerchez în umăr și a pus mâna pe prăjina steagului.

Caii se ridicară în două picioare. Mohor lăsase frîul pe cîmă și cu o mână trăgea steagul, cu alta isbea românesce pe Cerchez. Acesta ținea frîul cu dinții, strângea într'o mână steagul și cu alta trăgea focuri de revolver. Și s'au învâlmășit acolo amîndoi, și în urmă Mohor smulse steagul, iar Cerchezul primind câte-va de cheltuélă, a rupt-o la fugă.

Cu celalt steag a fost lucru mai încurcat. Acesta era și mai vrednic să te ostenești pentru el. Era un steag mare de mătase verde, cu ciucuri de aur și cu aurituri pe mărgini. La mijloc avea semnul legii turcești, luna în chip de secere, cusută cu fir de aur, iar împrejurul ei erau slove turcești cu învățături din biblia lui Mahomet, toate de aur. Era vechi, și după marginile cam destrămate se vedea că era purtat prin multe răsbóie.

Cînd au intrat după a patra năvală, vînătorii și dorobanții în Grivița, steagul era în redută.

După ce vădura Turcii, că s'a sfârșit cu ei și că ređuta e pierdută, aű fugit spre Plevnița și spre tabăra de la Bucov. In zăpăcéla lor, aű întârđiat cu stégul, neducându-l la adăpost de cu bună vreme.

Se făcu un vălmășag de nespus în ređută, Români inraű, Rușii năvăleau, Turcii parte se împotriveau, parte răsbeau printre ai noștri să fugă. Te îneca fumul de pușcă și ređuta era plină de morți.

In acel amestec de ómeni, vînătorul Ion Grigore dă cu ochii de Turcul care purta steagul. Turcul năzuind spre un colț de ređută, ca să iasă la larg, alunecă și cădu. Unii spun, că ar fi fost asvîrlit depe parapet, de ai noștri. Vînătorul cu baioneta pe pușcă sări spre Turc să-l străpungă; Turcul, un om de vre-o patruzeci de ani, înalt și puternic de te înfiora, se întorse liniștit spre Român și dete de câte-va ori foc cu revolverul.

N'a nemerit, iar Ion Grigore îl străpunse cu baioneta pe sub furca pieptului. Până ce să apuce Grigore Ion să smulgă steagul din mâna Turcului l'ar fi străpuns Turcii care sosiră, dacă n'ar fi sărit într'ajutor alți doi vînători, un căprar și un sergent. Unul dintre Turci pusese mâna pe steag, în vreme ce celalalt ținea drumul vînătorilor.

Turcul care apucase steagul spunea mai târ-

diu — căci aŭ fost prins — că dacă ar fi apucat în mână steagul, avea de gând să-l ascundă sub manta și să sară peste parapet. Dar, din nefericirea lui, Turcul cel rănit nu lăsa stégul din mână, nici chiar tovarășului său. Vînătorii aŭ trîntit pămîntului pe amîndoi Turcii, pe unul mort, pe altul rănit. Apoi aŭ tras un glonț în capul Turcului cu steagul, i-aŭ descleștat mâna și-aŭ luat steagul.

A doua zi maiorul vînătorilor, Candiano, cu tustrei vînătorii aŭ dus steagul și l'aŭ aruncat la picioréle Domnitorului. Iar Domnitorul le-a mulțumit cu mare laudă. Insuși împăratul Rușilor se înveseli cu inima de smulgerea acestui steag.

In vremea unei lupte pe sub dealurile Rahovei un colonel, care cărmuia lupta, avea mare zor să trimetă o poruncă unor companii cari se băteau într'altă parte. El a trimes un călăraș. Acesta trebuind să trecă pe loc deschis pe sub focul plumbilor turcești, n'a scăpat de mórte. La vădut însuși colonelul cum a căđut jos depe cal. Iar calul a apucat câmpii speriat de sgomot.

Colonelul a trimes alt călăraș. Acestuia îi impușcară Turcii calul, și bietul om rănit și el la frunte a căđut sub cal.

Trimetënd pe al treilea călăraș, colonelul îi dise: Fă ce scii, dar să duci porunca! E nevoie

mare și ne potopesc Turcii, dacă nu dăm de scire companiilor ce trebuie să facă.

Călărașul a dat pîteni calului și a plecat. Când a ajuns în bataia puscilor turcesci, el a descălicat, a dat calului drumul și s'a întins pe pămînt. Ai noștri s'aũ uitat după el, cum se tîra iurișându-se de la o piatră la altă, adăpostindu-se mereũ, cum aștepta să trecă peste el unda de plumbi, căci Turcii îl luaseră la ochi, și cum sărea de-odată asvîrlindu-se după alt adăpost, cum se făcea bróscă pe după rázóre. În urmă l'aũ pierdut din vedere. După vr'o douë ceasuri, când își pierduseră cu totul nădejdea să-l mai vadă, iată că sosese. Se tîrise în jocote și în genunchi atăta drum, în cât i-se rupse mantaua și tunica și-i curgea sângele din cote și din genunchi. Iar când a ajuns la colonel, a căđut jos și n'a putut să vorbescă de obosélă și a arătat numai cu mîna spre cingătórea brîului unde avea ascunsă hârtia pe care i-o dase ca răspuns un căpitan.

Asta va să ȃică credința și împlinirea datoriei. Pe pieptul unui asemenea om staũ așa de frumos crucile Virtuții militare. Nu scim care e numele acestui călăraș, căci vrednic este să-l scie tótă suflarea románescă și să l pomenim în tóte ȃilele vieții nóstre.

Nu e nimic așa de frumos pe lume ca ținerea credinței, și mai vrednic nu e nimic de cât împlinirea datoriei tale. Iar călărașul acesta să ne fie pildă tuturor.

(G. Coșbuc).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Hora Plevnei

Colo 'n Plevna și'n redute
Stai păgânii mii și sute,
Stai la pândă tupilați
Ca zăvođi de cei turbați.

Las' să ședă mari și mici..
Trageți hora, mci voinici!

Sus, în tabăra turcescă
Dat-a tusa măgărăscă.
Rupciugoșii crunt tușesc
Cu ghiulele'n noi stropesc

Las' să crape, mici și mari..
Trageți hora, mci tunari!

Jos în vale, pe câmpie,
Bas-Bucuci de căsăpie

*Și Cerkeji mereu cumpliți
Rupă cu dinții din răniți.*

*L'as' să rupă... rupe-i-ași!
Trageți hora, Călărași!*

*Diua, noptea glonții plouă,
Tot pământu-î ud de rouă,
Nu e rouă din senin,
Ci e sânge de creștin.*

*Las' să plouă ca din nori,
Trageți hora, Roșiori!*

BCU Cluj / Central University Library Cluj
*Eaca mē!... din parapete
Vine-o scrófă ca să fete
Opt godaci ș'un godăcel
Toți cu rîtul de oțel.*

*Las' să fete miî de miî...
Trageți hora, mēi copii!*

*Ne-a veni și nouă odată
Di de plată și rēsplată
Să-l aducem la aman
Pe Gaziul de Osman.*

*Vie!... ura!... la Balcani!
Trageți hora, mēi Curcani!*

*Cât e negru cât e sôre
Môrtea șede pânditoare
Și prin șanturi și prin rîpi,
Și tot bate din aripi.*

*Las' să bată pînă mîni....
Trageți hora, mări Români!*

(V. Alexandri).

Istoria patriei

Zrebuința istoriei patriei ne este neapărată chiar pentru ocrotirea drepturilor noastre în potrivea națiilor străine.

Neavând istorie, fie-care popor dușman ne-ar putea dice cuvintele lui Aaron: «Inceputul ce ai este necunoscut, numele ce porți nu este al tău, schimbă-ți numele, sau priimesce pe acesta ce ți-l dau eu, rădică-te și du-te din pământul pe care locuiesci, căci nu este al tău, și nu te mai munci în zadar, căci tu nu poți fi mai bine de cum ești». Și în adevăr, toate aceste cuvinte, ni s'aũ dis de către străini; începutul nostru ni s'a tăgăduit, numele ni s'a prefacut, pământul ni s'a sfișiat, drepturile ni s'aũ călcat în picióre, numai pentru că n'am avut conștiința naționalității noastre, numai pentru că n'am avut pe ce să ne întemeiãm și să ne apărãm dreptățile. Când aș fi așa de norocit să întăresc mai mult în inima d-vóstră in-

teresul pentru istoria patriei, m'aş fali, că am sporit în d-vóstră şi iubirea către patrie şi că, prin urmare, am contribuit la păstrarea naţionalităţii; căci, ce póte mai mult să ne-o păstreze, de cât această istoriă, care ne arată ce am fost, de unde am venit, ce suntem şi, ca regulă de trei, ne descopere şi numărul necunoscut, ce avem să fim!

O asemenea carte ar trebui să fie pentru noi aceea ce Iliada era pentru Greci. Şi să mă credeţi, domnilor, că şi istorie noastră are întâmplări, are portreturi, cari nici de cum n'ar rămânea mai jos de cât eroii celor vechi, dacă acestora li s'ar scóte aoreola poetică, cu care geniul i-a înfrumuseţat.

(Cogălniceanu)

Ion-Vodă cel cumplit

Făgăduind Alexandru II, Domnul Valahiei, în-
doit haraciū pentru domnia Moldovei, Selim II
împăratul turcesc, bucuros a primit făgăduința și
a trimis la Ion cel cumplit din Moldova sol, că
ori să lase Moldova aceluia care vrea să'l dea,
ori almintrelea se va mazăli cu puterea. Ion tur-
burându-se de o poruncă ca acesta, aū răspuns
solului turcesc, că despre aceia se va înțelege cu
țara, căci țara e care trebuie să plătescă darea aceia
și adunând boeri le-aū spus pofta împăratului și
le-aū ȝis, că de aū inimă și ei, el însuși este
gata a suferi tôte cu dênșii, numai să se pôtă
mântui de jugul turcilor. Boerii încă aū răspuns,
că și ei sunt mai gata a suferi tôte, de cât a
înălța haraciul, și făgăduindu-i ascultare deplin,
ei aū și întărit cu jurământul lor.

Iar vorbele lui Ion-Vodă al Moldovei cătră bo-
eri și către ostași aceste aū fost :

«Dragii mei boeri și voi iubitele mele slugi!
«Greul de astă-zi întrece toate grelele de mai
«nainte. Lăcomia Turcilor cere un haraciū îndoit.
«De-l vom da, ei nu vor zăbovi de a ne storce
«și mai mult, până ce ne vor stinge cu totul, căci
«acésta o vrea păgânul.

«De nu vom da, ne așteptă răsboiū, stricarea
«țării, foc și sabie.

«Socotiți-vă și alegeți.

«Supunându-ne orbesce vrășmașului nostru, vom
«peri de sigur, și vom peri ca mișei; sculându-ne
«asupra-î chiar de nu vom isbuti pentru păcatele
«nóstre, tot încă vom avea mângâerea de a peri
«bărbătesce, noi, femeile nóstre, copii... cu toții!
«Voi știți că haraciul nu-l plătesc eu, ci voi și ai
«voștri.

«Puțin dar mi-ar păsa, de nu m'ar durea inima
«pentru țără!

«Mi-e milă de voi, și pentru voi îmi voi pune
«capul meu, dragilor mei tovarași!

«Să chemăm pe Dumnezeu într'ajutor, ca să
«plece pe vrășmașii noștri sub picórele nóstre.

«Să trăim slobodi, ori să ne piară până și
«urma nóstră!

«Fiți cu mine, și cu noi va fi isbânda!...

Înțelegând acésta împăratul Selim II a trimis
oști turcesci întru ajutoriū prințului muntenesc, și
i-a poruncit, că împreunându-și cu el oștile sale,

să scóta pre Ion din Moldova, și să pună în locul lui domn pre fratele său Petre. Așa la fórtē mare rēsboiū aū venit ambe părțile în care Ión cu ai săi și cu ajutorul cazacilor de vr'o câte-va ori a zdrobit pre protivnicii săi, aū jefuit vr'o câte-va cetăți și intrând în Valahia fórtē gróznica prădat-o și a ars-o, nepártinind cuiva, încă nici dobitócele, cu atâta nebăgare în samă, de ori-ce pradă care tótă o da ostașilor săi, în cât imbiindu'l un bașa, carele căduse rob și era de mare stat, ca să se pótă rescumpăra, cumpánindu-se pre sine de șesă ori, de două ori cu aur, de trei ori cu argint, odată cu petre scumpe, n'aū vrut Ion să priméscă tóte acestea, ci l'aū tăiat tot fărîme.

Lăsând mai pre urmă norocul pre Ion, și vădēndu'l óre carele dintre povățuitorii lui, pre carele îi stricase turcii cu mulți bani, la atâta aū ajuns, de s'aū dus cu 30,000 asupra 200,000 de protivnici, gândind că sunt numai 15,000. Aci înconjurat fiind, după mare luptă și vėrsare de sänge, Ion a trebuit să se dea prins, în 11 Iunie din anul 1574, sub condițiile acestea, pre care aū jurat protivnicii de șapte ori, pentru mai mare securitate, ca ai săi să se slobódă nevătămăți în pace, și el încă nevătămăat să se ducă înaintea împėratului Selim II pentru că mai avea încă ca la 20,000 de ostași. Totuși bașa cel mai mare a spintecat pre Ion pentru un rėspuns cu su-

meție dat și ianicerii i-au tăiat capul. Iară trupul lui l'aū legat de două cămile, și bătând dobitocele aceste, așa l'aū rupt în două : capul i l'aū pus într'o sulită, și trupul lui l'aū tăiat tot farîmî, apoi cu sângele și-aū uns sabiile și ș'aū adăpat caii, rugându-se prorocului Mahomet ca să le dea și lor inima ca aceia, cum aū avut Ion. Moldovenii cāti mai rămăsese, toți s'aū tăiat împotriva jurămîntului. Cazacii îndemnându-se unul pe altul, s'aū repețit asupra turcilor și în bătaie aū pierit vitejese. Așa s'aū făcut Domn Moldovei Petru, fratele domnului muntenesc cu haraciul cel prea mare.

BCU Cluj / Central Ur (După Șincai și C. J. P. Haidău).

Jurământul plăeșilor moldoveni.

Mórtea ne vine dar nu ne pasă!

Mórtea 'n răsboaie noi o dorim —

Mórtea vitěză este frumósă:

Jurăm cu toții ca să murim.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru Moldova ce pătímește

Pentru Moldova care-o iubim,

Pentru Moldova ce ne privește

Jurăm cu toții ca să murim!

Tu țară dulce, rămâi cu bine!

Țară iubită, noi ne jertfim!

Dragă Moldovă, noi pentru tine

Jurăm cu toții ca să murim!

(Alexandri).

Cântec din Basarabia

*F*oie verde măr roșcat
Eu de când m'am apucat
Multe țări am mai umblat :
Ca Moldova n'am aflat —
Țară bună și blajină
De dușmani n'are hodină.
Cine nu-î la el în țară,
N'are toamnă, n'are vară
Numai dor și jale-amară.
Cu-î e voia să dorască
Trecă 'n țara muscălească
Să vadă și să dorască
Să-și puz casa pe mal
Și să ducă dor și-amar !

(Poporal).

Biserica Trei-Ierarchi

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Jn epoca domniei prinților români — de la Dragoș și de la Radu-Negru până la Fanarioți — se găsesc fapte eroice, mărețe ori crude, care aduc gróză și mirare.

Cei mai mulți Domni buni s'aũ deosebit prin iubirea de țară și de neam, și mai ales prin cernicia lor. Chiar și astăzi creștetele dealurilor sunt încununate și orașele sunt sãmãnate de bisericile, ce ei aũ rãdicat întru mărirea A-totputernicului, și fie-care dintre zidirile acestea erau semnul vre-unei izbãnde asupra dușmanilor puternici, de cari era înconjurată România.

Unul dintre Domnii scumpi în amintirea viitorimii a fost și Vasile Lupul din Moldova. El în-

tâiū a întemeiat școle, a pus să se traducă și să tipărească cărțile în limba patriei, el în sfârșit aduse mōștele sfîntei Paraschiva, pentru care dete trei sute de pungi de bani, și le așeză în biserica zidită de dînsul în Iași.

Acéstă biserică, numită Trei-Ierarchi sau Trei-Sfetite, este cea mai frumōsă biserică din tōtă Moldova și a fost zidită după chipul și asămănarea celei de la Curtea de Argeș din Muntenia. Cea de la Argeș e cea mai strălucită biserică a întregului neam românesc, iar Trei-Sfetitele a doua.

Iar odórele ei sunt de neîntrecută bogăție. Luminările ard, în mijlocul bisericii, într'un policandru de aur, cu opt brate, în chip de corōnă. Și pe fie-care sfeșnic dintre cele opt se vede jos capul bourului și stema domnescă. Iar preoții cetesc dintr'o evanghelie îmbrăcată tōtă în aur, lucrat în flori cu mare meșteșug, și, cînd cădelnițeză Mitropolitul, el are o cadelniță de aur.

Acéstă biserică ne aduce aminte de ziditorul ei și de vremea de atunci! Fumōsă poveste are Vasile-Vodă Lupul și vecinic îi va fi pomenit numele. Căci el a fost cel dintâiū Domn al Moldovei care a isgonit din biserici limba sîrbescă și a înlocuit-o cu limba părinților noștri. In Trei-Ierarchi aū avut Moldovenii fericirea s'audă în-tâiași dată făcîndu-se slujba în limba lor, nu într'o limbă pe care n'o înțelegeaū.

Pe vremea lui Vasile-Vodă s'a făcut cea dintâi școlă românească în Moldova. Vasile-Vodă a dat legi românești, a făcut cea dintâi tipografie și a tipărit cărți bisericești în limba noastră. Pân' atunci numai puțini preoți de-ai noștri puteau ceti psaltirea și rugăciunile, căci erau scrise numai sîrbesce. Dar Vasile-Vodă le-a dat Românilor cărți românești. El a deschis cea dintâi școlă românească în Moldova — și astăzi stă școlă lui, și e numită cu numele său.

Intemeietor al școlii și al bisericii românești în Moldova, a fost Vasile Lupu. El în Moldova, ca și Matei Basarab în Muntenia, doi Domni, cari au trăit de-odată, au avut aceleași gânduri și acelaș dor, de-aș vedea neamul rădicat și mărit.

Biserica Trei-Ierarchi a fost martur al tuturor aptelor, une-ori mari, alte-ori jalnice, ale Moldovei timp de două sute de ani.

Turnul clopotniței, de-asupra porții, e cel mai înalt din tot Iașul. Până nu de mult slujea ca foisor de foc, iar clopotul cel mare nici-odată n'a sunat într'o dungă, fără să pue tot orașul în mișcare. Iar de câte-va ori când poporul nu mai putea să mai sufere asuprirea și reul Domnilor greci, se aușia sunetul clopotului de dandana. Atunci mahalalele își vărsaú glóta peste oraș, și nici mulțimea nu se liniștea, nici clopotul nu tăcea, până când poporul

nu se vedea scăpat de răutăți și ușurat de împilări. Astă-ți vremurile s'ați îmbunătățit și clopotul nu mai cântă a răscolă. Cântecul lui chiama numai la rugăciune pe cei credincioși.

(Negruți, t. I, 283.)

Suceava, cuibul Moldovenilor.

Suceava este oraşul sfânt al Moldovenilor. Din ea aŭ luat naştere întâile lor porniri de mărire şi împuternicire ca naţiune. Fruntaşii lor Voevođi din Suceava pornit-aŭ în dese rinduri cu sabia în mână, în capul pedestreimei înglote, «cu multe stéguri şi buciume», să-şi apere Moşia de încalcări duşmane şi să-i întindă hotarele până'n Nistru şi Mare. Din Suceava, în vreme de restrişte, se înăltau cele mai ferbinţi rugi de biruinţă, pe când bine credinciosul ostaş moldovean îşi jertfia viaţa, ca prinos pe altarul Patriei.

Cetatea Sucevii a stat aprópe trei sute de ani ca nebiruită Capitală, de ale cărei puternice întărituri mulţi duşmani avură să se lovescă.

Şi astă-đi, cu tóată starea în care a ajuns, Suceava e un oraş în care odată pe an îşi dau întâlnire fraţii fraţii lor: Românii bucovineni, basarabenii, moldovenii şi chiar transilvănenii.

Credința nestrămutată a Românilui în mult bine făcătoreia putere a Sfântului Ioan cel Nou ocrotitorul Moldovei, cum și obiceiul păstrat din vechi vremuri, fac ca Românul mărginaș să vină cale lungă spre a-și mai întări sufletul, cu amintiri din gloria trecută, în această sfântă cetate a românismului.

Așezat pe cîsta dealului, orașul Suceava înfățișează ochiului una din cele mai frumoase pozițiuni; cu casele sale mici și văruite, pierdute printre grădini cu pomi roditori, cu bisericile sale bătrâne și mărețe, al căror întunecat vestmînt îți umple sufletul de respect și liniște; cu ruinele dimprejur care îți renasc viața trecutului și o întrégă lume, ce s'a perindat odinióra pe dinainte-le, cu bătăi de inimă mai repezi, pentru neam și moșie.

De pe culmea cea mai înaltă a dealului, de Zamka, ochiul îți înnotă ori pe unde l-ai plimba, printre câmpii și dealuri acoperite cu îmbelșugate roduri, pe când lângă tine, coea, sub muchea ponorită a colinei, pe șesul lung și subțirel, liniștita apă a Sucev-i își mână neîntrerupt undele-i albăstrii, la vale, printre rizetóre sate și tirgușóre.

Măreța priveliște desfășórá vederii această culme încântátóre, în vírful căreia Zamka, astăzi o posomorită mănăstire armenéscă, își înalță cele doué turlé îmbătrínite.

Aci, în Zamka, s'a păstrat în vremuri grele odórele sfinte ale Bisericii. De aci se vestea obștea că dușmanul se apropie și nevoile țerii îi cer jertfă și bărbăție.

De aci, departe, în negura zării, spre Sóre-apune, se ved fermecătorii munți ai Câmpulungului, ce despart «vesela grădină a Moldovii» de «mândra țară a Ardealului».

Din-colo de apa Sucevei, ocolită de colnice și de sate, vechea mănăstire a Dragomirnei își înalță turlele, pe când drept în fața orașului, în capătul cel mai alungit al dealului, acolo unde colina se taie în loc, se zăresc ruinele vechiului castel domnesc, de unde vulturescul ochiū al voevodului moldovean se rotea în cele patru părți ale lumii ca să vadă de unde vine dușmanul să i amenință moșia.

Acest castel se crede a fi fost zidit parte cu parte, că mai întâi Alexandru cel Bun, în lunga sa Domnie, l'ar fi întărit mai bine și că apoi Ștefan cel Mare l-a desăvirșit.

Intăririle cu care a fost înconjurat, așezarea lui în loc greu de străbătut cum și trăinicia zidăriei au ocrotit în dese rinduri, în zile de mare cumpană, familia domnăscă a Moldovei.

Grosimea zidurilor și mulțimea lor arată pe un uriaș fără temere, de care putea să se lovăscă tótă șleahta polonă, tótă glóta unгурăscă, turcăscă ori

tatară! De la Zamka, la vale, pe costișe, se întinde orașul.

Iată, în josul târgului, drept în fața castelului, biserica Mirauților, un odor neprețuit, cel mai vechi și mai sfânt altar al Sucevii.

O, unde sunt vremurile acelea, când în zile de sărbătoare se deschidea porța Castelului de pe malul celalalt și aleșii neamului, într'un roi de curteni și alai de slujitorime, se îndreptau pe punte, la vale către sfântul lăcaș, în sunetul clopotelor de la o sută de biserici!

Frumos o fi fost când, din ținuturi depărtate, bunul Alexandru, aducând în acest lăcaș moștele Sfântului Ioan ca să fie de pază Statului și scaunului, de fericire Domniei și întărire legii, «se îmbracă în chlamidă domnescă, își puse corónă pe cap și apoi dimpreună cu Dómna sa Ana, cu Mitropolitul Iosif, cu archierei și tot clerul bisericesc, cu întreg divanul Domnesc, precum și cu mulți alți boeri aleși și o mulțime de popor îi ieși întru întâmpinare cu făclii aprinse cu tămâie și cu miruri bine miroșitoare».

Tot în mijlocul orașului se află biserica lui Petru Rareș, Sfântul Dumitru. În fața acestei biserici se afla odinioară Palatul domnesc din Suceava; în apropiere se află și mica bisericuță rusescă Voscrisenia (învierea), zidită de piósa Dómna

Ileana soția lui Petru. Sfântul Nicolae, Ioan Botezătorul, Adormirea sunt de asemenea biserici vechi românești.

Suceava și-a luat mare avânt chiar de la descălicătore, ca apoi să strălucască măreț în cursul vremii, ca lăgân al Moldovenilor. Infloritor și întins oraș! «Suceava avea pe valea dealului un suburbiu foarte mare. Afară de Curtea domnească și casele boierilor, se numerau aci patru zeci de biserici de piatră, mai multe de lemn, și ca la 14,000 de case.

«Se mai socotește că pe atunci locuia în Suceava la o sută de mii de locuitori și mai mulți oșteni de strajă; iar împrejurul acestui mare oraș domnesc era tănița, tării, șanțuri și pălânci puternice, deosebite de cetățuile zidite din laturile lui, ce ocrotău orașul ca niște scuturi nevătămate de nici o armă, dacă boerii său oștenii nemulțumiți său nemulțumitorii Domnului nu vicleneaș și nu vindeau cetatea dușmanilor, său dacă dușmanii nu o găbuiau cu jitnițele deșarte de pâne».

Tóte paginile ilustre ale istoriei Moldovei, de la întemeierea ei până la Ioan Vodă cel cumplit, sunt legate de ruinele Sucevii.

În Suceava se oprește cel d'întăiu Dragoș, infocatul vânător, să facă țară nouă în mijlocul sălbătăciei. Voinicii lui Dragoș și urmașii lor aș mă-

rit și aș înfrumusețat cu clădiri alese vechiul scaun de Domnie, și înconjurându-l cu țării multe împotriva dușmanilor, îi așezară temelie neperitoare pentru neam.

Și aș înălțat sute de biserici, unele mai mândre decât altele, și le-aș înzestrat cu averi întinse, ca să le fie de pomenire și de întărire credinței și neamului. În Suceava își pun coroana pe semetele lor capete cei d'întâi Voevozii moldoveni.

Din Suceava plecă în 1422 cei patru sute de voinici sub comanda spătarului Coman, și, mânați de dorul de-ași vedea înălțat numele Patriei și pe cel al bunului lor Voevod, cu vrednicie și istețime lovesc pe Cruciați în depărtatele ținuturi ale Marienburgului.

Sub acest Domnitor Suceava merge cu pași repezi spre mărire și înfrumusețare, printr'o temeinică întocmire a dregătorilor țării. Capitala vede întâia scôlă înaltă, iar Moldovenii, «primesc primele lor legi».

Dar iată că sôrele Moldovei, pe care somnul nu-l ținea, odihna nu-l încalcea, «cu sabia în mână își puse pe cap în Suceava, în 1457, coroana tatălui său, după ce mai întâiu cu voia tuturor a ales de Domn la locul numit Dreptate.

«Pre voi, locuri roșite de sângele vrășmașilor, vă chem martori! Voi spuneți mărimea sufletului său. Voi ale lui biruințe, voi a lui vrednicie ară-

tați!... și Suceava vede pe acest erou alergând cu mânele întinse la altarul lui Dumneșu, îngeunchind și zicând: «Tu ai biruit Dómne, a ta este isbânda: eu sunt o nimică înaintea ta!» Căci știa el, că în zadar se ostenește cel ce priveghiază, dacă nu păzește Domnul cetatea. Veniți acum, o voi care vă laudați în puterea brațului vostru, și vedeți cum vitezul acesta este mai gróznic cu rugăciunea în gură de cât cu sabia în mână».

Cu 80,000 Poloni, în 1497, Ioan Albert, Craiul, se opintește în zadar vreme de două luni să dărapene cuibul moldovenesc. Cetățenii ei se apărără bărbătește și ceea ce stricaū tunurile Polonilor ziua, ei astupaū nóptea cu pămînt, scânduri și pietre.

Dar vremea trece și Sucevenii se adună cu toții, mic și mare, să asculte în adîncă tăcere ultimele cuvinte ale iubitului lor Voevod, ca apoi în șir de lacrimi să tânguiască trecerea lui din viață.

Sucevenii se înfióră de cruđimele lui Ștefăniță Vodă cel tînăr, feciorul lui Bogdan, ca apoi cu adîncă durere să fie martori în 1538, după fuga lui Petru Rareș, cum boerii țării cad în genunchi înaintea Sultanului, pe când acesta le pune pentru întăiași dată Domn cu de-asila pe Ștefan Lăcustă, care e ucis apoi în foisorul din Cetate.

În timpuri rele, cruzimile lui Ștefan cel tînăr încercările de stricare a obiceiurilor țării și a

legei de către Iacob Eraclide, uciderea lui Ștefan Tomșa, faptele lui Alexandru Lăpușneanu, a cărui domnie «în sânge zamislită, în sânge trebuia să înnoțe până la capetul ei», ridică până la cer strigăte de desnădăjduire.

Cea din urmă bucurie simte acest oraș, când vitezul Mihai își vede aci încununată de izbândă înflăcărata-i dorință de a închea neamul lui într'o singură țară.

Zadarnică bucurie!

Între Suceava de aăzi și cea de odinioară e așa de mare deosebire în cât ți se ia speranța de reînviere a acestui oraș, care acum patru sute de ani era temut și respectat de cei mai aprigi și iscușiți generali.

Amărită și prigonită peste sémă, Suceava, ca și întreaga Bucovină, are tot dreptul să-și țină jalnicul cântec, alături cu poetul său popular:

«Plină-s plină de străini,
Ca șesul de mărăcină.
Plină-s plină de dușmană,
Ca Putna de bolovană.»

(D. Scroba).

La Smârdan

BCU Cluj / Central University Library Cluj

« *Neam român, vèzui odată*
« *Oastea Domnului Mihaiu —*
Zicea Dunărea 'ntristată
« *Fulger îns'atunci erai!*
« *Și-alergând prin cer furtuna*
« *Cânta vorbe românești —*
Astăzi stai, și-ascult într'una,
« *Și mă uit și nu mai ești!* »

Dar abia rosti cuvîntul
Dunărea vuiind prin văi,
Și vèzu gemënd pămîntul
Și de cai și de flăcări.

Zornet auzi prin zare
Cum să 'nchiagă stol cu stol
Și năprasnica răsare
Ostea Domnului Carol.

Falnic tu-ți doinești durerea
Dunăre, și ia' acum!
Din mormânt ieși puterea,
Și 'nzădar îi stai în drum.
Trec voinicii peste tine,
Mersul lor e sbor de fulg,
Și din mânilor străine
Steaua libertății smulg.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Trăsăriră iuți Români
Căci aminte și-au adus
Cât s'au străduit bătrânii
Steagul să ni-l fie sus.
Câte plângeri ne 'nterupte
In morminte-or fi vărsat,
Că nepoții fug de lupte
Și că steagul e 'nchinat.

Dunăre-ai vădut Smârdanul?
Spune-o tu, s'o spui și eu.
Și noi știm lovi dușmanul
Și 'n Români e Dumnezeu.

Știm și noi găti cununa
Vitejiei ce-o doinești,
Și când urlă 'n cer furtuna
Cântă vorbe românești.

La Smârdan — așa vru Domnul —
Morții dintr'această di
Vor avea cu spaimă somnul
Și-aiurând se vor trezi
Apărându-se cu mâna
Ca de-un tăinuit dușman,
Vor mușca gemând țărîna
Ca și'n luptă la Smârdan.

Că 'ntr'aceea di cumplită
Navu milă nici un rost,
Și mânia răsvrătită
Lege tuturor ne-a fost.
Ast-fel ca văzând perirea,
Insuși Dumnezeu de sus
Galben și ntorcând privirea
Mâna peste ochi și-a pus.

La Smârdan pe unde drumul
Da dea-dreptul spre vrășmași
Risipeai cu mâna fumul
Ca să vezi la patru pași.

Ș'ntr'un Iad fără de nume
Unde-ai voștri iuți pătrund
Nu era nici cer nici lume
Numai noapte fără fund.

Ș'ntr'acel noian de ceață
Dorobanții dând de-un rîu
Aū trecut prin sloi de gheață
Și prin apă până 'n brâu.
Rîu de apă — Prut să fie —
Cum era să-i ție 'n loc,
Dacă n'a putut să-i ție
Din redute-un rîu de foc.

La Smârdan de-un gând cu toți
Fost-am braț pustiitor,
Și murind aū dat nepoții
Mâna cu strămoșii lor.
N'ai avut mai bun tu, Bane,
La Călugăreni în văi,
Și la Racovăț, Ștefane,
Nu-ți erau mări tari ai tăi !

De o veni din nou v'odată
Vuet peste-al tău pămînt,
Țară dragă și'ncercată,
Vom ruga pe Domnul sfînt

*Nu 'ntr'alt chip să ne ajute
Ca să 'nfrângem pe duşman
De cât dându-ne virtute
De flăcăi ca la Smârdan!*

(G. Coşbuc).

„Mama răniților“

Deți fi știind de prin cărți ori din povestirea celor ce-au făcut războiul, că pe vremea când mii de Români zăceau prin spitale de isbitura glonțului turcesc, era o femeie din neam de regi, cu inimă de înger și cu sufletul întreg pornită spre mângâierea celor cu grijă și spre alinarea celor cu dureri. Răniții o numeau «Mama lor» că ea cu milă de mamă îngrijea de răniți și vrednică era de numele acesta, de cel mai frumos dintre câte le mai avea.

Era Principesa Elisaveta, Dómnă țerii.

Precum a stat cu vitejescă mânia soțului ei, Domnul Carol, în fruntea bărbaților războinici și-a cutremurat din temelie țările turcesci, așa Dómnă Elisaveta a stat în fruntea femeilor neamului nostru, cu grijă de mamă induioșată, ștergând lacrimile și alinând durerile mulțimii.

De câte ori sosea trenul aducând răniți în Bu-

curesci, Dómna Elisaveta alerga la gară și însă-și primea pe răniți și trecea din vagon în vagon, îmbărbătându-i cu vorbe mângăetóre, împărțindu-le bani și haine și pe mulți luându-i cu Sine, ca să le dea îngrijiri în spitalul înființat de Dînsa la Cotroceni.

La gară răniții erau primiți de multă mulțime adunată pe urmele Dómnei. Și cântau musicile marșuri răsboinice, iar lumea le ura sănătate răniților și le făcea tóte onorurile ce se fac vitejilor oșteni.

Când aú sosit cei dintâiu răniți, Dómna le-a eșit înainte la Târgoviște. Și plângea par'car fi fost într'aevea mamă acestor băeți. Și a venit până în Bucuresci, stând tot prin vagóne cu ei.

Incă de când s'a svonit că va fi răsboiú, inima Dómnei Elisaveta era îngrijată de sórta viitóre a celor ce vor suferi pentru țară. Iar după ce s'a încins răsboiul, atâta Și-a svircolit milostiva inimă și a alergat pentru cei răsbiți de suferință, încât s'a bolnăvit la urmă și a fost silită să zacă în pat, istovită de griji și de trude. Și de-abea însă-nătoșată, Ea alergă din nou pe la spitale, cu tóte că doctorii îi opriră alergătura, și dintr'asta era să i se întórcă réul bólei.

A dat tot-d'a-una pildă, iar după Ea tóte dómnele nóstre făceau asemenea. Și nu se sfia să stea alături cu țarancele, cu mamele cari veneau

să-și vadă fiii răniți, să stea cu ele la patul bolnavilor, vorbind cu ele, așa de prietenosă și de bună, în cât părea că se cunosc de când lumea și că Însăși e țarancă din sat, iar nu Dómna a țării. V'am povestit mai înainte, cum Dómna Elisaveta, însoțită de soțul ei, de Domnitor, a mers la spitalul militar din București și intrând într'odăe unde zăcea un tânăr rănit, Însăși i-a pus pe piept «Stéua României».

Când s'a aușit de cel dintâiu Român care a perit în răsboiū ucis de o ghiulea de tun la Islaz, de sergentul Florea al Blejanului, Dómna Elisaveta a trimis o cunună de foi de stejar tăiate în bronz, să se așeze pe mormîntul celui dintâiu Român omorît de dușman. Acest Florea a început șirul cel așa de lung al morșilor, căzuți pentru neatârșarea țării nóstre. Și pentru multă vreme îi va rămâne numele cioplit în piatra de pe mormînt alături cu numele Dómnei, căci scris e pe cunună; «Dómna Elisabeta, sergentului Florea Blejan, mort pentru patrie».

Spitalul înființat de Dómna, lângă palatul de la Cotroceni, a fost de poveste. Cei cari au avut norocul să fie îngrijiți în spitalul acesta, dacă mai trăesc își vor aduce aminte de el în tóte dăilele vieții lor. Așezarea și starea lor în spital nu se póte arăta cu vorbe, iar Dómna le era

mamă, într'adevăr mamă, cum n'ar fi așteptat nici de la mamele lor.

Mâncarea li-se da din bucătăria palatului; aceleași mâncări care se pregăteau pentru Dómna și pentru curte, erau și ale răniților. Iar îngrijitorii spitalului ui aveau porunca să aducă răniților ori-și ce-ar pofti să mănânce și să bea, de ar fi fost ori cât de anevoios și de scump aceea-ce dorea.

Dómna stătea cât era ziua printre răniți, iar cu Ea alături multe dómne din Bucuresci, cari îngrijeau de răniți și când era vr'unul greu bolnav și se lupta cu mórtea, însăși Dómna veghia nopțile pe rînd cu dómnele celelalte la capul bolnavului.

Dómna aducea singură doftoriile răniților și le turna în linguriță, le potrivea lămâia și romul în ceai, îi îndemna să mănânce când nu voia, iar când soseau scrisori de acasă, Ea se așeza pe scaun în fața câte unui bolnav și citea scrisórea. Iar dacă voia rănitul să răspundă la scrisóre, Dómna aducea o mescióră lângă pat, lua hîrtie și condei și scria mamelor și taților; rănitul spunea din gură ce-avea de spus cui scria, iar Dómna așternea pe hîrtie vorbele flăcăului. Și sta Dómna cu condeiul gata, până ce să se gândească rănitul ce să mai zică în scrisóre, și el iarăși spunea și Ea scria iarăși. Și când el

nu se pricepea cum se zică mai bine, îl învăța Dómna, și așa se sfātuiaă amîndoi cum să scrie.

Dómna alerga și pe la alte spitale din Bucu-resci. Și o cunoșteau toți răniții și bolnavii, și o iubeau, căci pentru toți era de o potrivă de bună și de blîndă. Un flăcău dintr'un spital nu voia de loc să ia doftoriile, fiind amare de tot, iar el era cam îndăratnic. O și întregă s'au trudit doctorii ca să-l înduplece, și de geaba. Mai spre séră veni la spital Dómna.

«Auđi vine Dómna», îi ăise îndăratnicului un îngrijitor «o să te certe că nu ieși doftoriile». Bolnavul se înalță în pat, cu multă grabă, și ăise: «Ia dă-mi într'o linguriță doftoria» și o bău iute iute. «Să nu-i spuți nimic, că am să-o beau de acu». Nu de cearta Ei se temeau bolnavii, că Ea nici nu scia cum să-i certe, ci de supărarea Ei. Atâta bine le făcea și cu atâta iubire de mamă se purta cu ei, în cât téma cea mai mare a lor era să nu O supere.

Când se apropia de patul lor și-i întreba cu ochii plini de lacrimi și cu nespusă blîndete în vorbe, dacă li-e mai bine și ce le lipsește, atunci bietilor noștri flăcăi li se umplea gura de plîns și-i mulțumeau.

Iar unii cei fără mame, plîngeau cu hohote. Numai o dată, o singură dată s'a întîmplat, că la patul unui bolnav n'a voit Dómna să mERGă

vre-o trei zile de-arândul și se ferea de el. Era un bolnav pe mórte, se dusesese de bună voie în răsboi și avea numai mamă, bētrînă și sāracă, iar el singurul ei fiū. Simția bietul că móre, și plângea într'una de jalea mă-sei. Și când a venit Dómna la patul lui, el i-a spus de mă-sa și a început să plângă iarăși. Iar Dómna a stat ce a stat, îmbărbătându-l, dar de-odată a năpădit-o plânsul de se scuturau hainele pe Ea. Iar el vedēnd-o plângēnd, a început să plângă și mai tare ca în pierđarea minții. Era și ea mamă; avusese o fetiță, pe Domnița Maria, iar Dumneđeū n'a voit să i-o lase ca să se bucure de ea. Și și a adus Dómna aminte de copilul ei cel mort—și n'avea pe alții—și s'a gândit la potrivirea dintre ea și biata mamă a flăcăului și nu și-a putut stăpîni durerea.

Și n'a mai mers pe la patul bolnavului, ca să nu dea cu plânsul ei pricină de plâns flăcăului și să-i facă rău, amărându-i puținele zile câte le mai avea. Trei zile l-a ocolit, căci a patra și muri flăcăul. Și Înșăși a scris mă-sei o scrisóre și i-a trimis un ajutor pe câte zile amărîte o fi mai trăit.

Celor însănătoșiți, când eșau din spital, ea le da bani de cheltuială pe drum și ca să ducă părinților acasă. Aceștia plângeau ca niște copii când plecau, despărțindu-se de «Mama lor», iar acasă

aveau ce povesti cu săptămănilor despre D6mna Elisaveta, despre bunătatea inimei Ei. Iar mamele cele îngrijate cari își știaă băeții departe în țară străină luptându-se ori zăcând în luptă cu m6rtea, bine-cuvântău pe femeia care a fost mamă copiilor lor, și plângeau și cereau mila cerului asupra D6mnei «care le-a mântuit copii de m6rte».

(G. Coșbuc).

Dumnezeul nostru

Lăudați-l că e mare

Dumnezeu,

Și-a păzit cu mâna tare

Pe Român, poporul său.

Et ne-a scris pe sfânta cruce

«Biruiți!

Și ori unde răzăreți duce

Pe dușmani să-i îngroziți!»

Și ne-a dat apoi uitării,

S'arătăm

Că și 'n jugul împilării

Sântem tari și nu ne dăm!

Lăudați-l că e mare

Dumnezeu

Și-a păzit cu mâna tare

Pe Român, poporul său.

Turcul, Leahul și Tătarul

Tremura

Și îngălbînă Maghiarul

Când din cer El se scula.

El din veci ne-a fost părinte

Și stăpân —

Nici de astăzi înainte

N'o să uite pe Român!

(A. Lăpădatu).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Podul Carol I de peste Dunăre

De-alungul șesurilor de pelângă Dunăre n'ai nici o priveliște plăcută, pustietatea te plictisește și lipsa de viață te face posomorît și jalnic. Dornic priviam în toate părțile, să ved cel puțin o barză, o rîndunea; se pare însă că încă nu sosiseră, căci era cam rece, nu se desprimăvăraseră cu totul.

Póte că nici mai târziu nu vin, căci această câmpie nemărginită, de la Dunăre și până la riul Ialomița, nu e împeștrită de bălți, nici nu-i udată de gârle, mai că n'are apă de loc, ba nici arbori, ci numai iarba arsă de soare.

S'aú făcut în mai multe rënduri încercări de-a săpa fântâni artesiane, însă de giaba, póte nici toiagul lui Moise n'ar fi fost în stare a scóte apă.

Iată cauza pentru care mai de mult tot Bărăganul nu era de cât un câmp de pășune pentru

vite, unde se adună turme nu numai din totă țara, ci și din Transilvania.

Aveau și vremile acelea farmecul lor. Fluierul ciobanilor făcea să sune aerul de tânguiri jalnice, poveștile păstorilor séra la foc impopora pustietatea cu feți-frumoși și zine; iar cântecele haiducilor înveseliau inimile trudite.

Astăzi, sirguinta omenescă și-a afundat plugul și în țelina puțin roditore a vestitei pustietăți, pășunile s'aũ împuținat, turmele s'aũ rărit și cu ele aũ dispărut și legendele, doinele și totă poezia de atunci.

Alte timpuri, alți ómeni aũ intrat în locul celor din trecut. Astăzi căi ferate și cutrieră Bărganul cucerindu-l pentru civilizație.

În firul acestor gânduri am sosit la Ciulnița, stație mai mare, unde se încrucișează calea ferată Călărași-Slobozia. Ne apropiem de Dunăre și avem să vedem în curênd renumitul pod.

Douë stații: Mărculesci și Elena, apoi sosim la Fetești, stație mai mare, de unde în stânga începe o cale ferată spre Moldova. Dincolo de stație, înaintea noastră, se întinde o colină naltă, de sigur malurile Dunării.

Așteptăm cu nerăbdare să plece trenul, și privim pe ferestă să zărim cât mai iute priveliștea măreață la care ne așteptam.

Peste câte-va minute, dorința ni se întrupează.

Trecem colina și în clipa aceea ni se deschide vederii o vale nesfârșită, uimitoare și măreță. Până unde vede ochiul, tot apă, bălți, mlăștini, împestrițate cu niște insule verzi, pe cari iarba a crescut până în briu și sunt adumbrite de răchiți în veci netunse.

Mii de sburătoare furnică pe ape și umplu vîzduhul dînd ast-fel tabloului tăcut un colorit viu. E valea Dunărei mărețe, care isbindu-se în cursul său la dreapta de înălțimile Dobrogei, în stînga ese din albie, face inundațiuni mari și ne înfățișeaza un peisagiū diluvian. Prin marea acēsta trece linia ferată cu minunatele sale construcțiuni, incununate la sfîrșit de podul colosal, mîndria științei române.

Acēstă cale ferată este un șir de lucrări de cea mai înaltă valoare tehnică. Poduri și viaducte, cu alte construcțiuni mari se'ntrec a stôrce admirațiunea lumii. Ceea ce în ochii noștri le dă o însemnătate și mai mare, este, că tôte planurile aū fost făcute de un inginer român, și tôte s'aū executat sub conducerea sa, de către ingineri români.

Cum trecem colină, numai de cāt începe terenul mlăștinos. Un viaduct de 153 metri și 60 cm. ne conduce peste el la primul pod.

E un braț al Dunării, care se numesce Borcea și care la Călărăși e

Hârşova se varsă iară acolo, formând ast-fel o insulă foarte lungă și mare. Podul e de fer și are o lungime de 420 metri. Aci trenul se opresce. E stația Borcea. Urméază al doilea viaduct, cu mult mai lung de cât primul, căci acesta are o lungime de 409 metri și 60 cm., apoi calea ferată apucă pe o ridicătură foarte înaltă și fuge pe al treilea viaduct, colosal, de 913 metri, cu 15 deschidături, fie-care de câte 60 metri 85 cm., menite a lăsa curs liber inundațiilor.

Apoi locomotiva intră pe mărețul pod de fer coróna acestor lucrări, colosala operă a minții omenești. Călătorii alérgă toți la ferestre să pótă vedea mai bine, și exclamațiuni de admirare se aud din tóte părțile.

Tabloul ce se desfășóră ochilor e plin de frumuseți. Jos valurile înfricoșatei Dunări pórtă corăbii încărcate, și leagănă luntrițe ușóre; la stânga marea mlaștină prin care am trecut și din care se ridică numai răchițele și linia ferată, care la o cotitură ni se arată iarăș în tótă măreția sa; la drépta munții Dobrogei și în nemijlocita apropiere a malului, orașul Cernavodă, unde zărim cea dintâiu biserică turcească, un minaret.

Podul acesta are o lungime de 750 metri, se razimă pe patru stâlpí în Dunăre și pe alți doi pe amëndoué malurile. Intre stâlpul al doilea și al

treilea, adică la mijlocul apei, este o distanță de 190 metri, iar între celelalte câte 140 m.

Lungimea totală a podului și a marelui viaduct de lângă el este de 1.663 metri și a costat vr'o dece milioane de lei.

Suprastructura podului are o înălțime de 30 metri deasupra apei; stâlpii au o afundime de 30 metri sub apă și intră în pământ la adâncime de 18 metri.

În sfârșit trecem podul. Suntem la Cernavoda. Trenul se oprește pe câte-va minute. Ne grăbim să ne dăm jos, să vedem frontul podului.

Frontul, ori mai bine porța de intrare, precum și cea de dincolo, din pietre de stânci, are o înfățișare măreață. Sus în frunte e inscripția :

Făcut sub Domnia Regelui Carol I, 1890—1895.

De ambele părți ale porții, podul e spriginit de câte un dorobanț de bronz în mărime mai mare de cât omul.

Privim cu entusiasm această măreță clădire și din visările noastre ne trezește gălăgia ce se produce în jurul nostru. Limbi necunoscute străbat auzul nostru, ori unde ne întorcem. Niște copii vînd flori, dar nu-i înțelegem. Sunt Tătari. Uitasem a vă spune, că am sosit în Dobrogea.

(I. Vulcan).

Dorobanții și călărașii în război

Când s'a adunat oștirile noastre în primă-vara anului 1877, noi aveam șase-zeci de mii de oameni sub steag cu o sută nouă-zeci de tunuri și cu douăsprezece mii de cai.

Aceștia au intrat de dreptul în foc. La nevoie mai aveam vr'o patru-sprezece mii de recruți, care s'a deprins cu armele totă vara, așa că 'n toamnă erau gata să intre și ei în foc. Iar ca oște de sprijin, care să vie pe urmă, aveam glótele în număr de vr'o trei-zeci și cinci de mii de oameni. Dar de ele n'a fost nevoie.

Eram peste o sută de mii de bărbați gata să intrăm în foc.

Pe lângă Dunăre pân'a nu trece la Plevna, dorobănțimea s'a deprins repede cu traiul tabe-

rii, cu mișcările iuți și strașnic rînduite ale oștirilor.

Cât era ziua ei se luaă la întrecere să facă vînatore de Turci. Ascunși prin treștișul bălților, pe după coline, pe după copaci, pîndeaă pe Turcii de peste Dunăre și-i luaă la ochi. Și le plăcea viața asta.

Dîlnicile hărțueli cu Turcii îi făceaă din ți în ți mai isteți, mai ageri și mai iscușiți în obiceiurile purtării de lupte. Iar alarmele nesfîrșite îi deprinseră să fie iuți și gata de bătae.

Mare lucru aă dovedit dorobanții cu marșurile or. Sătenii, cum erau deprinși să umble mult pe jos și să urce dealurile, uimiseră pe străini cu trîinicia umbletului, mai ales că străinii credeă că pe dorobanți îi va obosi marșul făcut iute și cu rînduiala obiceiului ostășesc.

Dorobanții în mai multe rînduri, aă făcut marșuri cîte trei țile și patru țile, de-arîndul, cîte șase-zeci de kilometri pe țile. Iar apoi cînd poposeaă, în loc să se culce, se prindeaă la horă, cîte un cioban scotea fluerul și începea să cînte, iar regimentul întreg juca.

Tot așa călărașii.

Ei aă fost, cât a ținut răsboiul, tot pe drumuri ca să vegheze împrejurimile și să ispitescă puterile Turcilor. Iar cînd s'aă isbit cu Turcii, aă făcut isprăvi de mirat.

Caii lor, obicinuiți cu drumurile și cu oboséla alergăturii, deprinși și cu fόμεa și neștiind ce e îngrijirea boerească, aũ făcut de mare minciună. profetiile rêuătăciose ale străinilor.

La podul Hîrletului, când s'aũ luat călărașii cu roșiorii și cu Ulanii Rușilor după pedestrimea turcésca, Ulanii erau în frunte cu roșiorii, că aveau cai buni, iar călărașii mai pe urmă. Și aũ fugit cu toții după Turci, tăindu-î, dar caii Ulanilor, bine hrăniți și îngrijiți, de la un loc aũ obosit, aũ obosit și-ai roșiorilor, călărașii însă aũ trecut înainte și s'aũ ținut de Turci multă vreme. Cine merge încet, merge mai departe.

Rușii numeau pe călărași «Cerchezii români» și-i alăturaũ în vitejie cu Cazacii. Nu se potriveau cu Cazacii la istețimea călăritului, dar erau una cu ei la alergătură, căci și unii și alții aveau cai țărănești și obicinuiți să fugă și flămânđi.

Călărașii nu luaũ șelele după cai cu sêptămânile. Grăunțe nu prea aveau să le dea. Cum erau aiic așa și stăpânii lor, răbdători peste măsură și trainici.

Pe vremea ploilor la Plevna, călărașii dormiaũ pe pământul gol, biruiți de oboséla, petreceau frîul calului pe după mână și se culcaũ ici colo câte unul, îndesându-și gluga în cap până peste ochi, și adormiaũ ascultând cum bate ploia. Și

petreceaŭ nóptea așa în plóie, și calul și călărașul, iar a doua-đi începeaŭ alergătura.

Călărașii steteaŭ încinși điuă și nóptea, tot-dea-una gata să încalece și să plece, așa că Turcii n'aŭ putut să-i lovască fără veste nici-odată.

(G. Coșbuc).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La Călugăreni

*N*óptea care 'ncheie anul,
Nóptea sfântă,
Când cetindu-și El-Coranul
Trist Mohamedanii cântă
Pe răpușii prin bătăi —
Nóptea asta știe spune
De-o minune
La Călugăreni în văi.

Când e 'n jumătate ruptă
Nóptea 'n cale,
Pe uitatul câmp de luptă
Se pornește-un glas de jale
Și-apoi multe, și 'mprejur
Din păduri răsar o miie;
Din câmpie
Plânge-un nesfârșit murmur.

Iar murmurul crește 'ntr'una
Și de-odată
Urlă 'n zare ca furtuna,
Iar prin zarea spintecată
De blesteme și de vînt
Ies Spahii în rînduri dese,
Grabnic iese
Oastea 'ntrégă din pămînt.

Căci acum prin lumea lată
Ies să jure,
Toți câți au perit vr'odată
Pe câmpiile ghiaure —
Și-așteptînd un semn ceresc
Stau gâtiți, potop să plece
Și să 'nece
Tot pămîntul creștinesc.

Ei, cu genele-amorțite
Nalță mâna
Și din bărbile 'ncalcite
Toți își scutură țărîna
Și pe cai s'asvîrl grăbiți,
Și 'nvîrtesc dușmanii crucii
Săbiu lucii
De navală stînd gâtiți.

Furnicînd din mii de locuri
Plini de ură,

*Cu blesteme și batjocuri;
Strigă toți ca dintr'o gură
Sfântul nume-al lui Isus;
Și turbate, și 'ndrăsnețe
 Miș de fețe
Alergând privesc în sus.*

*Iar acum fiind o gloată,
 Numai una,
Osie 'ntr'acéstă rătă
Să rădică Semi-luna
De pe steagul care 'n vînt
Geme-o plângere 'ntreruptă
 Și se luptă,
Iar ce geme e cuvînt.*

*Și-i al lui Alah cuvîntul
 Sfînt și mare —
Și tăcută ca mormîniul
Și 'mpietrit, acolo 'n zare
Oastea 'ntrégă stă pe loc.
Codri, dealuri, riî și luncă
 Tóte-aruncă
Ochii 'n sus spre-un semn de foc.*

*Miș de guri atunci cu vaer
 Umplu cerul —
Crucea e, o cruce 'n aer!*

*Turcii iuți svîrlindu-și fierul,
Iuți se 'ntorc ca întorși de vînt,
Nóptea rîde luminată
Și de-odată
Intră totul în pămînt.*

(G. Coșbuc).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Valea Prahovei și mănăstirea Sinaia

Dalea se chiamă Prahova după râul care curge d'adrechtul din munte, aci vijelios, aci cu minte, aci răsvrătit, mâine liniștit. Numai îl vezi și ghicești îndată că poți, când vrea, să ia cu el podurile cele mai tari și malurile cele mai sdra-vene. Curge pe o albie largă de pietre. De amên-două părțile se reped spre el piraie și pîrîiașe spumose care vin din stâncă în stâncă. Dincolo de livezile care se întind pe sub piciorul mun-telui, clinurile sunt pline de păduri de brazi și de fagi. Pe vîrfuri, lanțul de munți e știrbit și stâncos, ori une ori rotund și acoperit cu iarbă désă. Pe înălțimele acestea își pasc pastorii tur-mele de oi, pe care tómnă le coboră la câmp. Pe alocurea, printre surpăturile vîrfurilor și vâ-găunile ghiaburilor negre — căci ne aflăm în mijlocul

Carpaților înalți — se văd grămezi albe de zăpadă care nu se topesc nici-odată.

Sus între stînci se găsesc cuiburi de vulturi; căprioarele se plimbă cete-cete prin locurile șese ce găsesc, iar în păduri se mai află vizuini de urși. Jos, în vale, unde acum zece ani nu era alt drum afară de albia pietrósă a rîului și urmele lăsate de turme — căci legiunile romane au pătruns în Transilvania de-alungul Oltului, nu pe aci — se află acum o șosea frumoasă și o cale ferată sfîrșită sub domnia regelui Carol, orașe și sate, fabrici, în sfîrșit tóte mărturiile activității moderne cu belșugul la care dau naștere.

La Azuga e fabrica de postav și de sticlărie; la Bușteni fabrică de hârtie, la Sinaia de olărie și de cuie, la Cămpina se fac exploatări de petrol, în tótă regiunea; care e una din cele mai bogate din România, vezi de-alungul șinelor de drum de fer mori ori ferestree, fabrici de cărămidă, cariere de var, care lucrează tóte.

La Bușteni, stațiunea cea din urmă înainte de a ajunge la Sinaia, când vii de la Brașov, privirile cad asupra unei biserici ortodoxe frumoase cu două turla; această biserică a fost înzestrată de Regele Carol, ca și școla cea largă și bine făcută de alături; mulțime de case drăgălașe cu pridvórele lor se ridică pe verdéța luncilor și a pădurilor. Și tóte sunt curate ca să fie de pildă și

de învățătură. În colțul acesta al țerii a pătruns o cultură care caută ce e bine și folositor, făcând din bordeiul casă, din cătun sat și livezi din locurile pline de bălării.

Sinaia e așezată în partea cea mai despre apus a văii Prahovei, iar locul unde e castelul e neîndoios unul dintre cele mai sëlbatice-poetice: cu vîrfurile înalte dimprejurul lui, cu pădurile adânci și cu păriul de spumă, care curge cu sgomot. Nicăeri nu găsești cer mai curat și apă mai rece de cât în colțul acesta de munte, nicăeri în Europa nu găsești ca aci o locuință cu totul modernă, ascunsă în umbra nemăsuratelor păduri pe care nu le-a atins nimeni, unde de vécri brazii uriași cad de bătrînețe unul peste altul și zac acoperiți de muschiu.

Regele și Regina au venit să petrecă vara la Sinaia cu mult mai 'nainte de a fi fost clădit castelul Peleş. Neavînd altă locuință în singurătatea acea, se statorniciră la mănăstire. Așa dar mănăstirea cea veche fu prima lor reședință.

Cînd vești de la castel mănăstirea cocotată cum e pe lanțul muntelui, de n'ar fi turla bisericii, și s'ar parea că e vre-o locuință din veacul de mijloc cu ziduri albe spoite cu var și cu ferestre rare, cu fațadele întărite cu eșituri. De alt-fel vești ușor, cum dai cu ochii de ea, că n'a fost zidită numai ca să slujescă de asil religios, ci și

ca să se ascundă lumea în ea de témă hoților, ori a Turcilor năvălitori, precum și pentru ospătarea călătorilor drumeți de prin Carpați.

Hrisóvele vechi zic că întâiu și întâiu niște călugări greci s'aú stabilit în partea de jos a Prahovei prin veacul al XIV-lea. Dar chiar de pe atunci unii dintre ei înaintând până încolo în sus, ar fi clădit pe clinurile Bucegilor câte-va colibe de pusnici și aú alcătuit ast-fel miezul unui sat nou. Sfintul Nicolae fu dar întâiul nume al mănăstirii Sinaia și a cătunului care se alcătui pe urmă. Mănăstirea nu luă însă vre-o însemnătate până mai târziu, din secolul XVII încóce, mulțumită unei fundațiuni nouë datorită lui Mihai Cantacuzino, unul din urmașii familiei numeroase care venise din Bizanț în România în secolul al XVI-lea și al cărei nume a rămas de atunci strâns legat cu istoria politică și religiósă a țării. România datoréză unuia din urmașii acestei vestite familii, vestită pentru cucernicia și iubirea sa de școlă, între alte opere civilizátore și una dintre cele dintâiu traducții ale Bibliei în limba românească.

Acest Mihai Cantacuzino, fratele lui Șerban-Voevodul Valahiei de la 1678—1688 fu câți-va ani spătar, adică ministru de răsboiú al fratelui său și avu certuri mari cu Duca-Vodă, așa că fu silit să fugă prin valea Prahovei la Brașov.

În fuga acésta făcu cunoștința cu colonia mănăstiréscă din Bucegî. Ca și tatăl sěu, când se aflase tot într'o asemenea primejdie, făgădui Sfintei-Fecióre că, de l'ar scăpa de vrăjmași, îi va închina și el o mănăstire. El mai ridicase o mănăstire la Colțea în Bucuresci cu bisericuța, care se află și acum în ființă lângă spitalul cel nou cu acest nume și în fața căreia i s'a ridicat cu drept cuvânt o statué.

Pe când domnea frate-sěu, el s'a dus la Ierusalim și a vizitat cu prilejul acesta mănăstirea muntelui Sinai, care se ridică în singurătate ca o rugăciune în pustiú. Acéstă mănăstire întru atâta îi rěmase în minte, în cât se gândi să clădescă una tot așa în Carpați și să-i dea tot numele muntelui biblic, hotărîre, pe care o și împlini peste câți-va ani.

Iată cum luă naștere în valea Prahovei care atunci era aprópe nelocuită, dar slujea de trecere între Ungaria și Muntenia, mănăstirea modestă pe care o putem vedea și ađi. A fost clădită la 1692 și sfișită la 1698.

Mănăstirea acésta, clădită de Mihai Cantacuzino, este vrednică să fie vėđută și ori-ce strěin care se va duce la castel, se va opri să o vađă. Se compune dintr'un pătrat de ziduri góle pe din afară care adăpostesc pe d'înăuntru rânduri de chilii în jurul unei pajiști, în mijlocul căreia se

ridică o biserică modestă și veche. Pe zidul de lângă ușă, la dreapta și la stânga, se văd chipuri vechi reprezentând pe fondatorul în mijlocul numeroasei sale familii; un șir întreg de tipuri curioase: bărbați, femei și copii îmbrăcați în costume vechi. De alt-fel mănăstirea acésta e și în total și în parte la fel cu tóte mănăstirile din Orient, numai că în curtea dinăuntru se află o capelă în zidul înconjurător, capela fórte mică, fórte întu-necósă și fórte veche, care trebuie să fie o rămă-șiță din prima mănăstire, póte capela sfintului Nicolae care, când s'a reparat mănăstirea, o fi fost aședată ca să nu o dărime, în noua construcție a lui Mihai Cantacuzino.

Perdută într'un colț de munte pustiū, unde abia întilneai câte-va colibe de ciobani, mănăstirea a stat în vreme de douē vécuri înconjurată numai de natură: în fundul văii zgomotul vecinic al apelor Prahovei, de lături cursul repede al Peleşului; în față valurile nebune ale Reei; înapoi pădurea și munții înalți.

Școțele din Iași

Mitropolitul Veniamin crescuse cu a sa cheltuială doi fii de preoți, și-î trimise la învățătură înaltă prin țeri străine, apoi le dăde slujbe mari și cinstite în Moldova. Dar boerii cei mari se uitaū urît la Veniamin pentru acéstă faptă, căci ridicase pe doi fii de preot în slujbe boerești, iar obiceiul pe atunci era ca boerii singuri să aibă dreptul la învățătură și la slujbe.

Supărați, se duseră într'o ȝi boerii la Mitropolit și-î ȝiseră:

— Ai uitat póte, Prea Sfinte Stăpâne, că ești vlăstar al vestitei familii boerești Boldur, care a dat atâția viteji și ómenii vestiți Moldovei?

— N'am uitat, ȝise Mitropolitul. Și-mi aduc aminte cu drag de toți ómenii vrednici care aū apărat cu arma vitejiei bietul pămînt al Moldovei. Tocmai de aceea am milă de toți rezeșiți și maziliți, mi se rupe inima de mulțimea de jos a

țăranilor, pentru că sunt Români adevărați și prin vinele lor curge sânge curat de Moldovean.

Boerii steteau ca pe spinii și abia se puteau stăpâni de mânie.

— Așa e, Prea sfințite, și nu e așa. Nu cumva crezi că mojiicii aceia de la plug sunt mai Români de cât noi? Ce sânge curat au în ei?

— Vedeți, boerilor, și se Veniamin cu liniște, cei mai mulți din clasa noastră a boerilor sunt străini veniți de prin totă lumea. Pământul acesta cine l-a apărut? Strămoșii lor? Parinții lor? Ori părinții țăranilor, care n'au altă țară de cât Moldova! Apoi, cei-l'alți dintre noi boerii Români din strămoși, nu ne-am tot încuscrit cu veneticii, așa că n'a mai rămas sânge românesc în noi? Uitați-vă la rudele vóstre, boerilor, nu sunt cu toții străini? Cine e socrul cutăruia, cine e nevasta cutăruia? Băteții cutăruș boer nici nu știu românește.

— Boerii tăcură puțin.

— Cu toate acestea, Prea sfințite Părinte sunteți boer ca și noi, și aveți datoria să sprijiniți clasa noastră, și să nu întindeți mâna de ajutor mojiicilor, ca să se urce pe umerii noștri și să se ridice pe ruinele fiilor noștri. Căci numai boerii au ținut Moldova, boerii, al căror cap și părinte sunteți însuși Prea Sfinția Vóstră.

— Să mă iertați. Eu nu sunt cap și părinte

numai al boerilor, ci al bisericeii și al némului. Chiemarea mea e s'ajut pe toți de-opotrivă, și mai ales pe săraci, pe văduve și orfanii. E o ne-
bunie, să mai credem, că noi boerii suntem aleșii
lui Dumnezeu. Aleși sunt toți care au minte și
inimă, toți care pot să se ridice prin învățatură
și bună purtare. Duceți, că fii voștri se duc spre
prăpăstie și averile spre ruină? Dar de ce nu vă
opriți fii, ca să nu alunece din păcate în păcate;
De ce nu-i creșteți în frica lui Dumnezeu? Dacă
voi nu vă puteți sprijini fii ca să nu cadă, atunci
să știți că vă vor întrece «mojicii» cum le di-
ceți, căci sunt vrednici, și de geaba vă luptați voi
să puneți stavilă vredniciei, de geaba voiți cu
lemnul putred să faceți slujba lemnului verde. A
voastră e vina, dacă se ridică vrednicia de-asupra
ticăloșiei! Nu eu sunt care ridic pe țeran; se ri-
dică el prin puterea lui și prin slăbiciunea voastră!
Așa, boeri!

Știați boerii toate acestea, dar nu voiați să le
mărturisescă. Tăcură. Iar Mitropolitul începu să
se plimbe prin oada.

— Și la urmă, boerilor, îmi scoteți ochii, că
întind mâna de ajutor țeranilor să se ridice pe
umerii voștri. Care sunt, rogu-vă, care sunt aceia
pe care i-am ridicat?

Boerii cu gura de jumătate:

— Cei doi fii ai protopopei.

Veniamin stete pe loc, uitându-se cu milă la boeri.

— Aceia? Apoi eu i-am ridicat? I-am luat eu. proști din sat, așa cum i-am găsit, și i-am trântit în slujbe mari, după obiceiul cum se ia un fiu de boer de ici și se ridică tocmai colo? Pe aceștia doi i-a ridicat învățătura lor, mintea boeri! Capul lor, și vrednicia.

— E adevărat, Prea Sfinte Părinte. Dar nu e bine!

— Nu e bine să pui pe fie-care om la locul său? Nu e bine să ridic vrednicia de-asupra ticăloșiei și mintea de-asupra prostiei. Nu e bine să avem și noi în Moldova oameni deștepti, cu învățatură și cu creștere! — Atunci cum e bine, boeri?

— Nu e bine, Prea Sfinte Părinte, căci ați făcut o nedreptate.

— Cui? Țării? Lui Dumnezeu? Ori vouă? Cine vă oprește să nu vă dați și voi fi la învățatură, să-i creșteți cu bune purtări.

— Nu nouă, ci celor-l'alți fii de popă. Că, de ce Prea Sfințite Stăpâne, ajuți numai pe unii? De ce numai pe aceștia îi îndemni la învățatură, numai pe doi ai protopopei? De cât să răsvrătești gândurilor tuturor preoților, mai bine să nu fi ajutat nici pe acești doi.

Mitropolitul se opri din umblet, se uită lung la boeri, își duse mâna la frunte ca și când ar

fi înțeles o greșelă pe care a făcut-o, și par-că îi dete ca fulgerul prin cap un gând pe care nu-l știuse până atunci.

Aveți cuvînt boeri, și se el încet și gânditor. Iar boerilor le rîdea inima că aū biruit pe Mitropolit și că i-aū abătut gândul de-a se gândi la «mojici». Ei se sculară, făcură mătăniă fățarnice, vrînd să plece.

— Așa dar Prea Sfințite Părinte, și seră ei eșind ne-am înțeles. Un boer din familia Boldur nu va năpăstui clasa boerilor.

— Nu, și se Veniamin. Și am să-mi îndreptez greșala cu cei doi fi de preot. Nu voiū să fac nedreptate celor l'alți preoți.

— Și cum gândiți, Prea Sfinte, să îndreptați nedreptatea ?

— Iată, vė făgăduesc să chiem la învățatură pe toți fiii de preoți. Am să deschid un seminar pentru creșterea tuturor fiilor de popă, ca să nu vė plângeți că numai pe doi îi îndemn la carte.

Boerii rēmaseră ca trăsniți. Ce-aū țintit ei cu vorba, și unde aū ieșit lucrurile ! Și mușcându-și buzele aū plecat, căindu-se că aū venit pe la Mitropolitul.

Iar Veniamin, care nu se gândise pân'acum la un seminar, a prins din vorba boerilor, un gând mare și lăudat și de vecinica pomenire. In cūrînd el prefăcu mănăstirea Socola, cea făcută de

hainul Vodă Alexandru Lăpuşneanu, într'un seminar. Iar în mănăstirea sfântului Nicolae din Iaşi deschise şcola în care toţi fiii preoţilor şi ai văduvelor învăţau carte de la învăţători anume aduşi de Mitropolit cu a sa cheltuială. Şi de aci înainte s'a străduit şi mai cu inimă pentru luminarea şi creşterea filor de ţerani, întru lauda nemului românesc şi bine-cuvîntarea de veci a cerului.

(Coşbuc).

TABLA DE MATERII

	Pag.
România gura raiului	5
O faptă a lui Mihail Viteazul	8
Armele mai de demumt ale Românilor	10
Cum apărat Moldovenii Cetatea Albă	12
Cântec vitejesc	18
Amintirile trecutului	19
Obiceiul de luptă a lui Stefan cel Mare	21
Multe ramuri și-o tulpină	23
Firea și făptura Românului	25
Semnele măririi românești	27
Petru Vodă Schiopul	29
Ștefan și Codru	32
Inceputul veacului nostru	33
Plășii din cetatea Neamțului	36
Târgoviște capitala veche	43
Sufletul Românului	45
Mamele a doi viteji	48
Cântec din Basarabia	53
Tepeș Vodă și Sultanul	54
Călăreții lui Alexandru-Vodă	56
Cântec	58

	Pag.
Moșii și răsvrătirea din 1848	59
Iubirea de țară	63
Trei mănăstiri ale Olteniei	64
Ștejarul și Cornul	71
În codrii Ploninului	72
Grigore Ghica-Vodă	74
Logofătul Ion Tăutul	75
Bătăia din Codrii Cosminului	78
Vredniciile Voivozilor noștri	82
Pasul Turnu-Roș	84
Câmpu-lung	87
Doi codri ai Moldovei	90
Mărtea lui Ghica-Vodă	93
Mitropolitul Veniamin	100
Libertatea	103
Ferentarul	105
Cântecul lui Ștefan	107
Cântecul lui Mihaiu	108
Cântecul lui Horia	109
Neamul nostru și Istoria	110
Banatul Craiovei	112
Valea Jiului	119
Un an din viața lui Ștefan cel Mare	122
Galații și Dunărea	130
O mare vrednicie a Dorobanților	133
Pentru unirea Românilor	137
Oficerii și oștenii noștri la Plevna	141
Castelul Peleş	145
Moartea lui Constantin Brâncoveanu	154
Cântecul călăreșilor	162
Puterea de viață a neamului Român	164
Apărătorii steagurilor	166
Hora Plevnei	178
Istoria Patriei	181
Ion-Vodă cel cumplit	183
Jurământul plăeșilor Moldoveni	187
Cântec din Basarabia	188
Biserica Trei-Ierarchi	189

	<u>Pag.</u>
Suceava cuibul Moldovenilor	193
La Smârdan	201
Mama răniților	206
Dumneșeul nostru	213
Podul Carol I de peste Dunăre	215
Dorobanții și Călărașii în război	220
La Călugăreni	224
Valea Prahovei și Mănăstirea Sinaia	228
Școalele din Iași	234

BCU Cluj / Central University Library Cluj

